मन्थली नगरपालिका

नगर शिक्षा योजना

(२०८३ – २०८८)

Manthali Municipality

Municipal Education Plan

(2026-2031)

मन्थली नगरपालिका

रामेछाप

बागमती प्रदेश, नेपाल

२०८३ जेठ

नगर शिक्षा योजना, मन्थली नगरपालिका, रामेछाप

मन्थली नगरपालिकाको कार्यपालिकाबाट स्वीकृत :

मन्थली नगरपालिकाको नगर सभाबाट प्रमाणित :

कार्यदल

हितकुमारी पौडेल, गोपाल श्रेष्ठ,
लक्ष्मण कुमार घिमिरे, राजेन्द्र कुमार बस्नेत,
गणेश श्रेष्ठ, सुमित्रा खड्का,
केदार ढुङ्गेल,केशवप्रसाद तिमल्सिना,
बिष्णु बहादुर अधिकारी

प्रकाशक : मन्थली नगरपालिका

प्रकाशन प्रति :

सर्वाधिकार : प्रकाशकमा

मुद्रण :

प्रमाणित मिति : २०८३।०३।५ कार्यपालिकाको बैठकबाट

प्रकाशन मिति : २०८३।०३।३२

अद्यावधिक :

प्राविधिक सहयोग :

नगर प्रमुखको सन्देश

प्रिय नगरवासी, शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक तथा सम्पूर्ण सरोकारवालाहरू,

शिक्षित र समृद्ध मन्थली बनाउने हाम्रो संकल्पलाई पूरा गर्ने बलियो माध्यम शिक्षा नै हो। हाम्रा बालबालिका भोलि सक्षम र सिर्जनशील नागरिक बनून् भन्ने चाहनाका साथ हामीले यो 'नगर शिक्षा योजना' निर्माण गरेका छौँ। नगरपालिकाले शिक्षा क्षेत्रको आमूल परिवर्तनलाई आफ्नो उच्च प्राथमिकतामा राखेर यो अभियान अगाडि बढाएको छ।

यो शिक्षा योजनाले मन्थलीका हाम्रा नानीबाबुहरूका लागि गुणस्तरीय शिक्षाको ढोका खोल्नेछ। विद्यालयको अवस्था बदल्ने, शिक्षकहरूको सीप तिखार्ने र बाल्यकालदेखि नै बालबालिकाको भविष्य बलियो बनाउनु यो योजनाको मूल लक्ष्य हो। प्रविधिमैत्री शिक्षा, सबैको समान पहुँच र विद्यालयमा सुशासन ल्याउन यसले स्पष्ट बाटो देखाएको छ। स्थानीय समुदायको सहभागिता र हाम्रो साझा प्रयासबाट नै हामीले सोचेको शैक्षिक सुधार सम्भव हुनेछ।

हामीले जतिसुकै राम्रो योजना बनाए पनि त्यसलाई सजीव बनाउने काम त अन्ततः विद्यालय र समुदायकै हो। शिक्षामा दिगो परिवर्तन ल्याउन नगरपालिका, अभिभावक र विद्यालयबीच एउटा बलियो त्रिकोणात्मक सम्बन्ध हुन जरुरी छ। यसमा निजी क्षेत्र र हाम्रा साझेदारहरूको भूमिका पनि उत्तिकै अर्थपूर्ण रहन्छ। मन्थलीका नानीबाबुहरूको सपना साकार पार्न र हाम्रो शिक्षालाई गुणस्तरीय बनाउन यहाँहरू सबैको सकारात्मक ऊर्जा र पूर्ण प्रतिबद्धताको म हृदयदेखि नै अपेक्षा गर्दछु।

मन्थलीको शैक्षिक भविष्य कोर्ने यो पवित्र कार्यमा सहभागी भई योगदान पुर्‍याउनुहुने विज्ञहरू, शिक्षक, कर्मचारी, जनप्रतिनिधि र विकास साझेदारहरूमा हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु। तपाईंहरूको रचनात्मक सुझाव र सहयोगले नै आज यो योजनाले मूर्त रूप पाएको छ। यो शिक्षा योजनाले मन्थली नगरपालिकालाई ज्ञान र सीपको केन्द्र बनाउँदै एक सभ्य र सक्षम समाज निर्माणको दिशामा कोशेढुङ्गा साबित हुनेछ भन्ने मैले अटुट विश्वास लिएको छु।

लब श्रेष्ठ
नगर प्रमुख
मन्थली नगरपालिका

नगर उपप्रमुखको सन्देश

शिक्षालाई समाजको समृद्धि, समानता र दिगो विकासको आधार मान्न सकिन्छ । उच्च गुणस्तरीय, सर्वसमावेशी, व्यावहारिक तथा प्रविधिमैत्री शिक्षाको माध्यमबाट जिम्मेवार, नवीन सोचयुक्त र सक्षम नागरिकहरू तयार पार्नु आवश्यक छ । यही आवश्यकतालाई मध्यनजर गर्दै, मन्थली नगरपालिकाले आफ्ना विशिष्ट आवश्यकता र भावी विकासका सम्भावनाहरूलाई समेट्ने गरी एक शैक्षिक नीति ल्याएको छ ।

यो शिक्षा योजनाले नगरपालिका क्षेत्रका सबै बालबालिकाले समान अवसरसहित गुणस्तरीय शिक्षा प्राप्त गर्न सक्ने वातावरण निर्माण गर्न मार्गचित्रको रूपमा काम गर्नेछ । यस योजनाले विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर सुधार, शिक्षकहरूको व्यावसायिक क्षमता विकास, प्रारम्भिक बाल विकास, लैङ्गिक समावेशी तथा समतामूलक शिक्षा, सूचना तथा सञ्चार प्रविधि (ICT) को उपयोग, विद्यालय सुशासन, सिकाइ उपलब्धि र सामुदायिक सहभागितामा विशेष ध्यान दिएको छ ।

शिक्षामा दिगो सुधार केवल स्थानीय सरकारको प्रयासबाट मात्र सम्भव छैन । यसका लागि अभिभावक, शिक्षक, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, विद्यार्थी, नागरिक समाज, निजी क्षेत्र र विकास साझेदारहरूको सहयोगात्मक प्रयास आवश्यक छ । यो योजना कार्यान्वयनमा सबै सरोकारवालाहरूबाट सहयोगी र सक्रिय सहभागिताको म अपेक्षा गर्दछु ।

यस योजनाको तर्जुमामा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग पुऱ्याउनुहुने सम्पूर्ण सरोकारवाला, विज्ञ, शिक्षक, कर्मचारी, निर्वाचित जनप्रतिनिधि तथा विकास साझेदारहरूमा म हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहन्छु। यस शिक्षा योजनाले मन्थली नगरपालिकाको शैक्षिक विकासलाई नयाँ दिशा दिनेछ र एक समृद्ध तथा शिक्षित समाज निर्माणमा मद्दत पुऱ्याउने कुरामा पनि विश्वस्त छु ।

धन्यवाद ।
ईश्वरी बस्नेत
नगर उपप्रमुख
मन्थली नगरपालिका

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको सन्देश

नेपालको संविधानले स्थानीय सरकारलाई सुम्पेको विद्यालय तहको शिक्षाको गहन जिम्मेवारीलाई शिरोधार्य गर्दै मन्थली नगरपालिकाले हाम्रा नानीबाबुहरूको सुनौलो भविष्यका लागि गुणस्तरीय, समावेशी र प्रविधिमैत्री शिक्षालाई आफ्नो मूल मन्त्र बनाएको छ । राष्ट्रिय शिक्षाका नीतिगत प्राथमिकता र दिगो विकासका विश्वव्यापी लक्ष्यहरूलाई मन्थलीको आवश्यकता र माटोसँग सुहाउँदो गरी तर्जुमा गरिएको यो 'नगर शिक्षा योजना, २०८३–२०८८' हाम्रो त्यही अटुट संकल्पको मूर्त रूप हो । यो दस्तावेजले मन्थलीको शैक्षिक कायापलटका लागि एउटा बलियो र स्पष्ट मार्गचित्र कोरेको छ ।

मन्थलीको शैक्षिक पुनर्जागरणका लागि यो योजनाले एउटा बृहत् र दूरगामी खाका प्रस्तुत गरेको छ । यसले बालबालिकाको नैसर्गिक अधिकारका रूपमा रहेको गुणस्तरीय शिक्षालाई सुनिश्चित गर्दै विद्यालय शिक्षाको समग्र संरचनामा सुधार ल्याउने संकल्प गरेको छ । शिक्षकको व्यावसायिक कौशलता, प्रविधिमैत्री शिक्षण पद्धति र विद्यालयको जवाफदेही नेतृत्वलाई यसले आफ्नो मुख्य आधारस्तम्भ मानेको छ। समावेशी शिक्षाको मर्मलाई आत्मसात गर्दै र श्रमसँग जोडिएको सीपमूलक शिक्षालाई प्रवद्र्धन गर्दै, सिकाइ स्तरमा गुणात्मक फड्को मार्न यस योजनाले प्रभावकारी रणनीति र नीतिगत स्पष्टता प्रदान गरेको छ ।

शिक्षामा हामीले खोजेको रूपान्तरण केवल एउटा दस्ताबेजबाट मात्र सम्भव छैन, यसका लागि हामी सबैको साझा सङ्कल्प र सक्रिय साझेदारी चाहिन्छ । जनप्रतिनिधिदेखि विद्यार्थीसम्म र अभिभावकदेखि विकास साझेदारसम्मका प्रत्येक सहयोगी हातहरू यो अभियानको मेरुदण्ड हुन् । यस योजनाको सफल कार्यान्वयनले मन्थलीलाई शैक्षिक रूपमा एक अग्रणी नगर मात्र बनाउने छैन, हाम्रा आगामी पुस्तालाई विश्व-बजारमा खरो उत्रन सक्ने प्रतिस्पर्धी र संस्कारयुक्त नागरिकका रूपमा दीक्षित गर्नेछ ।

मन्थली नगरपालिकाको यो शैक्षिक मार्गचित्र तयार पार्न आफ्नो बौद्धिक र रचनात्मक योगदान पुर्‍याउनुहुने सम्पूर्ण विज्ञ, जनप्रतिनिधि, शिक्षक र सहयोगी साझेदारहरूप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । तपाईंहरूको मेहनतले आज यो योजनाले पूर्णता पाएको छ । योजनामा कोरिएका संकल्पहरूलाई यथार्थमा बदल्न हामी सबैको एउटै लय र अटुट प्रतिबद्धता रहने अपेक्षा राख्दछु । मन्थलीको शैक्षिक पुनर्जागरणका लागि यो योजना कोशेढुङ्गा साबित होस्, यही मेरो मंगलमय शुभकामना छ ।

देवर्षि सापकोटा
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
मन्थली नगरपालिका

हाम्रो भनाइ

शिक्षा मानव सभ्यताको आधारशिला र समृद्धिको मूल संवाहक हो । समावेशी, गुणस्तरीय र जीवनोपयोगी शिक्षाविना दिगो सामाजिक-आर्थिक रूपान्तरण सम्भव छैन । नेपालको संविधानले शिक्षालाई मौलिक हकका रूपमा स्थापित गर्दै आधारभूत र माध्यमिक शिक्षाको दायित्व स्थानीय तहलाई सुम्पेको परिप्रेक्ष्यमा मन्थली नगरपालिकाले तर्जुमा गरेको यो "नगर शिक्षा योजना" एक समय सापेक्ष र दूरगामी कदम हो ।

हाम्रो नगरपालिकामा शैक्षिक पहुँचमा उल्लेख्य वृद्धि भए तापनि सिकाइ उपलब्धि, समतामूलक सहभागिता, प्रविधिको उच्चतम प्रयोग र शिक्षकको पेशागत दक्षतामा अझै गुणात्मक सुधारको खाँचो छ । मन्थली नगरपालिकाको भौगोलिक बनोट, सामाजिक-आर्थिक परिवेश तथा विविध चुनौतीका बीच प्रत्येक बालबालिकालाई समान र गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्नु हाम्रो मुख्य दायित्व हो ।

यो योजना विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (SESP), राष्ट्रिय पाठ्यक्रम ढाँचा (NCF) र दिगो विकास लक्ष्य (SDG-4) सँग तादम्यता कायम गर्दै स्थानीय आवश्यकता र सम्भावनाका आधारमा तयार गरिएको छ । हाम्रो स्पष्ट मार्गचित्र छ – शिक्षा केवल विद्यालयको चार पर्खालभित्र सीमित नभई जीवनपर्यन्त सिकाइको आधार बन्नुपर्छ । बालमैत्री वातावरण, प्रविधिमैत्री कक्षाकोठा र जवाफदेही शैक्षिक प्रशासनमार्फत हामी शैक्षिक आमूल परिवर्तनको दिशामा अग्रसर छौँ ।

यस योजनाको सफल कार्यान्वयनका लागि जनप्रतिनिधि, शिक्षक, अभिभावक, नागरिक समाज र विकास साझेदारहरूको एकीकृत प्रयास अपरिहार्य छ । हामी सबैको साझा प्रतिबद्धताबाट मन्थली नगरपालिकालाई एक उत्कृष्ट सिकाइमैत्री र नमूना शैक्षिक केन्द्रका रूपमा स्थापित गर्ने संकल्प गर्दछौँ ।

शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा

मन्थली नगरपालिका ।

विषयसूची

क्र.स.	विषयवस्तु	पेज नं
	योजनाको सारांश	११
	क. विषय प्रवेश	११
	ख. शिक्षा योजना निर्माणको आवश्यकता र औचित्य	१२
	ग. योजना निर्माण प्रक्रिया	१३
	घ. योजनाको दस्तावेजको स्वरुप	१४
१.	परिचय	१५
	१.१. पृष्ठभूमि	१५
	१.२ नगरपालिकाको सामान्य परिचय	१५
	१.३ शैक्षिक अवस्था	१९
	१.३.१ शैक्षिक संस्थाहरुको विवरण	१८
	१.३.२ विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीको विवरण	२०
	१.३.३ शिक्षक विवरण	२०
	१.३.४ वडागत विद्यालय विवरण	२०
	१.३.५ साक्षरता	२३
	१.४ शिक्षा क्षेत्रका समस्याहरु	२४
	१.५ अवसरहरु	२६
	१. ६ चुनौतीहरु	२६
२.	दुरदृष्टि, उद्देश्य, रणनीति तथा लक्ष्य निर्धारण	२७
	२.१ दुरदृष्टि	२७
	२.२ लक्ष्य	२७
	२.३ उद्देश्य	२७
	२.४ रणनीतिहरु	२७
	२.५ अपेक्षित उपलब्धी	२९
	२.६ मुख्य कार्यसम्पादन र लक्ष्य निर्धारण	२९
३.	विद्यालय शिक्षा क्षेत्रका मुख्य उपक्षेत्र	३२
	३.१ प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा	३१
	३.१.१ परिचय	३२
	३.१.२ वर्तमान अवस्था	३३
	३.१.३ उद्देश्य	३३
	३.१.४ रणनीतिहरु	३४
	३.१.५ उपलब्धी, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य निर्धारण	३५
	३.२ आधारभूत शिक्षा	३७
	३.२.१ परिचय	३७
	३.२.२ वर्तमान अवस्था	३७
	३.२.३ उद्देश्य	३७

३.२.४ रणनीतिहरु ३८
३.२.५ उपलब्धी, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य निर्धारण ३८
३.३ माध्यमिक शिक्षा ४५
३.३.१ परिचय ४५
३.३.२ वर्तमान अवस्था ४५
३.३.३ उद्देश्य ४५
३.३.४ रणनीतिहरु ४६
३.३.५ उपलब्धी, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य निर्धारण ४७
३.४ अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ ५२
३.४.१ परिचय ५२
३.४.२ वर्तमान अवस्था ५२
३.४.३ उद्देश्य ५२
३.४.४ रणनीतिहरु ५३
३.४.५ उपलब्धी, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य निर्धारण ५३
४. अन्तरसम्बन्धित विषयक्षेत्रहरु ५५
४.१ पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कन ५५
४.१.१ परिचय ५५
४..१.२ वर्तमान अवस्था ५५
४.१.३ उद्देश्य ५५
४.१.४ रणनीतिहरु ५६
४.१.५ उपलब्धी, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य निर्धारण ५६
४.२ शिक्षक व्यवस्थापन र विकास ५९
४.२.१ परिचय ५९
४.२.२ वर्तमान अवस्था ५९
४.२.३ उद्देश्य ५९
४.२.४ रणनीतिहरु ५९
४.२.५ उपलब्धी, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य निर्धारण ६०
४.३ समता र समावेशीकरण ६३
४.३.१ परिचय ६३
४.३.२ वर्तमान अवस्था ६३
४.३.३ उद्देश्य ६४
४.३.४ रणनीतिहरु ६४
४.३.५ उपलब्धी, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य निर्धारण ६४
४.४ विद्यालय दिवाखाजा, स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाई कार्यक्रम ६७
४.४.१ परिचय ६७
४.४.२ वर्तमान अवस्था ६७
४.४.३ उद्देश्य ६७

४.४.४ रणनीतिहरु ६७
४.४.५ उपलब्धी, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य निर्धारण ६८
४.५ आपतकालिन अवस्थामा शिक्षा ७०
४.५.१ परिचय ७०
४.५.२ वर्तमान अवस्था ७०
४.५.३ उद्देश्य ७०
४.५.४ रणनीतिहरु ७०
४.५.५ उपलब्धी, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य निर्धारण ७१
४.६ विद्यालयमा भौतिक पूर्वाधार विकास ७३
४.६.१ परिचय ७३
४.६.२ वर्तमान अवस्था ७३
४.६.३ उद्देश्य ७३
४.६.४ रणनीतिहरु ७३
४.६.५ उपलब्धी, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य निर्धारण ७४
४.७ विद्यालय शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि ७७
४.७.१ परिचय ७८
४.७.२ वर्तमान अवस्था ७८
४.७.३ उद्देश्य ७८
४.७.४ रणनीतिहरु ७८
४.७.५ उपलब्धी, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य निर्धारण ७८
५. विद्यालय सुशासन तथा व्यवस्थापन ८०
५.१ संस्थागत क्षमता विकास ८०
५.१.१ परिचय ८०
५.१.२ वर्तमान अवस्था ८०
५.१.३ उद्देश्य ८१
५.१.४ रणनीतिहरु ८२
५.१.५ उपलब्धी, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य निर्धारण ८२
५.२ स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रवन्ध ८६
५.२.१ परिचय ८६
५.२.२ वर्तमान अवस्था ८६
५.२.३ उद्देश्य ८६
५.२.४ रणनीतिहरु ८६
५.२.५ उपलब्धी, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य निर्धारण ८७
५.३ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ८९
५.३.१ परिचय ८९
५.३.२ वर्तमान अवस्था ८९
५.३.३ उद्देश्य ८९

५.३.४ रणनीतिहरु ८९
५.३.५ उपलब्धी, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य निर्धारण ९०
६. लगानी र स्रोत व्यवस्थापन ९३
६.१ परिचय ९३
६.२ वर्तमान अवस्था ९३
६.३ उद्देश्य ९४
६.४ रणनीतिहरु ९४
६.५ उपलब्धी, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य निर्धारण ९५
६.६ विद्यालय शिक्षा क्षेत्रगत उपक्षेत्र र अन्तरसम्वन्धित विषय क्षेत्र अन्तर्गतका क्रियाकलापहरुको बजेट विवरण
७. कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, समन्वय र सहजीकरण ९८
७.१ परिचय ९८
७.२ वर्तमान अवस्था ९८
७.३ उद्देश्य ९९
७.४ रणनीतिहरु ९९
७.५ उपलब्धी, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य निर्धारण १००
अनुसूचीहरु १०१
१.

योजनाको सारांश

नगर शिक्षा योजना स्थानीय तहभित्रको शिक्षा प्रणालीलाई समावेशी, गुणस्तरीय र दिगो बनाउने उद्देश्यले तयार गरिएको समग्र रणनीतिक दस्तावेज हो।यस योजनाले प्रारम्भिक बालविकासदेखि माध्यमिक तथा वैकल्पिक/आजीवन शिक्षासम्मका कार्यक्रमलाई एकीकृत ढङ्गले समेटेको छ।योजनाको प्रमुख उद्देश्यहरूमा शिक्षामा पहुँच र समता विस्तार, सिकाइ उपलब्धि सुधार, शिक्षक तथा शैक्षिक जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि, विद्यालय सुशासन र व्यवस्थापन सुदृढीकरण, प्रविधिको प्रभावकारी उपयोग, तथा सुरक्षित र बालमैत्री वातावरण निर्माण समावेश छन्।

योजना तयार गर्दा तथ्याङ्क विश्लेषण, विद्यालय अवस्था अध्ययन, सरोकारवालासँग परामर्श तथा स्थानीय आवश्यकता पहिचानलाई आधार बनाइएको छ।यसले विद्यालय भर्ना र निरन्तरता, ड्रपआउट न्यूनीकरण, लक्षित समूह (बालिका, दलित, अपाङ्गता भएका बालबालिका, सीमान्तकृत समुदाय) का लागि विशेष कार्यक्रम, तथा औपचारिक/वैकल्पिक शिक्षालाई प्राथमिकता दिएको छ।

कार्यान्वयन रणनीतिमा स्पष्ट लक्ष्य, परिणाम सूचक, वार्षिक कार्ययोजना, जिम्मेवारी बाँडफाँड र अनुगमन-मूल्याङ्कन व्यवस्था समावेश गरिएको छ।स्थानीय स्रोत परिचालन, अन्तर-तह समन्वय, समुदाय सहभागिता र सार्वजनिक निजी साझेदारीलाई जोड दिइएको छ।

समग्रमा, यो शिक्षा योजना स्थानीय तहको शैक्षिक रूपान्तरणका लागि मार्गदर्शक दस्तावेज हो।योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनले सबै बालबालिकालाई समान अवसर, गुणस्तरीय सिकाइ र जीवनोपयोगी सीप प्रदान गर्दै सामाजिक न्याय र दिगो विकासमा योगदान पुर्‍याउने अपेक्षा गरिएको छ।

क) विषय प्रवेश

संविधानतः संघीय शासन प्रणाली कार्यान्वयनसँगै शिक्षा क्षेत्रको योजना, व्यवस्थापन तथा कार्यान्वयनको प्रमुख जिम्मेवारी स्थानीय तहमा निहित भएको छ।नेपालको संविधान २०७२, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ तथा विद्यालय शिक्षा सम्बन्धी विद्यमान कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्थाले स्थानीय तहलाई आफ्ना भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक सन्दर्भअनुसार शिक्षा नीति तथा योजना निर्माण गर्ने स्पष्ट अधिकार र दायित्व प्रदान गरेको छ। यस सन्दर्भमा स्थानीय शिक्षा योजना स्थानीय तहको शिक्षा विकासको मार्गदर्शक दस्तावेजका रूपमा अत्यन्तै महत्वपूर्ण मानिन्छ।

स्थानीय शिक्षा योजना भनेको स्थानीय तहभित्रका बालबालिका, युवा तथा वयस्कहरूको समावेशी, गुणस्तरीय, जीवनोपयोगी र समान पहुँच सुनिश्चित गर्ने उद्देश्यले तयार गरिने मध्यकालिन तथा दिर्घकालिन योजना हो। यस योजनाले प्रारम्भिक बाल विकासदेखि माध्यमिक तह, प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा, अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइसम्मका सबै आयामलाई समेट्दै स्थानीय आवश्यकतामा आधारित लक्ष्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा बजेटको स्पष्ट खाका प्रस्तुत गर्दछ। साथै, यसले संघीय तथा प्रदेशस्तरीय शिक्षा नीति, विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (SESP) तथा दिगो विकास लक्ष्य (SDG-4) सँग स्थानीय शिक्षा विकासलाई समन्वयात्मक रूपमा अघि बढाउन सहयोग पुर्‍याउँछ।

स्थानीय शिक्षा योजना निर्माण प्रक्रिया तथ्यमा आधारित, सहभागीमूलक र समावेशी हुनुपर्दछ। यस क्रममा विद्यालय, शिक्षक, अभिभावक, विद्यार्थी, समुदाय, सरोकारवाला निकाय तथा विषयगत विज्ञहरूको सार्थक सहभागिता सुनिश्चित गर्नु आवश्यक हुन्छ। यसले शिक्षा क्षेत्रमा विद्यमान असमानता, पहुँचको समस्या, गुणस्तरका चुनौती, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरणका सवाल, अपाङ्गता मैत्री पूर्वाधार, डिजिटल शिक्षा, जलवायु परिवर्तन तथा विपद् प्रतिरोधी शिक्षा प्रणाली जस्ता समसामयिक विषयहरूलाई सम्बोधन गर्न सहयोग गर्दछ।

यसरी तयार गरिने स्थानीय शिक्षा योजनाले स्थानीय तहको शिक्षा क्षेत्रमा लगानीको प्राथमिकता निर्धारण गर्ने, स्रोत साधनको प्रभावकारी परिचालन गर्ने तथा नतिजामूलक कार्यान्वयनलाई सुनिश्चित गर्ने आधार प्रदान गर्दछ। दीर्घकालीन दृष्टि, स्पष्ट लक्ष्य र मापनयोग्य सूचकहरू सहितको स्थानीय शिक्षा योजना मार्फत स्थानीय तहले आफ्ना नागरिकका लागि समावेशी, गुणस्तरीय र दिगो शिक्षा प्रणाली निर्माण तर्फ ठोस कदम चाल्न सक्नेछ।

ख) शिक्षा योजना निर्माणको आवश्यकता र औचित्य

शिक्षा सामाजिक, आर्थिक तथा मानवीय विकासको आधारस्तम्भ हो । गुणस्तरीय, समावेशी र जीवनोपयोगी शिक्षा बिना दिगो विकास सम्भव हुँदैन । संघीय शासन प्रणाली कार्यान्वयनसँगै शिक्षा क्षेत्रको योजना, व्यवस्थापन तथा सेवा प्रवाहको महत्वपूर्ण जिम्मेवारी स्थानीय तहमा हस्तान्तरण भएको सन्दर्भमा शिक्षा योजना निर्माणको आवश्यकता र औचित्य झनै बढेको छ । स्पष्ट दृष्टि, लक्ष्य र रणनीतिबिना सञ्चालन गरिने शैक्षिक कार्यक्रमहरू अपेक्षित नतिजा दिन नसक्ने हुँदा व्यवस्थित शिक्षा योजना अपरिहार्य भएको छ ।

शिक्षा योजना निर्माणको प्रमुख आवश्यकता स्थानीय सन्दर्भ, आवश्यकता र प्राथमिकताका आधारमा शिक्षा विकासलाई अगाडि बढाउनु हो । देशभर शिक्षा क्षेत्रमा भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक विविधता विद्यमान छ । एकै किसिमको नीति र कार्यक्रमले सबै स्थानका समस्या समाधान गर्न नसक्ने भएकाले स्थानीय तथ्याङ्क, विद्यालयको अवस्था, सिकाइ उपलब्धि, पहुँच र निरन्तरताको अवस्था, शिक्षक व्यवस्थापन, पूर्वाधार तथा स्रोत साधनको यथार्थ मूल्याङ्कनका आधारमा शिक्षा योजना तयार गर्नु आवश्यक हुन्छ । यसले स्थानीय समस्यालाई पहिचान गरी समाधानमुखी हस्तक्षेप सुनिश्चित गर्दछ ।

शिक्षा योजना निर्माणको अर्को महत्वपूर्ण औचित्य सीमित स्रोत साधनको प्रभावकारी र पारदर्शी उपयोग हो । शिक्षा क्षेत्रमा लगानी बढ्दै गए तापनि स्रोतको सही प्राथमिकता निर्धारण हुन नसक्दा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुन सकेको छैन । शिक्षा योजनाले स्पष्ट प्राथमिकता, कार्यक्रम र बजेटबीचको अन्तरसम्बन्ध स्थापित गरी स्रोतको दोहोरोपन घटाउने र नतिजामूलक लगानी सुनिश्चित गर्ने आधार प्रदान गर्दछ । साथै, यसले विकास साझेदार तथा अन्य सरोकारवालासँग समन्वय र सहकार्य गर्न सहज बनाउँछ ।

समावेशीता, समानता र सामाजिक न्याय प्रवर्द्धन गर्नु पनि शिक्षा योजना निर्माणको प्रमुख औचित्य हो । बालबालिकाको पहुँचबाहिर रहने अवस्था, लैङ्गिक विभेद, जातीय तथा सामाजिक बहिष्करण, अपाङ्गता, गरिबी र भौगोलिक कठिनाइका कारण सिर्जित असमानतालाई सम्बोधन गर्न लक्षित रणनीति आवश्यक हुन्छ । शिक्षा योजनाले GESI उत्तरदायी कार्यक्रमहरू समावेश गरी पछाडि परेका तथा जोखिममा रहेका समूहको शिक्षामा पहुँच, सहभागिता र सिकाइ उपलब्धि सुधार गर्न सहयोग पुर्‍याउँछ ।

त्यसैगरी, शिक्षा योजनाले शिक्षा प्रणालीको गुणस्तर सुधार र दिगोपन सुनिश्चित गर्दछ । शिक्षकको पेशागत विकास, पाठ्यक्रम कार्यान्वयन, शिक्षण-सिकाइ प्रक्रिया, परीक्षा तथा मूल्याङ्कन प्रणाली, डिजिटल शिक्षा र नवप्रवर्तनलाई योजनाबद्ध रूपमा अघि बढाउन शिक्षा योजना आवश्यक हुन्छ । साथै जलवायु परिवर्तन, विपद् जोखिम न्यूनीकरण र आपत्कालीन अवस्थामै पनि सिकाइ निरन्तरता कायम राख्ने शिक्षा प्रणाली निर्माणका लागि दीर्घकालीन सोच र तयारी शिक्षा योजनामार्फत मात्र सम्भव हुन्छ ।

यसरी, शिक्षा योजना निर्माण स्थानीयदेखि राष्ट्रिय लक्ष्यसम्मको सेतुका रूपमा कार्य गर्दछ । यसले विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (SESP), दिगो विकास लक्ष्य (SDG-4) तथा राष्ट्रिय शिक्षा नीतिसँग स्थानीय शिक्षा विकासलाई समन्वय गर्दै उत्तरदायी, प्रभावकारी र परिणाममुखी शिक्षा प्रणाली निर्माण गर्न स्पष्ट दिशा प्रदान गर्दछ । त्यसैले, गुणस्तरीय, समावेशी र दिगो शिक्षा सुनिश्चित गर्न शिक्षा योजना निर्माण आवश्यक मात्र नभई अत्यन्त औचित्यपूर्ण कार्य हो ।

क. बालबालिकाहरूको शिक्षामा पहुँच सुनिश्चितता, विद्यालयमा अर्थपूर्ण सहभागिताका लागि वञ्चित समूह, समुदायका बालबालिकाहरूलाई शिक्षाको पहुँच सम्बोधन गर्न,

ख. आधारभूत र माध्यमिक दुवै तहको शिक्षामा बालबालिकाको समान प्रवेश, बालबालिकाको क्षमता, आवश्यकता र परिवेश अनुसार सफल जीवनयापनका लागि आवश्यक सिपहरूको विकास गर्न,

ग. विद्यालयभन्दा बाहिर रहेका बालबालिकालाई विद्यालयसम्म ल्याउने, उनीहरूलाई विद्यालयमा टिकाइ राख्ने र शैक्षणिक सिकाइ पश्चात सीपको उद्देश्य पूरा गर्न,

घ. लैङ्गिक असमानता, अपाङ्गता, भाषा, जातीयता, कठिन परिवेशमा रहेका बालबालिकालाई शिक्षामा अर्थपूर्ण सहभागिता र सिकाईमा सुधार ल्याउन,

ङ. तीन तहमा बन्ने शिक्षा योजनाका बीच लम्बीय र क्षितिजीय सहसम्बन्ध स्थापित गर्न,

च. सङ्घ र प्रदेशबाट प्रदान गरिने स्रोतहरूलाई योजनामा आधारित बनाइ व्यवस्थापन, परिचालन र उपयोग गर्न,

छ. कार्यक्रम र स्रोतमा देखिएको अभाव, दोहोरोपना, स्रोत परिचालनमा असक्षमता जस्ता समस्यालाई न्यूनीकरण गर्न,

ज. साझा विषयमा लागत साझेदारी, समन्वय र सहकार्यलाई प्रभावकारी बनाउन,

झ. शिक्षा सम्बन्धी राष्ट्रिय लक्ष्य तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता हासिल गर्न सहयोग पुर्‍याउन,

ञ. नगरपालिकामा देखिएका मुख्य शैक्षिक समस्या, समस्याका कारणहरुको पहिचान गरी समस्या समाधानका उपायहरु कार्यान्वयन गर्न

ग) योजना निर्माण प्रक्रिया

शिक्षा योजना निर्माण गर्दाका देहाय बमोजिमका सामग्रीहरूलाई आधार लिएर योजना निर्माण गरिएको थियो।

१. नेपालको संविधान
२. सोह्रौँ आवधिक योजना
३. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
४. सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह (समन्वय तथा अन्तरसम्बन्ध) ऐन, २०७७
५. अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षासम्बन्धी ऐन, २०७५ विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (School Education Sector Plan) र सिकाइ आपूरण तथा द्रुत सिकाइ योजना
६. नीति मूलतः राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६,
७. शिक्षाको सोचपत्र
८. विद्यालय शिक्षामा समता रणनीति
९. दिगो विकास लक्ष्य राष्ट्रिय कार्यढाँचा
१०. स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८ र स्थानीय तहको विकास योजना
११. स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना
१२. राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रतिवेदन
१३. विद्यालय सुधार योजना र अन्य सरकारी र गैरसरकारी सङ्घसंस्थाका शिक्षासम्बन्धी कार्यक्रम आदि)
१४. शिक्षा ऐन, २०२८ (संशोधनसहित)
१५. शिक्षा नियमावली, २०५९ (संशोधनसहित)
१६. अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा ऐन, २०७५
१७. अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षासम्बन्धी नियमावली, २०७७
१८. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालन तथा व्यवस्थापनसम्बन्धी मापदण्ड, २०७८
१९. अनौपचारिक शिक्षा तथा साक्षरता कार्यक्रम कार्यान्वयन सहजीकरण पुस्तिका, २०७५
२०. पढ्दै कमाउँदै कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७८
२१. विद्यालय शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगसम्बन्धी निर्देशिका, २०६९
२२. नमुना विद्यालय विकास एवम् सञ्चालन निर्देशिका, २०७४
२३. बालिका तथा समावेशी शिक्षा सञ्जाल (गठन तथा सञ्चालन) सम्बन्धी मापदण्ड, २०८०
२४. विपन्न लक्षित छात्रवृत्ति कार्यान्वयन मापदण्ड, २०८०
२५. विशेष कारणको अवस्थामा रहेका शिक्षकहरूको व्यवस्थापनसम्वन्धी निर्देशिका, २०८०
२६. शिक्षक पेसागत विकास प्रारूप (परिमार्जित संस्करण), २०८०
२७. शिक्षक मेन्टरिङ कार्यान्वयन कार्यविधि, २०८०

२८. विद्यालय सुपरीवेक्षण तथा पेसागत सहायता निर्देशिका, २०८०
२९. विद्यालय भौतिक पूर्वाधार निर्माणसम्बन्धी मापदण्ड, २०८०
३०. विद्यालय सामाजिक परीक्षण मापदण्ड, २०७८
३१. अनलाइन शिक्षक तालिम कार्यविधि, २०७७
३२. बृहत् विद्यालय सुरक्षा कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७५
३३. स्यानिटरी प्याडसम्बन्धी कार्यविधि, २०७६
३४. गुनासो सुनुवाइ कार्यविधि, २०७४ (संशोधनसहित)
३५. किशोरकिशोरी मैत्री सूचना कक्ष सञ्चालन नमुना कार्यविधि, २०७७

घ) योजनाको दस्तावेजको स्वरूप

यस योजनाको पहिलो परिच्छेदमा स्थानीय तहको पृष्ठभूमि, शिक्षा क्षेत्रका समस्याहरु चुनौतीहरु र अवसरहरु उल्लेख गरिएको छ। दोस्रो परिच्छेदमा यस योजनाका दूरदृष्टि, ध्येय, उद्देश्य तथा रणनीतिहरू र प्रमुख अपेक्षित उपलब्धिहरु प्रस्तुत गरिएको छ। परिच्छेद तीनमा विद्यालय क्षेत्रका विभिन्न उपक्षेत्रगत योजनाका खाका समावेश गरिएको छ। यसमा समावेश गरिएका उपक्षेत्रहरूमा प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा, आधारभूत शिक्षा, माध्यमिक शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ रहेका छन्। परिच्छेद चारमा विद्यालय शिक्षाका विभिन्न अन्तरसम्बन्धित विषय क्षेत्रहरू समावेश गरिएको छ। यसमा समावेश गरिएका अन्तरसम्बन्धित विषयहरूमा पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन, शिक्षक व्यवस्थापन र विकास, समता तथा समावेशीकरण, स्वास्थ्य, पोषण तथा दिवा खाजा, आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा शिक्षा, विद्यालय भौतिक विकास र शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि रहेका छन्।

परिच्छेद पाँचमा विद्यालय सुशासन तथा व्यवस्थापन अन्तर्गत आवश्यक संस्थागत संरचना तथा क्षमता विकास, योजना कार्यान्वयनको समग्र व्यवस्था र अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन प्रणालीका समावेश गरिएको छ। परिच्छेद ६ मा योजनाका लागि लगानी र स्रोत व्यवस्थापन के कसरी गर्ने भन्ने विषय प्रस्तुत गरिएको छ। परिच्छेद सातमा योजनाको कार्यान्वयनबाट अपेक्षा गरिएका समग्र नतिजाहरू र मुख्य मुख्य सूचकहरु उल्लेख गरिएको छ।

प्रविधिमैत्री, संस्कारयुक्त गुणस्तरीय शिक्षा, आजको आवश्यकता
समतामुलक, आत्मनिर्भर र समृद्धि, मन्थली नगरको प्रतिवद्धता ।

परिच्छेद १ : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

प्रत्येक व्यक्तिले मर्यादित एवं सम्मानजनक जीवन जिउन पाउनु पर्छ । यसका लागि शिक्षा अत्यावश्यक हुन्छ । शिक्षालाई व्यक्ति, राष्ट्र विकास, समृद्धि र सुशासनको मूल आधारका रूपमा लिइन्छ । शिक्षाले व्यक्तिको सर्वाङ्गीण विकास गर्छ । व्यक्तिमा उचित ज्ञान सीप तथा दक्षता विकास गर्छ । विकसित ज्ञान सीपका आधारमा श्रम बजारमा उपलव्ध रोजगारीका अवसरमा पहुँच अभिवृद्धि गर्दछ । शिक्षाले प्रत्येक व्यक्तिलाई मर्यादित एवं सम्मानजनक जीवन जिउन अत्यावशषक दक्षता विकास गर्छ ।

समाजमा विभिन्न प्रकारका विभेद तथा असमानताको अवस्था रहन्छ । शिक्षाले समाजमा हुने आर्थिक एवं सामाजिक असमानताको अवस्थामा सुधार गर्छ । समतामूलक समाज विकासमा शिक्षाले महत्वपेण योगदान पुर्‍याउँछ । शिक्षाको यही मान्यतालाई आधार बनाइ नेपालको संविधानले शिक्षालाई नागरिकको मौलिक हकका रूपमा प्रत्याभूत गरेको छ । प्रत्येक नेपाली नागरिकलाई आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा निःशुल्क पाउने संवैधानिक हक रहेको छ । अपाङ्गता भएका र आर्थिक रूपले विपन्न नागरिकलाई कानून बमोजिम निःशुल्क उच्च शिक्षा पाउने सैवैधानिक हक रहेको छ। राज्यका निर्देशक सिद्धान्त तथा नीतिहरूले शिक्षालाई उच्च प्राथमिकता प्रदान गरेका छन् । यी व्यवस्थाहरूको सही कार्यान्वयनमा शिक्षाको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । मातृभाषामा शिक्षा पाउने र विद्यालय खोल्न हक समेत संविधानले प्रत्याभूत गरेकोहुँदा शिक्षा देशको प्रमुख प्राथमिकता क्षेत्र भित्र रहँदै आएको छ ।

समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली सहितको समुन्नत राष्ट्र निर्माण गर्ने प्रतिवद्धता नेपाल सरकारले गरेको अवस्था छ । मानव संसाधनको विकास नभई यो लक्ष्य हासिल हुन सक्दैन । शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्नु पर्छ । गुणस्तरीय एवम् सक्षम नागरिक तयार गर्न शैक्षिक व्यवस्थापन पद्दति गुणस्तरीय हुनु पर्छ । यसका लागि शिक्षा सम्बन्धी दीर्धका लीन तथा अल्पकालिन य योजना विकास तथा कार्यान्वयन अनिबार्य हुन्छ ।

राष्ट्रिय तथा स्थानीय शैक्षिक आवश्यकता अनुसारको शिक्षा सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि कञ्चन पालिकाले शिक्षालाई व्यवस्थित गर्ने योजना बनाएको छ । यसका लागि शिक्षालाई व्यक्तिगत सामाजिक तथा रष्ट्रिय र अन्तरर्राष्ट्रिय परिवेश अनुकूलन बनाउने लक्ष्य लिएको छ । यस क्रममा शिक्षाको दीर्घकालीन योजना तया गरी यसैका आधारमा शिक्षाको योजना तथा कार्यक्रमहरूको विकास तथा कार्यान्वयन गर्ने लक्ष्यका साथ योजनावद्ध विकासको थालनी गरेको छ ।

१.२ नगरपालिकाको सामान्य परिचय

नेपाल सरकारद्वारा रामेछाप जिल्लाको सदरमुकाममा अवस्थित मन्थली नगरपालिका तत्कालिन ७ वटा गाउँ विकास समितिहरु (मन्थली,कठजोर, सालु, सुनारपानी, भलुवाजोर, भटौली र चिसापानी) लाई समायोजन गरेर १६ वटा वडा रहने गरी २०७१ मंसिर १६ गते घोषणा गरियो । नेपालको सविधान बमोजिम राज्यको पुन: सरचना हुने क्रममा नेपाल सरकारले २०७३ साल फाल्गुण २७ गतेवाट लागु हुने गरी तत्कालिन नगरपालिकाका वडा सहित क्रमश: पुरानागाँउ, चनखु, गेलु र फुलासी गाँउ विकास समितिलाई समेत समावेश गरी १४ वटा वडा भएको नगरपालिकाको रुपमा स्थापित भएको छ ।

यो नगरपालिका वागमती प्रदेश अन्तर्गत रहेको ११९ वटा स्थानीय तह मध्येको एक हो । यस नगरपालिकाको क्षेत्रफल २११.७७ वर्ग किलोमिटरअर्थात (२११७७ हेक्टर) माफैलिएको छ । जसमध्ये कृर्षि भू उपयोगका दृष्टिले ७३३६ हेक्टर जमिन रहेको छ जसमा संचित जमिन १३५६ हेक्टर र असंचित जमिन ४५१३ हेक्टर रहेको छ ।

यस नगरपालिकाको औषत तापक्रम २० देखि २५ डिग्री सेल्सियस रहेको छ। गर्मी याममा अधिकतम ३२ डिग्री सेल्सियस र न्यूनतम २ डिग्री सेल्सियस रहने गर्दछ। यस नगरपालिकामा कम उचाइ भएका सुनकोशी नदी, तामाकोशी नदी, भटौली र रणजोर खोला आसपासका वस्तीहरुमा उष्ण मौसमी हावापानी र यसका अलवा नगरपालिकाका अधिकांश भू भागमा न्यानो समशीतोष्ण हावापानी पाइन्छ।

यस नगरपालिकाको भौगोलिक स्वरुप निकै भिरालो रहेकोले वर्षायाममा भू-क्षय र पहिरो निकै जाने गर्दछ। रणजोर खोलाको सिरमा रहेको घ्याप्चे पहिरो ठूलो र अनौठो रुपमा रहेको छ। यो पहिरोवर्षायाममा रोकिने र सुख्खा याममा निरन्तर गइरहने गर्दछ। यस पहिरोले वडा नं १,३,४ र ५ का अधिकांश वस्ती विस्थापित गर्नुका साथै सदरमुकामलाई समेत जोखिम युक्त वनाएको छ।

प्रसिद्ध धार्मिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलको रुपमा बाहुनचुराको बैरा महादेव(थानापति मन्दिर), चिसापानीको भिमसेन स्थान र चिसापानी गढी, कठजोरको ऐराम्वास मन्दिर, सुनारपानीको थानापती मन्दिर, भलुवाजोरको तिल्केस्थान गढी, भटौलीको ढिकुरे मन्दिर, कठजोरको बाघ धारा आदी नगरपालिकाका अमूल्य निधिका रुपमा रहेका छन्।

मन्थलीको नामाकरणको सन्दर्भमा स्थानीय माझी जातीसँग जोडिएको कथा गाँसिएको छ। विशेषगरी आदिम कालदेखि मन्थलीको आसपास रहेका चिसापानी, मन्थली, भटौली, भलुवाजोर, पकरवास जस्ता साविक गाउँ विकास समितिका भू-भागहरुमा माझी जातिहरुको बसोवास रहेको पाइन्छ। सो जातिको छुट्टै राजा हुने चलन अनुसार एक जना मन नामक राजा रहेको र राजा बस्ने थलोलाई मनथलो भनिएको, पछि सो शब्द अप्रभ्रंश भई मन्थली भएको मान्यता छ। त्यसैगरी प्राचिन किम्बदन्ती अनुसार विद्वत वर्गमा अर्को प्रसंग पनि पाईन्छ। आदिकालदेखि नै यस स्थानमा माझी जातिको बस्ती रहँदै आएको, जाँड उनीहरुको मुख्य पेय भएको र माझी भाषामा मुन भनेको जाँड र थलो भनेको खान बस्ने ठाउँ भन्ने बुझाउने भएकाले यसलाई जाँड खाने र बस्ने स्थानको रुपमा पनि मन्थलो भन्न थालिएको र यसै शब्दको अपभ्रंशबाट मन्थली हुन गएको हो। मन्थली भन्ने स्थान खासगरी गाउँलाई जनाउने भएतापनि समयक्रममा त्यसभन्दा तल रहेको बेसी पनि मन्थली बेसी भनेर चिनिन थालियो।

१.२.१

जनसाङ्ख्यिकीः तालिका नं १ (उमेरगत विवरण)

Single age population projection of Bagmati province, Ramechhap district and Manthali Municipality of year 2026			
Age	**Total**	**Male**	**Female**
0	540	286	254
1	533	282	251
2	528	279	249
3	521	276	245
4	509	270	239
5	498	265	233
6	508	267	241
7	519	270	249
8	529	276	253
9	548	287	261
10	571	299	272
11	589	307	282

12	612	317	295
13	631	321	310
14	655	331	324
15	676	338	338
16	696	343	353
17	715	346	369
18	728	348	380
19	724	340	384
20	701	324	377
21	664	297	367
22	623	269	354
23	585	241	344
24	551	218	333
25	527	197	330
26	514	186	328
27	509	184	325
28	510	184	326
29	510	187	323
30	516	195	321
31	512	195	317
32	505	196	309
33	496	195	301
34	486	194	292
35	478	194	284
36	470	192	278
37	469	191	278
38	464	187	277
39	460	183	277
40	457	182	275
41	446	177	269
42	440	177	263
43	442	181	261
44	450	190	260
45	453	196	257
46	448	199	249
47	434	195	239
48	424	191	233
49	418	186	232

50	412	182	230
51	408	180	228
52	413	184	229
53	426	189	237
54	441	197	244
55	455	206	249
56	456	209	247
57	443	203	240
58	427	195	232
59	418	193	225
60	409	189	220
61	397	184	213
62	392	183	209
63	391	184	207
64	397	187	210
65	385	181	204
66	364	171	193
67	340	155	185
68	314	142	172
69	299	133	166
70	289	130	159
71	278	124	154
72	272	121	151
73	257	111	146
74	246	103	143
75	230	95	135
76	213	88	125
77	195	80	115
78	177	71	106
79	164	63	101
80	157	60	97
81	139	52	87
82	119	44	75
83	94	34	60
84	75	27	48
85	61	22	39
86	50	18	32
87	41	15	26

88	35	13	22
89	31	12	19
90	26	9	17
91	23	8	15
92	18	5	13
93	13	2	11
94	9	2	7
95+	10	0	10

Source: Census Report, 2078

पालिकाको कूल जनसङ्ख्या ३८,००१ रहेको छ। जसमध्ये महिला ५५% र पुरूष ४५ % रहेको छ। यसबाट महिलाको जनसङ्ख्या पुरुषको तुलनामा १० % धेरै रहेको छ। त्यसै गरी सबै भन्दा बढी जनसङ्ख्याको उमेर समूह १५-१९ वर्ष रहेको छ। यो समूहले कूल जनसङ्ख्याको ५% प्रतिनिधित्व गरेको छ। दोस्रो ठूलो १०-१४ उमेर समूहमा रहेको छ। यो समूहको प्रतिनिधित्व ४८ % छ। सबैभन्दा कम जनसङ्ख्या हुने उमेर समूह ९५ बर्ष माथिको रहेको छ जुन कुल जनसंख्याको ०.०३ % हो।

१.३ शैक्षिक अवस्था

शैक्षिक अवस्था अन्तर्गत विभिन्न पक्षहरूको हालको अवस्थालाई विष्लेषण गरिएको छ। यसमा मूलत शैक्षिक सूचकहरूलाई प्राथमिकता दिई विद्यमान अवस्थाको समीक्षा गरिएको छ। यस अन्तर्गतका विभिन्न सूचकहरूको अवस्थालाई देहाय बमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ।

१.३.१ शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण

प्रकार	सामुदायिक तर्फ	संस्थागत तर्फ		कूल
प्रारम्भिक बाल विकास र शिक्षा	६८	६		७४
आधारभूत विद्यालय	६५	६		७१
माध्यमिक विद्यालय (१-१०)	१७	३		२०
माध्यमिक विद्यालय (१-१२)	७	0		७
सामुदायिक सिकाइ केन्द्र	९			९

नगरपालिकामा कूल विद्यालयहरू ७४ ओटा सञ्चालनमा रहेका छन्। प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र ६६ ओटा सञ्चालनमा रहेका छन् । त्यसैगरी आधारभूत तहमा ५१ ओटा विद्यालय सञ्चालनमा रहेका छन्। माध्यमिक विद्यालय कूल २० ओटा सञ्चालनमा रहेका छन् ।

१.३.२ विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीको विवरण

कक्षा	**छात्रा**	**छात्र**	**अन्य**	**जम्मा**	**%**
प्रारम्भिक बाल विकास	६४३	८११		१४५४	
कक्षा १-५	१४९३	१५०३		२९९६	

कक्षा ६-८	९७७	१०४९		२०२६	
कक्षा ९-१०	७१७	६१३		१३३०	
कक्षा ११-१२	४२७	२८१		७०८	
जम्मा	४२५७	४२५७		८५१४	
स्रोत : IEMIS Report – 2082					

मन्थली नगरपालिको शैक्षिक सत्र २०८२ मा कूल ८,५१४ विद्यार्थीहरू अध्ययन गरिरहेका छन् । सबैभन्दा कम विद्यार्थी कक्षा ११-१२ मा कुल ७०८ रहेका छन् । । प्रतिशतका हिसावले यो ८ प्रतिशत हुन आउँछ । सबै भन्दा बढी बालबालिका कक्षा १-५ मा रहेका छन् । यसमा कूल ३२५७ जना अर्थात ३४ प्रतिशत विद्यार्थीहरू अध्ययनरत छन् ।

१.३.३ शिक्षक विवरण

प्रकार	स्वीकृत दरबन्दी	राहत अनुदान	संघीय अनुदान	प्रदेश अनुदान	नगर अनुदान	कुल जम्मा
प्रारम्भिक बाल विकास	८०	०	०	०	९	८९
प्राथमिक तह (१- ५)	२०९	५९	०	०	१	२६९
निम्न माध्यमिक तह (६-८)	३२	४५	३	०	८	८८
माध्यमिक तह (९-१०)	२७	२०	१८	२	९	७६
माध्यमिक तह (११-१२)	६	१२	०	०	०	१८
विद्यालय सहायक कर्मचारी	०	०	२०	०	०	२०
विद्यालय सहयोगी	०	०	६७	०	०	६७
जम्मा	३५४	१३६	१०८	२	२७	६२७

स्रोत : दरबन्दी विवरण २०८२, मन्थली नगरपालिका

नगरपालिकामा कूल ६२७ जना शिक्षक/कर्मचारी कार्यरत रहेका छन् । तहगत रूपमा हेर्दा सबैभन्दा बढी शिक्षक प्राथमिक तहका रहेका छन् । यसमा २६९ जना अर्थात् ५४ प्रतिशत शिक्षक कार्यरत रहेका छन् । सबैभन्दा कम शिक्षक माध्यमिक तह कक्षा ११-१२ मा रहेका छन् । यो तहमा जम्मा १८ जना शिक्षकहरू रहेका छन् । यसमा विद्यालयको निजी स्रोत तथा संस्थागत विद्यालयहरुको शिक्षक विवरण समावेश गरिएको छैन ।

१.३.४ वडागत विद्यालय/बाल विकास केन्द्र विवरण-

क्र.स	तह/ विद्यालय/बाल विकास केन्द्र	सामुदायिक	संस्थागत	कैफियत
	वडा नं १			
१.	मन्थली माध्यमिक विद्यालय	१		
२.	नागकन्या माध्यमिक विद्यालय	१		
३.	तामाकोशी इ.बो. स्कुल		१	
४.	कर्कलादेवी इ.बो. स्कुल		१	
५.	लिटिलस्टार इ. स्कुल		१	

६.	सेतो गुराँस बाल विकास केन्द्र	१		
	वडा नं २			
७.	निलकण्ठेश्वर माध्यमिक विद्यालय	१		
८.	बाल ताम्राकौशिका आधारभूत विद्यालय	१		
९.	कालिदेवी आधारभूत विद्यालय	१		
१०.	गौरीशंकर आधारभूत विद्यालय	१		
	वडा नं ३			
११.	आधारभूत विद्यालय अर्चले	१		
१२.	गुञ्जेश्वरी आधारभूत विद्यालय	१		
१३.	महादेव आधारभूत विद्यालय	१		
	वडा नं ४			
१४.	आधारभूत विद्यालय सामलीस्थान	१		
१५.	भिमेश्वर आधारभूत विद्यालय	१		
१६.	दिपज्योति इ.स्कुल		१	
१७.	देविस्थान आधारभूत विद्यालय	१		
१८.	सेतीदेवी आधारभूत विद्यालय	१		
१९.	सेतीदेवी माध्यमिक विद्यालय	१		
२०.	सिद्धेश्वर माध्यमिक विद्यालय	१		
	वडा नं ५			
२१.	भैरवी माध्यमिक विद्यालय	१		
२२.	जनविजय आधारभूत विद्यालय	१		
२३.	शिवज्योति आधारभूत विद्यालय	१		
	वडा नं ६			
२४.	भिमेश्वर आधारभूत विद्यालय	१		
२५.	देविस्थान आधारभूत विद्यालय	१		
२६.	जिना एकेडेमी		१	
२७.	कालिका आधारभूत विद्यालय	१		
२८.	खाँडादेवी आधारभूत विद्यालय	१		
२९.	पञ्चकन्या आधारभूत विद्यालय	१		
३०.	तिल्केस्थान गढी माध्यमिक विद्यालय	१		
३१.	सिद्धेश्वर आधारभूत विद्यालय	१		
३२.	पञ्चकन्या बालविकास केन्द्र	१		
	वडा नं ७			
३३.	दुर्गादेवी आधारभूत विद्यालय	१		
३४.	कालिका देवी आधारभूत विद्यालय	१		
३५.	कपिलेश्वर आधारभूत विद्यालय	१		
३६.	नर्मदेश्वर इ. बो. स्कुल		१	

३७.	नवदुर्गा आधारभूत विद्यालय	१		
३८.	नवचन्द्र बालविकास केन्द्र	१		
३९.	निलकण्ठेश्वर आधारभूत विद्यालय	१		
४०.	रुद्राक्षेश्वर माध्यमिक विद्यालय	१		
४१.	सेतीदेवी आधारभूत विद्यालय	१		
४२.	सिर्जनात्मक आधारभूत विद्यालय	१		
	वडा नं ८			
४३.	भिमेश्वर रुद्र माध्यमिक विद्यालय	१		
४४.	विद्याश्रम आधारभूत विद्यालय	१		
४५.	जगदम्बा आधारभूत विद्यालय	१		
४६.	कालिका देवी आधारभूत विद्यालय	१		
४७.	कपिलेश्वर आधारभूत विद्यालय	१		
४८.	नर्मदेश्वर आधारभूत विद्यालय	१		
	वडा नं ९			
४९.	नवदिपेश्वर आधारभूत विद्यालय	१		
५०.	प्रज्ञादात्री आधारभूत विद्यालय	१		
५१.	पुण्य आधारभूत विद्यालय	१		
५२.	स्थानापति माध्यमिक विद्यालय	१		
५३.	थानापति आधारभूत विद्यालय	१		
	वडा नं १०			
५४.	सरस्वती माध्यमिक विद्यालय	१		
५५.	हरिसिद्धि आधारभूत विद्यालय	१		
	वडा नं ११			
५६.	ज्ञानदान आधारभूत विद्यालय	१		
५७.	कालिका आधारभूत विद्यालय	१		
५८.	कालिकादेवी आधारभूत विद्यालय	१		
५९.	लहरेबर आधारभूत विद्यालय	१		
६०.	मनकामना माध्यमिक विद्यालय	१		
६१.	रानिकुञ्ज आधारभूत विद्यालय	१		
६२.	शारदा माध्यमिक विद्यालय	१		
६३.	तामाकोशी बाल विकास केन्द्र	१		
	वडा नं १२			
६४.	माध्यमिक विद्यालय सिक्राल	१		
६५.	पशुपति आधारभूत विद्यालय	१		
	वडा नं १३			
६६.	साँखे आधारभूत विद्यालय	१		
६७.	इन्द्रदेवी आधारभूत विद्यालय	१		
६८.	सेतिदेवी आधारभूत विद्यालय	१		

६९.	माध्यमिक विद्यालय हर्रे चिण्डे	१		
	वडा नं१४			
७०.	हरिसिद्धि आधारभूत विद्यालय	१		
७१.	कालिदेवी माध्यमिक विद्यालय	१		
७२.	भिमेश्वर आधारभूत विद्यालय	१		
७३.	बौद्ध माध्यमिक विद्यालय	१		
७४.	मिल्ती जनज्योति आधारभूत विद्यालय	१		
	जम्मा	६८	६	

नगरपालिकामा कूल ७२ वटा विद्यालय सञ्चालनमा रहेका छन्। प्रारम्भिक बाल विकास ६८ र आधारभूत तह कक्षा १-५ सञ्चालित विद्यालय ७१ ओटा रहेका छन्। त्यसैगरी आधारभूत तह कक्षा १-८ सञ्चालित विद्यालय ३३ ओटा रहेका छन्। कक्षा ९-१० सञ्चालित विद्यालय २० ओटा रहेका छन्। कक्षा १-१२ सञ्चालित माध्यमिक विद्यालय ७ ओटा रहेका छन्। सबैभन्दा बढी विद्यालय वडा नं. ७ मा रहेका छन्। यसमा १० ओटा विद्यालय छन्। नगरपालिकामा १७ वटा सामुदायिक र ३ ओटा संस्थागत गरी जम्मा २० ओटा माध्यमिक विद्यालय र ८ वटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालनमा हुनु शिक्षामा पहुँचको दृष्टिले सकारात्मक आधार हो। यसले आधारभूत तथा माध्यमिक तहसम्मको शैक्षिक पहुँच सुनिश्चित गर्न सहयोग पुगेको देखिन्छ। तर बढ्दो जनसंख्या र शहरीकरणको दबाबका कारण विद्यालय भवन, कक्षा कोठा, खेलमैदान तथा प्रयोगशाला जस्ता भौतिक पूर्वाधार सबै विद्यालयमा समान रूपमा पर्याप्त छैनन् भन्ने संकेत पाइन्छ। नगरपालिकाले आफ्नो शिक्षा नीतिमा **शत प्रतिशत भर्ना दर** पुर्‍याउने र विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहरूलाई शिक्षाको मूल प्रवाहमा ल्याउने लक्ष्य राखेको छ। शिक्षक व्यवस्थापनका दृष्टिले विशेष गरी विज्ञान, गणित र अंग्रेजी जस्ता विषयमा विषयगत शिक्षक अभाव प्रमुख चुनौतीका रूपमा देखिएको छ। यसले सिकाइ उपलब्धिमा प्रत्यक्ष प्रभाव पारेको छ। महिला शिक्षकहरूको नेतृत्व विकास तालिम र अनुसन्धान प्रवर्द्धनका कार्यक्रममा सकारात्मक पहल भए पनि तिनको प्रभावकारिता विद्यालयस्तरमा देखिन निरन्तर अनुगमन आवश्यक छ। यस नगरपालिकामा विद्यार्थी भर्ना दर सन्तोषजनक रहेता पनि बिचैमा विद्यालय छोड्ने समस्या कायम छ। गरिबी, पारिवारिक अवस्था, बसाइँसराइ र सिकाइप्रतिको अभिरुचि जस्ता कारणले कक्षा छोड्ने दर प्रभावित भइरहेको छ। "शतप्रतिशत" र "ड्रपआउट शून्य" लक्ष्य हासिल गर्न सामाजिक परिचालन, छात्रवृत्ति, दिवा खाजा तथा पोसाक कार्यक्रमलाई थप प्रभावकारी बनाउनु आवश्यक देखिन्छ। सिकाइ उपलब्धि सुधारका लागि शिक्षक क्षमता, नियमित मूल्याङ्कन प्रणाली र प्रविधि एकीकरण अपरिहार्य छन्। लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरणका सन्दर्भमा कूल साक्षरता दर उच्च भए पनि पुरुष र महिलाबीचको अन्तरले समान अवसर सुनिश्चित गर्न अझै प्रयास आवश्यक रहेको देखाउँछ। अपाङ्गता भएका विद्यार्थी, दलित तथा सीमान्तकृत समूहलाई छात्रवृत्ति, विशेष शिक्षण सामग्री र समावेशी पूर्वाधार उपलब्ध गराउने नीति सकारात्मक छ। शारीरिक, दृष्टि, श्रवण वा अटिजम जस्ता विभिन्न प्रकृतिका अपाङ्गताअनुसार सहयोगको व्यवस्था गर्ने योजना समावेशी शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि महत्वपूर्ण आधार हो। वातावरणमैत्री तथा बालमैत्री पूर्वाधार निर्माण, सुरक्षित खानेपानी, समावेशी शौचालय र हरित विद्यालय अवधारणा लागू गर्ने प्रयासले सिकाइ वातावरण सुधारतर्फ संकेत गर्दछ। तर सबै विद्यालयमा आधुनिक प्रयोगशाला, कम्प्युटर ल्याब र इन्टरनेट सुविधा उपलब्ध नभएकोले प्रविधिमा असमानता देखिन्छ। शिक्षा क्षेत्रमा बजेट वृद्धि, स्मार्ट प्रविधि प्रयोग, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा विस्तार र निजी क्षेत्रसँग साझेदारी गर्ने नीतिले दीर्घकालीन रूपमा सकारात्मक सम्भावना बोकेको छ। यदि यी कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन भएमा सिकाइ उपलब्धि सुधार, रोजगारीसँग शिक्षा जोड्ने अवसर र समावेशी गुणस्तरीय शिक्षा प्रणाली विकास हुने सम्भावना उच्च देखिन्छ।

१.३.५ साक्षरता

क्र.सं.	महिला	पुरुष	जम्मा
१	६३ प्रतिशत	८१.३ प्रतिशत	७१.५ प्रतिशत

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यस नगरपालिकाको कुल साक्षरता प्रतिशत ७१.५ रहेको छ। जसमध्ये पुरुष साक्षरता प्रतिशत ८१.३ र महिला साक्षरता प्रतिशत ६३ रहेको छ। पुरुषको तुलनामा महिला साक्षरताको अवस्था निकै कमजोर रहेको छ।

सबल पक्षहरु

मन्थली नगरपालिकाले शिक्षा क्षेत्रमा उल्लेखनीय सकारात्मक तथा असल अभ्यासहरू कार्यान्वयनमा ल्याएको देखिन्छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले प्रदान गरेको अधिकारको प्रभावकारी उपयोग गर्दै आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षालाई निःशुल्क र अनिवार्य बनाउने दिशामा विद्यार्थी भर्ना अभियान, विशेष छात्रवृत्ति कार्यक्रम, दिवा खाजा तथा विद्यालय पोसाक वितरण जस्ता लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गरिएका छन्। यी कार्यक्रमहरूले गरिब, विपन्न तथा सीमान्तकृत परिवारका बालबालिकालाई विद्यालयमा टिकाइराख्न महत्वपूर्ण योगदान पुर्‍याएका छन्। विद्यालय वातावरण सुधारका लागि बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री तथा वातावरणमैत्री पूर्वाधार निर्माणमा जोड दिइएको छ। "एक वडा एक बाल उद्यान", "एक विद्यार्थी एक बिरुवा" , "सिक्दै कमाउदै, कमाउदै सिक्दै " र "एक विद्यालय एक बगैँचा" जस्ता अवधारणाहरूले सिकाइलाई व्यवहारिक, वातावरणमैत्री र जीवनोपयोगी बनाउने प्रयास गरिएको छ। सुरक्षित खानेपानी, समावेशी शौचालय र हरित परिसर निर्माणले विद्यालयलाई सिकाइ अनुकूल बनाउने दिशामा सकारात्मक परिणाम देखाउन थालेको छ। शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि प्रविधि एकीकरणमा विशेष ध्यान दिइएको छ। स्मार्ट बोर्ड, कम्प्युटर ल्याब, विज्ञान प्रयोगशाला विस्तार, इन्टरनेट जडान तथा डिजिटल सामग्रीको प्रयोगले आधुनिक शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया प्रवर्द्धन गरेको छ। एक विद्यालय एक नर्स कार्यक्रमले बालबालिकाको स्वास्थ्य सुरक्षामा सकारात्मक प्रभाव पारेको छ। समावेशी शिक्षाको क्षेत्रमा महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, दलित तथा अन्य सीमान्तकृत समूहलाई विशेष प्राथमिकता दिइएको छ। अपाङ्गताका प्रकृति अनुसार सहायक सामग्री, छात्रवृत्ति तथा आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिएको छ। महिला शिक्षकहरूको नेतृत्व विकास तालिमले विद्यालय व्यवस्थापन र शैक्षिक नेतृत्वमा लैङ्गिक सन्तुलन कायम गर्न सहयोग पुर्‍याएको छ। यसका अतिरिक्त, सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरूको सक्रियता बढाई वयस्क साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र जीवनोपयोगी सीप विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको छ। विद्यालयस्तरमा नियमित शैक्षिक अनुगमन, उपलब्धि परीक्षण, अभिभावक शिक्षक अन्तरक्रिया, अतिरिक्त क्रियाकलाप, विज्ञान प्रदर्शनी तथा प्रतिभा पहिचान कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी सिकाइ उपलब्धि सुधारमा ध्यान दिइएको छ। प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा विस्तार गरी युवाहरूलाई स्वरोजगार र उद्यमशीलतातर्फ उन्मुख गराउने पहल पनि अघि बढाइएको छ।

समग्रमा, मन्थली नगरपालिकाले शिक्षामा पहुँच, गुणस्तर, समावेशीकरण र दिगोपनालाई एकसाथ सम्बोधन गर्ने प्रयास गरेको देखिन्छ। यदि यी कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन, निरन्तर अनुगमन र स्रोत व्यवस्थापन सुनिश्चित गर्न सकियो भने स्थानीय स्तरमै गुणस्तरीय र समावेशी शिक्षा प्रणाली विकासको नमुना स्थापित हुनसक्ने सम्भावना प्रबल रहेको छ।

१.४. शिक्षा क्षेत्रका समस्याहरू

मन्थली नगरपालिकाको शिक्षा क्षेत्रका विद्यमान समस्याहरूलाई देहाय बमोजिम विश्लेषण गरिएको छ।

क) समतामूलक पहुँच र सहभागिता

विद्यालय भर्ना दर सन्तोषजनक भएपनि गरिबी, पारिवारिक अवस्था, बसाइँसराइ र चेतनाको अभावका कारण केही बालबालिकाहरू बीचैमा विद्यालय छोड्ने समस्या कायम छ। अपाङ्गता भएका, दलित, सीमान्तकृत तथा कठिन परिवेशमा रहेका बालबालिकालाई शिक्षाको मूल प्रवाहमा अर्थपूर्ण सहभागिता गराउनु अझै चुनौतीपूर्ण छ। अभिभावक शिक्षाको अभावले घर परिवार, समुदाय र विद्यालय

बीचको समन्वय कमजोर भएको देखिन्छ। समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्न लक्षित सहयोग, समाज परिचालन र अभिभावक सशक्तीकरण कार्यक्रमलाई सुदृढ बनाउनु आवश्यक छ।

ख) गुणस्तर र सान्दर्भिकता

शिक्षण सिकाइ प्रक्रियामा परम्परागत घोकन्ते पद्धतिको प्रभाव अझै देखिन्छ। विद्यार्थी केन्द्रित, खोजमूलक र प्रयोगात्मक शिक्षण अभ्यास अपेक्षित रुपमा हुन सकेको छैन। विज्ञान तथा प्रविधि एवं नवप्रवर्तनात्मक विषयमा प्रयोगात्मक अभ्यास र अनुसन्धान संस्कृति विकास प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन हुन सकिरहेको छैन।

ग) शिक्षक व्यवस्थापन

विद्यार्थी सङ्ख्याको अनुपातमा विषयगत शिक्षक दरबन्दी पर्याप्त छैन। विशेषगरी विज्ञान, गणित र अंग्रेजी विषयमा दक्ष शिक्षक अभावले सिकाइ उपलब्धिमा प्रत्यक्ष असर पारेको छ। शिक्षकहरूको निरन्तर पेशागत विकास, प्रविधि–मैत्री तालिम र समावेशी शिक्षण रणनीति सम्बन्धी कार्यक्रम अपर्याप्त छन्। शिक्षक नियुक्ति प्रक्रियामा हुने विविधता, स्थायित्व आदि कारणले शिक्षकको मनोबल उच्च हुन सकेको छैन।

घ) भौतिक पूर्वाधार

धेरै विद्यालयहरूमा स्वच्छ खानेपानी, समावेशी शौचालय, पुस्तकालय, खेलमैदान र उचित कक्षाकोठा व्यवस्थापन जस्ता आधारभूत सुविधा अझै अपर्याप्त छन्। कतिपय भवनहरू जीर्ण अवस्थामा रहेकाले विद्यार्थीको सुरक्षामा जोखिम देखिन्छ। आधुनिक शिक्षणका लागि आवश्यक कम्प्युटर ल्याब, विज्ञान प्रयोगशाला, स्मार्ट बोर्ड र उच्च गतिको इन्टरनेट सुविधा अधिकांश आधारभूत सामुदायिक विद्यालयमा पुर्याउन सकिएको छैन। यसले डिजिटल शिक्षण–सिकाइ प्रक्रियामा असमानता सिर्जना गरेको छ।

ङ) पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कन प्रणाली

विद्यालयहरूको शैक्षिक तथा प्रशासनिक गतिविधिको नियमित अनुगमन, सुपरिवेक्षण तथा पृष्ठपोषण प्रणाली पर्याप्त सुदृढ हुन सकेको छैन। परीक्षा केन्द्रित अभ्यास हाबी हुँदा सिर्जनात्मकता, प्रतिविम्बात्मक चिन्तन र समालोचनात्मक सोचाइ आदिमा अपेक्षित प्रगति हुन सकेको छैन। पाठ्यक्रमले तोकेका सक्षमताहरु पूर्ण रुपमा हासिल गर्न सकिएको छैन।

च) समता र समावेशीकरण

अपाङ्गता भएका, दलित तथा सीमान्तकृत बालबालिकाको पूर्ण र अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गर्न अझै संरचनागत सुधार आवश्यक छ। लैङ्गिक साक्षरता अन्तर-सामाजिक विभेद र आर्थिक असमानताले शिक्षामा समान अवसर प्राप्तिमा अवरोध सिर्जना गरेका छन्। समावेशी पूर्वाधार, सहायक सामग्री र संवेदनशील शिक्षक तयारी अपर्याप्त हुँदा समावेशी शिक्षाको प्रभाव सीमित हुन गएको छ।

छ) विद्यालय सुशासन र व्यवस्थापन

विद्यालय व्यवस्थापन समिति, प्रधानाध्यापक र शिक्षकबीचको समन्वय सुदृढ नहुँदा योजना कार्यान्वयनमा प्रभावकारिता कमी देखिन्छ। पारदर्शी बजेट व्यवस्थापन, सहभागितामूलक योजना निर्माण र जवाफदेहिता प्रणाली पूर्ण रूपमा संस्थागत हुन सकेको छैन। अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयन्त्र कमजोर हुँदा विद्यालय सुधार योजना प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन हुन नसक्ने अवस्था देखिन्छ। विद्यालयहरूको शैक्षिक र प्रशासनिक क्रियाकलापको **चुस्त अनुगमन तथा वैज्ञानिक मूल्याङ्कन प्रणाली**को अभाव छ। शैक्षिक सत्र र क्यालेन्डरलाई नियमित र व्यवस्थित बनाउन नसक्दा सिकाइ प्रक्रिया प्रभावित हुने गरेको छ। माध्यमिक र प्राविधिक शिक्षालाई गुणस्तरीय र सुविधासम्पन्न बनाउन आवश्यक पर्ने **लगानी र बजेटको व्यवस्थापन** चुनौतीपूर्ण रहेको छ।

समग्रमा हेर्दा मन्थली नगरपालिकामा शिक्षा क्षेत्रमा पहुँच विस्तार र नीतिगत प्रतिबद्धता सकारात्मक भए पनि गुणस्तर, समावेशीकरण, शिक्षक व्यवस्थापन, पूर्वाधार सुदृढीकरण र सुशासनका क्षेत्रमा थप सुधार अपरिहार्य देखिन्छ। प्रभावकारी योजना, स्रोतको उचित उपयोग र समुदायमा आधारित उत्तरदायित्व प्रणाली विकास गर्न सके यी समस्यालाई अवसरमा रूपान्तरण गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ।

१.५. अवसरहरू

संवैधानिक र कानुनी व्यवस्था अनुसार आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र भित्र परेपछि स्थानीय सरकारले आफ्नै योजना अनुसार गुणस्तरीय शिक्षा प्रवर्द्धन गर्न सक्ने अवसर प्राप्त भएको छ। यससँगै शिक्षा क्षेत्रमा लगानी वृद्धि गर्ने क्षमता र तीन तहको सरकार तथा अन्य सङ्घ संस्थासँग समन्वय तथा सहकार्य गरी स्रोत जुटाउने अवसर पनि उपलब्ध छ। सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग विस्तार भएसँगै डिजिटल शिक्षण–सिकाइ, अनलाइन सामग्री र शिक्षक–विद्यार्थी समन्वयमा सहजता आएको छ। स्थानीय पाठ्यक्रम विकासका क्रममा वातावरण संरक्षण, हरित विद्यालय निर्माण, जलवायु परिवर्तन र जीवनोपयोगी विषयवस्तु समावेश गर्न सकिने भएकाले शिक्षा केवल सैद्धान्तिक मात्र नभई व्यवहारिक र वर्तमान चुनौतीसँग अनुकुल हुने सम्भावना बढेको छ। त्यस्तै, स्थानीय स्तरमा विद्यमान रैथाने ज्ञान, सिप र प्रविधिलाई पाठ्यक्रम र सिकाइ अभ्यासमा आन्तरिकीकरण गरिनुले विद्यार्थीको सांस्कृतिक र सामाजिक सन्दर्भसँग शिक्षालाई जोड्ने अवसर प्रदान गर्दछ। वैकल्पिक सिकाइको सहजीकरण मार्फत प्रत्येक विद्यार्थीले सिक्न पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्न सकिने भएकाले पहुँच, समावेशीकरण र गुणस्तर एकसाथ बढाउने वातावरण तयार भएको छ। यसप्रकार कानुनी अधिकार, स्रोत व्यवस्थापन, प्रविधि र स्थानीय ज्ञानको उपयोगले मन्थली नगरपालिकाको शिक्षा प्रणालीलाई दिगो, समावेशी र जीवनोपयोगी बनाउन महत्त्वपूर्ण अवसर प्रदान गरेको छ।

१.६. चुनौतीहरू

मन्थली नगरपालिकाले शिक्षा क्षेत्रमा पहुँच, गुणस्तर र समावेशीकरण सुनिश्चित गर्न थुप्रै चुनौतीहरुको सामना गर्दै आएको छ। लैङ्गिक, भाषिक, भौगोलिक, आर्थिक, शारीरिक अपाङ्गता, जात/जाति र अन्य सामाजिक विविधताका कारण सबै बालबालिकालाई समान रूपमा गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्न अझै प्रयास आवश्यक छ। जनसाङ्ख्यिकीय प्रवृत्ति, जन्म दर, बसाइँसराइ, भौगोलिक विकटता र स्थानीय बनौटका कारण व्यवहारिक रुपमा विद्यालय नक्साङ्कन तथा शिक्षक दरबन्दीको न्यायोचित वितरण आवश्यक छ, जसले विद्यार्थी र शिक्षक दुवैको सहज पहुँच सुनिश्चित गर्दछ। विद्यालयमा थप आर्थिक व्यवस्थापन गर्न कठिनाई हुँदा निःशुल्क र अनिवार्य शिक्षा कार्यान्वयनमा पूर्णता दिन चुनौती देखिन्छ। दक्ष जनशक्तिको अभावले पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक र मूल्याङ्कन प्रणाली सुधार तथा सूचना सञ्चार प्रविधिको प्रभावकारी प्रयोगमा बाधा पुऱ्याउँछ। विपत्का अवस्थाहरू जस्तै बाढी, पहिरो वा अन्य आपतकालीन परिस्थितिमा वैकल्पिक माध्यमबाट सिकाइ अवसर उपलब्ध गराउने रणनीति आवश्यक छ। जनसाङ्ख्यिक विविधताका कारण आजीवन सिकाइ कार्यक्रममा समान अवसर र विविधता सुनिश्चित गर्नुपर्नेछ। सबै विद्यालयमा तोकिएअनुसारको भौतिक पूर्वाधार निर्माण गरी हरित विद्यालयको रूपमा विकास गर्न आर्थिक स्रोत संकलन आवश्यक छ, साथै जलवायु परिवर्तन र त्यसको असर कम गर्ने उपायहरू अपनाउनु दिगो शिक्षा प्रणालीका लागि अनिवार्य छ। यी सबै चुनौती र अवसरलाई व्यवस्थित रूपमा सम्बोधन गर्दा मन्थली नगरपालिकामा समावेशी, दिगो र गुणस्तरीय शिक्षा प्रणाली विकास गर्न सकिने सम्भावना उच्च रहेको छ।

परिच्छेद २

दूरदृष्टि, उद्देश्य, रणनीति तथा लक्ष्य निर्धारण

२.१ दूरदृष्टि

प्रविधिमैत्री, संस्कारयुक्त गुणस्तरीय शिक्षा, आजको आवश्यकता
समतामुलक, आत्मनिर्भर र समृद्धि, मन्थली नगरको प्रतिवद्धता।

२.२ लक्ष्य

समावेशी पहुँचसहित गुणस्तरीय, सिपमूलक र प्रविधिमैत्री शिक्षा प्रणालीको विकास मार्फत स्थानीय आवश्यकता र राष्ट्रिय-अन्तर्राष्ट्रिय श्रम बजारमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने सक्षम, नैतिक र आत्मनिर्भर जनशक्ति उत्पादन गर्ने।

२.३ उद्देश्य

क) सबै बालबालिकालाई शिक्षामा समतामूलक पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्नु,

ख) सबै बालबालिकाको शिक्षामा गुणस्तर र सान्दर्भिकता सुनिश्चित गर्नु,

ग) औपचारिक शिक्षाको अवसरबाट वञ्चित व्यक्तिहरूका लागि वैकल्पिक, अनौपचारिक, खुला र निरन्तर सिकाइको वातावरण सुनिश्चित गर्नु,

घ) विद्यालय शिक्षामा सुशासन तथा व्यवस्थापन सुनिश्चित गर्नु।

२.४ रणनीतिहरु

क) सबै बालबालिकालाई शिक्षामा समतामूलक पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्नु,

रणनीतिहरू:

क) आधारभूत शिक्षालाई सबै बालबालिकाका लागि अनिवार्य र निःशुल्क बनाउँदै पहुँचयोग्य र समतामूलक बनाउने,

ख) विद्यालय जानबाट वञ्चित बालबालिकाहरूको पहिचान गर्न तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने र शैक्षिक सत्रको सुरुमा "विद्यार्थी भर्ना घरदैलो अभियान" सञ्चालन गर्ने,

ग) गरिब, विपन्न, दलित र सीमान्तकृत समूहका बालबालिकालाई विद्यालयमा आकर्षित गर्न र टिकाइराख्न दिवा खाजा, छात्रवृत्ति र पोसाक वितरण गर्ने,

घ) विकट क्षेत्र वा अध्ययन गर्ने वातावरण नभएका बालबालिकाहरूका लागि आवश्यकता अनुसार छात्रावासको व्यवस्था गर्ने,

ङ) अपाङ्गता भएका बालबालिकाका लागि उनीहरूको अवस्था अनुसार (शारीरिक, सुनाइ, दृष्टि, अटिजम आदि) ह्विलचेयर, साङ्केतिक चित्र र ब्रेल लिपी जस्ता विशेष सामग्री र विशेष छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्ने,

च) अपाङ्गता भएका, सीमान्तकृत वा विशेष आवश्यकताका बालबालिकाका लागि समावेशी सिकाइ वातावरण उपलब्ध गराउने,

छ) बालबालिकाको शिक्षामा अभिभावकलाई जिम्मेवार बनाउन अभिभावक शिक्षा कार्यक्रमलाई अभियानकै रूपमा सञ्चालन गर्ने,

ज) शिक्षकहरूलाई नवीनतम् शिक्षण पद्धति र प्रविधिमा अभ्यस्त गराउन नियमित र नतिजामुखी तालिम प्रदान गर्ने र उनीहरूको कार्यसम्पादनलाई विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिसँग जोड्ने

झ) विद्यालय पूर्वाधार र सिकाइ वातावरणमा जलवायु-उत्थानशीलता र वातावरणमैत्री पूर्वाधार सुनिश्चित गर्ने

ख. सबै बालबालिकाको शिक्षामा गुणस्तर र सान्दर्भिकता सुनिश्चित गर्नु,

रणनीतिहरू:

क) शिक्षण सिकाइलाई प्रभावकारी बनाउन स्मार्ट बोर्ड, कम्प्युटर ल्याब, विज्ञान प्रयोगशाला र इन्टरनेट सुविधाको विस्तार गर्ने

ख) शिक्षाको गुणस्तर कायम गर्न नतिजामा आधारित अनुगमन तथा वैज्ञानिक मूल्याङ्कन प्रणालीको विकास गर्ने

ग) पाठ्यक्रमलाई स्थानीय आवश्यकता, संस्कृति र जीवनोपयोगी सीपसँग मेल खाने गरी अनुकूल बनाउने

घ) विषयगत र कक्षागत रूपमा शिक्षक व्यवस्थापन गर्ने

ङ) शिक्षण सिकाइमा खोजमूलक, प्रयोगात्मक, विद्यार्थीकेन्द्रित र क्रियाकलाप आधारित सिकाइ प्रवर्द्धन गर्ने

च) शिक्षकलाई नवीनतम शिक्षण विधि, ICT प्रयोग, समावेशी र गुणस्तरीय शिक्षण तालिम प्रदान गर्ने

छ) नियमित मूल्याङ्कन र पृष्ठपोषण प्रणालीको माध्यमबाट सिकाइ उपलब्धि र गुणस्तर सुनिश्चित गर्ने

ज) विद्यालयमा पर्याप्त पाठ्यपुस्तक, डिजिटल सामग्री, स्मार्ट बोर्ड, कम्प्युटर ल्याब र प्रयोगशालाको उपलब्धता सुनिश्चित गर्ने

ग. औपचारिक शिक्षाको अवसरबाट वञ्चित व्यक्तिहरूका लागि अनौपचारिक, खुला र वैकल्पिक निरन्तर सिकाइको वातावरण सुनिश्चित गर्नु

रणनीतिहरु

क) अनलाइन प्लेटफर्म, भिडियो क्लास, मोबाइल एप्लिकेशन र रेडियो/टेलिभिजन माध्यमबाट वैकल्पिक सिकाइ पहुँच विस्तार गर्ने

ख) प्रत्येक वडामा इन्टरनेट सुविधा सहित कम्तीमा एक सामुदायिक सिकाइ केन्द्र स्थापना गर्ने

ग) एक वडा एक पुस्तकालय/वाचनालय" को अवधारणा अनुसार प्रत्येक सामुदायिक सिकाइ केन्द्रसँग आबद्ध रहने गरी पुस्तकालयहरू स्थापना गर्ने

घ) नगरस्तरमा एक मुख्य पुस्तकालय स्थापना गरी वडाका पुस्तकालयहरूलाई एउटै सञ्जालमा जोड्ने

ङ) परम्परागत र मौलिक ज्ञान, दर्शन र प्राकृतिक विज्ञानलाई सङ्ग्रह र सूचीकरण गरी संरक्षण गर्ने

च) प्रत्येक टोलमा नागरिकहरूको सिकाइको चाहना पूरा गर्न र "जीवन पर्यन्त सिकाइ" लाई अभियानको रूपमा सञ्चालन गर्न स्थानीय बौद्धिक समाज गठन गर्ने

छ) समुदायको समन्वय र सहयोगमा टोल-टोलमा प्रौढ कक्षाहरू सञ्चालन गर्ने र उनीहरूको सिकाइ उपलब्धिलाई मापन गर्ने सूचकहरू विकास गरि कार्यान्वयन गर्ने

घ. विद्यालय शिक्षामा सुशासन तथा व्यवस्थापन सुनिश्चित गर्नु,

रणनीतिहरू

क) शिक्षकहरूको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनलाई विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि र परीक्षा परिणामसँग आबद्ध गर्ने

ख) शैक्षिक पेसामा संलग्न जनशक्तिमा जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्न परिणाममा आधारित जवाफदेहिता प्रणालीको विकास गर्ने

ग) प्रधानाध्यापक छनोट प्रणालीलाई योग्यता र क्षमताका आधारमा हुने गरी परिमार्जन गर्ने

घ) विव्यसको भूमिका र जिम्मेवारीलाई समयसापेक्ष परिमार्जन गरी विद्यालयलाई स्वचालित र सफल संस्थाका रूपमा विकास गर्ने

ङ) विद्यालयप्रति समुदायको अपनत्व बढाउन विद्यालय समुदाय सहकार्य कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने

च) विद्यालय र विद्यार्थीको विस्तृत विवरणका लागि एकीकृत तथ्याङ्क प्रणालीको विकास र सुदृढीकरण गर्ने

छ) सम्पूर्ण सूचनालाई सुरक्षित राख्न र 'रियल टाइम' मा प्राप्त गर्न Cloud Data Management र स्वचालित संयन्त्रको विकास गर्ने

ज) निजी (संस्थागत), गुठी र सहकारी विद्यालयहरूको स्थापना, अनुमति, सञ्चालन र आर्थिक पारदर्शिताको नियमित अनुगमन र नियमन गर्ने

झ) शैक्षिक जनशक्ति र नेतृत्व तहका लागि स्पष्ट आचारसंहिता निर्माण गरी लागू गर्ने

ञ) नगरपालिकाभरि रहेका शिक्षक दरबन्दीको अध्ययन गरी दरबन्दी मिलान र पुनर्वितरण गर्ने

ट) प्रधानाध्यापक, व्यवस्थापन समिति, शिक्षक र कर्मचारीहरूका लागि नियमित तालिम र नेतृत्व विकास कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने

२.५ अपेक्षित उपलब्धि

क) सबै बालबालिकालाई शिक्षामा समतामूलक पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित भएको हुनेछ,

ख) सबै बालबालिकाको शिक्षामा गुणस्तर र सान्दर्भिकता सुनिश्चित भएको हुनेछ,

ग) औपचारिक शिक्षाको अवसरबाट वञ्चित व्यक्तिहरूका लागि वैकल्पिक, अनौपचारिक, खुला र निरन्तर सिकाइको वातावरण सुनिश्चित भएको हुनेछ

घ) विद्यालय शिक्षामा सुशासन तथा व्यवस्थापन सुनिश्चित भएको हुनेछ।

२.६ मुख्य कार्यसम्पादन सूचक र लक्ष्य निर्धारण

मुख्य कार्यसम्पादन सूचक र लक्ष्य निर्धारण

क्र.स.	सूचक	आधार वर्ष २०८२	२०८४	२०८७	२०९२
१.	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा				
१.१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा कूल भर्ना दर* (%)	१४१	१३०	१२०	११०
१.२	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको अनुभव लिई कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिका* (%)	९२	९५	९७	९९
२.	आधारभूत शिक्षा (कक्षा १ - ८)				
२.१	कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकाको खुद प्रवेश दर (%)	८५	८८	९१	९५
२.२	कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकाको कूल प्रवेश दर (%)	१२२	११७	११२	१०७

क्र.स.	सूचक	आधार वर्ष २०८२	२०८४	२०८७	२०९२
२.३	आधारभूत तह (आधारभूत कक्षा १-५) मा खुद भर्ना दर* (%)	८६	९०	९५	९९
२.४	आधारभूत तह (आधारभूत कक्षा १-५) मा कूल भर्ना दर* (%)	११५	११०	१०५	१००
२.५	आधारभूत तहको कक्षा ५ सम्म टिकाउ दर* (%)	९५	९६	९७	९८
२.६	आधारभूत तह कक्षा ५ पूरा गर्ने दर* (%)	५४	५८	६३	७०
२.७	आधारभूत तह कक्षा १-५ मा भर्ना भएका ५-९ वर्ष उमेर भन्दा माथिका बालबालिका* (%)	८	६	५	३
२.८	आधारभूत तह कक्षा १-५ कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क*	०.९९	१	१	१
२.९	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा खुद भर्ना दर* (%)	९४	९५	९६	९७
२.१०	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा कूल भर्ना दर (%)	११४	१११	१०७	१०५
२.११	आधारभूत तहको कक्षा ८ सम्मको टिकाउ दर* (%)	९६	९७	९८	९९
२.१२	आधारभूत तहको कक्षा १ मा भर्ना भई कक्षा ८ पूरा गर्ने दर*(%)	६०	६३	६४	६७
२.१३	आधारभूत तह(कक्षा १-८) कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचक*	०.९७	१	१	१
२.१४	विद्यालय वाहिर रहेका बालबालिका* (%)	-			
२.२	आधारभूत तह (कक्षा १-८) अध्यापनरत कूल शिक्षक मध्ये महिला शिक्षकको सङ्ख्या*(%)	४६	४७	४८	५०
३.	माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९-१२)				
३.१	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा खुद भर्ना दर* (%)	६६	६७	६८	७०
३.२	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा कूल भर्ना दर* (%)	७६	८०	८२	८५
३.३	माध्यमिक तहमा कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचक* (कक्षा ९-१२)	१	१	१	१
३.४	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा कार्यरत महिला शिक्षक सङ्ख्या* (%)	१२.५	१३	१४	१५
४.	जिवन-पर्यन्त शिक्षा तथा सिकाइ र अनौपचारिक शिक्षा				
४.१	साक्षरता दर (१५ वर्ष भन्दा माथि) (%)	७१	७२	७६	९०
४.२	साक्षरता दर (६ वर्ष भन्दा माथि) (%)	८५	८६	८७	९५
४.३	साक्षरता दर (१५-२४ उमेर समूह) (%)	८५	८७	९०	१००
४.४	साक्षरता दरमा लैङ्गिक समता (१५ वर्ष भन्दा माथि)	०.७७	०.७९	०.८	०.८२

क्र.स.	सूचक	आधार वर्ष २०८२	२०८४	२०८७	२०९२
५. सुशासन तथा व्यवस्थापन					
५.१	आधारभूत तह (कक्षा१-५) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात(सामुदायिक विद्यालय)	१:११	१:१५	१:१८	१:२५
५.२	आधारभूत तह (कक्षा६-८) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात(सामुदायिक विद्यालय)	१:२६	१:२८	१:३०	१:३०
५.३	आधारभूत तह (कक्षा१-८) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात(सामुदायिक विद्यालय)	१:१४	१:२०	१:२५	१:३०
५.४	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१०) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात(सामुदायिक विद्यालय)	१:२८	१:३०	१:३०	१:३०
५.५	माध्यमिक तह (कक्षा९-१२) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात	१:३९	१:३०	१:३०	१:३०

परिच्छेद ३
विद्यालय शिक्षा क्षेत्रका मुख्य उपक्षेत्र

३.१ प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा

३.१.१ परिचयः

नेपालको संविधानको धारा ३९ (३) मा प्रत्येक बालबालिकालाई प्रारम्भिक बालविकास तथा बाल सहभागिताको हक हुनेछ भनी उल्लेख गरिनु र शिक्षा ऐन २०२८ को नवौँ संशोधनले बालविकास र शिक्षालाई विद्यालय शिक्षाकै अङ्गको रूपमा मान्यता दिनुले यसको आवश्यकता र महत्व थप पुष्टि भएको छ। बालबालिकाको शारीरिक, मानसिक, संवेगात्मक, सामाजिक एवं नैतिक सृजनात्मक पक्षको विकासमा सघाउँदै उनीहरूलाई आधारभूत शिक्षाको लागि तयार गर्ने उद्देश्यले सञ्चालित यो कार्यक्रम विद्यालय शिक्षाको पहिलो पाइला भएकोले पनि यसलाई सर्वसुलभ र गुणस्तरीय बनाउनु आवश्यक भएको छ। यसै कुरालाई मध्यनजर गरेर यस पालिकाले निर्माण गरेको यस शिक्षा योजनामा प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षालाई व्यवस्थित र गुणस्तरीय बनाउने कार्यक्रमहरू समावेश गरिएको छ।

३.१.२ वर्तमान अवस्थाः

मन्थली नगरपालिकामा हाल जम्मा ७४ वटा प्रारम्भिक बालविकास केन्द्र सञ्चालनमा रहेका छन्, जसमा सामुदायिकतर्फ ६८ र संस्थागत विद्यालयतर्फ ६ केन्द्र रहेका छन्। यी केन्द्रहरूमा कुल १४५६ जना बालबालिका अध्ययनरत रहेका छन्, जसमध्ये ८११ जना छात्र र ६४३ जना छात्रा रहेका छन्। बालविकास उमेर समूह (३-४) को अनुमानित कुल जनसंख्या ५०९ रहेको आधारमा सहजै देखिने भर्नादर १४१ प्रतिशत रहेको देखिन्छ, जसले पहुँच विस्तार भएको संकेत गरे पनि शतप्रतिशत लक्ष्य अझै हासिल हुन बाँकी रहेको देखाउँछ। शिक्षक विद्यार्थी अनुपात १:१० रहेको छ।

एक वर्षको बालविकास अनुभवसहित कक्षा १ मा जाने बालबालिका ९२ प्रतिशत रहेका छन्। अनुभवसहित कक्षा १ मा प्रवेश गरेका बालबालिकाको सिकाइ उपलब्धि र कक्षागत अनुकूलन क्षमता तुलनात्मक रूपमा राम्रो देखिएको छ, जसले बालविकास कार्यक्रमको प्रभावकारिता पुष्टि गर्दछ।

समावेशी पहुँचको दृष्टिले दलित बालबालिकाको संख्या २६७ (१८ प्रतिशत), जनजाति बालबालिकाको संख्या ५९८ (४१ प्रतिशत) र अपाङ्गता भएका बालबालिकाको संख्या ७ रहेको छ। यो तथ्याङ्कले समावेशी सहभागिता बढ्दो क्रममा रहेको देखाए पनि जनसंख्या अनुपात अनुसार अझै सुधारको आवश्यकता रहेको देखिन्छ। विशेषगरी अपाङ्गता भएका बालबालिकाका लागि सहायक सामग्री, पहुँचयोग्य भौतिक संरचना तथा प्रशिक्षित जनशक्ति व्यवस्था सुदृढ गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ।

बालविकासका न्यूनतम सक्षमता मापदण्ड पूरा गरेका संस्थागत विद्यालयको संख्या ६ रहेको छ, जुन कुल संस्थागत विद्यालयको १०० प्रतिशत हो। न्यूनतम सक्षमता अन्तर्गत सुरक्षित कक्षाकोठा, खेलमैत्री सिकाइ सामग्री, प्रशिक्षित सहजकर्ता, बालमैत्री शौचालय र सुरक्षित खानेपानी जस्ता सूचकहरू समावेश गरिएका छन्। हाल यी मापदण्ड पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन भएका केन्द्रहरूको अनुपात सीमित रहेको देखिएकाले गुणस्तर सुधारका लागि थप लगानी र अनुगमन आवश्यक देखिन्छ।

समग्रमा हेर्दा मन्थली नगरपालिकामा प्रारम्भिक बालविकासको पहुँच विस्तार सन्तोषजनक देखिए पनि गुणस्तर, समावेशिता र न्यूनतम सक्षमता सुनिश्चिततामा अझ रणनीतिक हस्तक्षेप आवश्यक रहेको निष्कर्ष निकाल्न सकिन्छ।

तालिका १

प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षासँग सम्बन्धित विवरण

जम्मा बालविकास		जम्मा बालबालिका			दलित बालबालिका			अपाङ्गता भएका बालबालिका		
प्रकार	संख्या	छात्र	छात्रा	जम्मा	छात्र	छात्रा	जम्मा	छात्र	छात्रा	जम्मा

सामुदायिक		४४६	५१२	९५८	१०३	११६	२१९	४	१	५
संस्थागत		२९९	१९७	४९६	२५	२३	४८	१	१	२
जम्मा		७४५	७०९	१४५६	१२८	१३९	२६७	५	२	७

स्रोत : इमिस रिपोर्ट, २०८२

मन्थली नगरपालिकाले प्रारम्भिक बाल विकास र शिक्षालाई बालबालिकाको नैसर्गिक अधिकारको रूपमा लिएको छ। यसले ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाको शारीरिक, मानसिक, सामाजिक र सर्वाङ्गीण विकास सुनिश्चित गर्ने आधार तयार गर्दछ । नगरपालिकाले प्रारम्भिक बाल विकासलाई विद्यालय शिक्षासँग पूर्ण रूपमा एकीकृत गरी प्रत्येक विद्यालयमा अनिवार्य गर्ने नीति लागू गरेको छ, जसले बालबालिकाको सिकाइको निरन्तरता र गुणस्तर सुनिश्चित गर्दछ। केही केन्द्रहरूमा बालमैत्री वातावरण, खेल सामग्री, श्रव्य–दृश्य सिकाइ सामग्री र पर्याप्त शिक्षण उपकरणको अभाव रहेको छ। यद्यपि नगरपालिकाले यी केन्द्रहरूको स्तरोन्नति गर्ने योजना बनाएको छ र निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा नयाँ केन्द्र स्थापना गर्ने सम्भावनाहरूलाई आफ्नो सबल पक्षको रूपमा लिएको छ।

३.१.३ उद्देश्यः

क) बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकास सुनिश्चित गर्न प्रारम्भिक बाल विकास र शिक्षाको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्नु,
ख) सबै बालबालिकालाई समावेशी, पहुँचयोग्य र गुणस्तरीय प्रारम्भिक शिक्षा उपलब्ध गराउनु,
ग) बाल विकास केन्द्रहरूलाई बालमैत्री, सुरक्षित र वातावरणमैत्री बनाउनु।

३.१.४ रणनीतिहरू

क) सबै बालबालिकाको पहुँचका लागि सङ्घीय सरकारले निर्धारण गरेको मापदण्डअनुसार प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा सञ्चालन गर्ने,
ख) बाल विकास र शिक्षालाई विद्यालय शिक्षाको अभिन्न अङ्ग बनाउने।
ग) निजी क्षेत्रलाई समेत केन्द्र स्थापना र सञ्चालनमा प्रोत्साहित गर्दै न्यूनतम मापदण्डमा नियमित निगरानी र मूल्याङ्कन गर्ने।
घ) अति विपन्न, दलित, सीमान्तकृत र अपाङ्ग बालबालिकालाई पहुँच सुनिश्चित गर्दै भर्ना अभियान सञ्चालन गर्ने।
ङ) कार्यक्रमको नक्साङ्कन, पुनर्वितरण र आवश्यकता अनुसार नयाँ केन्द्र स्थापना गर्ने,
च) जटिल भौगोलिक क्षेत्रमा बसोबास गर्ने, लोपोन्मुख तथा सिमान्तकृत समुदायका बालबालिकाका लागि विभिन्न नमूनाहरू विकास गरी पहुँच सुनिश्चित गर्ने,
छ) पाठ्यक्रमको परिमार्जन तथा अनुकूलन गर्ने,
ज) लागत सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने,
झ) कार्यक्रमको प्रभावकारिता वृद्धिका लागि परिवार, समुदाय, गैर सरकारी सङ्घ संस्था, निजि क्षेत्र र विद्यालयहरूलाई जिम्मेवार बनाउने,
ञ) ऐन र कार्यविधीमा उल्लेख भए बमोजिमको मापदण्ड पूरा गर्ने,
ट) कार्यरत जनशक्तिको वृत्ति विकास तथा क्षमता विकास गर्ने,
ठ) स्थानीय तहको आवश्यकतामा आधारित हुने गरी प्रारम्भिक बाल विकास तथा शिक्षाका लागि सुपरिवेक्षण र सहजीकरणका लागि थप छुट्टै अधिकार सम्पन्न संयन्त्र बनाउने,

ड) पाठ्यक्रम र मापदण्ड तथा ढाँचाहरूलाइ समयानुकुल स्थानीयकरणका लागि समायोजन तथा परिमार्जन गर्ने,

ढ) भौगोलिक विकटता र अपाङ्गता भएका तोकिएको उमेर समूहलाई सम्बोधन गर्ने गरी नीतिगत व्यवस्था गर्ने।

३.१.५ उपलब्धि, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य निर्धारण

क. अपेक्षित उपलब्धि : मन्थली नगरपालिकामा प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा उमेरका सबै बालबालिकालाई गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अवसर सुनिश्चित भएको हुनेछ। यस अन्तर्गत लक्षित उमेर समूहका सबै बालबालिकालाई कम्तीमा एक वर्षको प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा सहज, समावेशी र समान पहुँच उपलब्ध हुनेछ। साथै सबै बालबालिकाले प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको पूर्ण अनुभव हासिल गरी आवश्यक सक्षमता विकासपछि कक्षा १ मा प्रवेश गर्ने अवसर प्राप्त गर्नेछन्, जसले उनीहरूको सिकाइको आधार सुदृढ भई दीर्घकालीन शैक्षिक सफलतामा सकारात्मक प्रभाव पार्नेछ।

क) प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा लक्ष्य निर्धारण

प्रारम्भिक वालविकास र शिक्षा			भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष) प्रति इकाइ लागत रु हजार मा						स्रोत आँकलन			
क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
१	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाका न्यूनतम मापदण्ड प्रबोधिकरण गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	९००	०
२	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा केन्द्रहरूको नक्साङ्कन तथा पुनर्वितरण गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	०	०
३	परिवार, समुदाय, गैर सरकारी सङ्घसंस्था, निजीक्षेत्रसँगको सहकार्य गर्ने	निरन्तर	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१३०० ०
४	अनाथ असहाय र अपाङ्गता पहिचान गरी थप सेवा उपलब्ध गराउने	पटक	१	१	१	१	१	५	१००	१००	४००	
५	बाल विकास केन्द्रमा छुट्टै सुरक्षित तथा अपाङ्गमैत्री शौचालयको व्यवस्था गर्ने	वटा	३	५	५	५	५	२३	०	०	०	५०००
६	बालबालिकाको अभिलेखीकरण गर्ने	निरन्तर	०	०	०	०	०	०	०	०	०	२५०
७	सुपरिवेक्षणको लागि अधिकार सम्पन्न संयन्त्रको विकास गर्ने	पटक	१०	१०	१०	१०	१०	५०	०	०	५०	०
८	अनाथ, असहाय र अपाङ्गता भएका बालबालिकाका लागि आवासीय सुविधा विकास गर्ने	वटा	१	२	०	०	०	०	०	०	१५००	०
९	पोषणयुक्त दिवा खाजाको व्यवस्था गर्ने	निरन्तर	०	०	०	०	०	०	१७२४ ५	०	०	०
१०	बालविकास पाठ्यक्रम प्रबोधिकरण गर्ने	पटक	२	२	२	२	२	१०	०	०	०	२४० ०
११	बालविकास केन्द्रमा न्यूनतम मापदण्ड पूरा गर्ने	वटा	१०	१०	२०	३०	०	७०	०	०	०	५००
१२	सहजकर्ताहरुको पेशागत विकास तालिम सञ्चालन गर्ने	पटक	२	२	२	२	२	१०	०	०	०	२४० ०

१३	बालबालिकाको स्वास्थ्य जाँच, खोप तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी अभिलेख व्यवस्थापन, अनुगमन गर्ने र कुपोषण भएका बालबालिकाहरुको लागि आवश्यक प्रबन्ध गर्ने	पटक	२	२	२	२	२	१०	१००	०	०	०
१४	स्थानीय भाषालाई प्राथमिकता दिई आवश्यकताअनुसार स्थानीय भाषाको प्रयोग गर्ने	आवश्यकता अनुसार	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१५	अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	सेसन	२०	२०	२०	२०	२०	१००	५००	२००	५००	५००
१६	अभिभावक तथा समुदायका सदस्य मार्फत स्थानीय ज्ञान तथा सिपहरू बालबालिकालाई सिकाउने व्यवस्था गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	२५०	०
१७	बालबालिकाको शारीरिक, सामाजिक, मानसिक तथा भावनात्मक सुरक्षा तथा आवश्यकता अनुसार मनोसामाजिक परामर्श उपलब्ध गराउने	आवश्यकता अनुसार	०	०	०	०	०	०	०	५०	०	०
१८	परिवार, समुदाय, निजीक्षेत्र तथा गैर सरकारी सङ्घसंस्थाहरूको सहभागिता, संलग्नता र जिम्मेवारी वृद्धि गर्ने	निरन्तर	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१९	शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली कार्यान्वयन गर्ने	निरन्तर	१०	१०	१०	१०	५०	०	५०	०	०	०
२०	बालविकास केन्द्रमा सहयोगी (आया) को व्यवस्था गर्ने	जना	५	५	५	५	५	२५	०	०	१२६७५	०
२१	नमुना प्रारम्भिक बालविकास सहजकर्तालाई पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने	जना	२	२	२	२	२	१०	०	०	१००	०
२२	स्वास्थ्य, कृषि, महिलाविकास शाखासँग समन्वय गर्ने	पटक	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२३	आवश्यकता अनुसार प्रारम्भिक बालविकास सहजकर्ताको थप कोटा व्यवस्थापन गर्ने	आवश्यकता अनुसार	०	०	०	०	०	०	०	०	५४००	०
२४	स्थानीय तहबाट सहजकर्ताहरुको नपुग पारिश्रमिक व्यवस्थापन गर्ने	जना	८०	८०	८०	८०	८०	४००	०	०	५२०००	
२५	प्रारम्भिक बालविकासमा न्यूनतम सक्षमता विकास गर्न प्रति विद्यार्थी एकाइ लागतका आधारमा अनुदान प्रदान गर्ने	जना	९५८	०	०	०	०	०	२३९७.५	०	०	०
२६	प्रारम्भिक बालविकासका सहजकर्ताहरुको पारिश्रमिक	जना	८०	८०	८०	८०	८०	४००	१२४८०	०	०	०
	जम्मा								३२७२३	३५०	७३७७५	६२५०

३.२ आधारभूत शिक्षा

३.२.१ परिचय

नेपालको संविधानले आधारभूत शिक्षालाई मौलिक हकका रूपमा सुनिश्चित गरेको छ । संविधानको धारा ३१ अनुसार प्रत्येक नागरिकलाई आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क प्राप्त गर्ने अधिकार छ। यसले राज्यलाई सबै बालबालिकाका लागि समान, समावेशी र गुणस्तरीय शिक्षा उपलब्ध गराउने दायित्व प्रदान गरेको छ। राष्ट्रिय शिक्षा नीति ले आधारभूत शिक्षालाई १–८ कक्षासम्म परिभाषित गर्दै समावेशी, जीवनोपयोगी तथा सीपमुखी शिक्षामा जोड दिएको छ। नीति अनुसार सबै बालबालिकाको पहुँच, सहभागिता, निरन्तरता र सिकाइ उपलब्धि सुनिश्चित गर्नु राज्यको प्राथमिकता हो। त्यसैगरी अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐनले आधारभूत शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क हुने स्पष्ट व्यवस्था गरेको छ। यस ऐनले अभिभावकलाई बालबालिकालाई विद्यालय पठाउने जिम्मेवारी तोकेको छ भने राज्यलाई आवश्यक पूर्वाधार, शिक्षक र स्रोत–साधन उपलब्ध गराउने कानुनी दायित्व दिएको छ। यसरी संविधान, नीति र ऐनले आधारभूत शिक्षालाई अधिकारका रूपमा स्थापित गर्दै कार्यान्वयनका लागि स्पष्ट मार्गनिर्देशन गरेका छन्।

३.२.२ वर्तमान अवस्था

मन्थली नगरपालिकाका सामुदायिक विद्यालयहरूमा आधारभूत शिक्षा प्रवाहको विश्लेषण गर्दा, हाल विद्यार्थी संख्या ३७३७ जना, शिक्षक दरबन्दी ३४५ जना र शिक्षक–विद्यार्थी अनुपात १:१० रहेको देखिन्छ। विद्यार्थीमध्ये दलित ८०९ जना, जनजाति १७१४ जना र अपाङ्गता भएका बालबालिका ३३ जना रहेका छन्। केही विद्यालयमा पूर्वाधार, जस्तै : शौचालय, खानेपानी, खेलमैदान र सूचना तथा सञ्चार प्रविधि पर्याप्त छैन। यी चुनौतीहरूले गुणस्तरीय शिक्षा र समावेशी वातावरणको सुनिश्चिततामा प्रभाव पार्न सक्छ।

संस्थागत विद्यालयहरूमा विद्यार्थी संख्या १२८५ शिक्षक दरबन्दी ६० जना र शिक्षक – विद्यार्थी अनुपात १:२१ रहेको छ। जसमा विद्यार्थी संख्या दलित ८२ जना, जनजाति ५८१ र अपाङ्गता भएका बालबालिका २ जना लाई लक्षित गरी भर्ना र सिकाइ अवसर प्रदान गर्ने चुनौतीहरू विद्यमान छन्।

तालिका २

आधारभुत शिक्षासँग सम्बन्धित विवरण

जम्मा विद्यालय संख्या		जम्मा विद्यार्थी			दलित विद्यार्थी			अपाङ्गता भएका विद्यार्थी		
प्रकार	संख्या	छात्र	छात्रा	जम्मा	छात्र	छात्रा	जम्मा	छात्र	छात्रा	जम्मा
सामुदायिक	६६	१८११	१९२६	३७३७	३८२	४२७	८०९	१८	१५	३३
संस्थागत	६	७४१	५४४	१२८५	४७	३५	८२	१	१	२
जम्मा	७२	२५५२	२४७०	५०५२	४२९	४६२	९९१	१९	१६	३४

मन्थली नगरपालिकाले आधारभूत शिक्षालाई समतामूलक, पहुँचयोग्य र गुणस्तरीय बनाउने नीति अवलम्बन गरेको छ । मन्थली नगरपालिका अनिवार्य तथा नि:शुल्क शिक्षा कार्यान्वयन भएको नगर घोषणा भएकोले तोकिएको उमेर समूहका विद्यार्थी विद्यालय बाहिर रहेको तथ्याङ्क देखिदैन। सामुदायिक विद्यालयहरूमा स्वच्छ खानेपानी, समावेशी शौचालय, पुस्तकालय, खेलमैदान तथा सूचना प्रविधि (इन्टरनेट, कम्प्युटर ल्याब) जस्ता पूर्वाधारहरुको आंशिक अभाव देखिएको छ। विषयगत शिक्षकको कमी, परम्परागत शिक्षण पद्धति तथा सीमित सिकाइ सामग्रीका कारण शिक्षाको गुणस्तर सुधारमा चुनौती रहेको छ।

३.२.३ उद्देश्य

क) आधारभूत शिक्षालाई सबै बालबालिकाको लागि पहुँचयोग्य, समतामूलक, अनिवार्य र नि:शुल्क बनाउनु,

ख) सिकाइ उपलब्धि र शिक्षाको गुणस्तरमा सुधार गर्नु,
ग) आधारभूत विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित बनाउनु ।

३.२.४ रणनीतिहरू

क) कुनै पनि बालबालिका शिक्षाबाट वञ्चित नहोस् भन्ने उद्देश्यले विशेष भर्ना तथा पुनःभर्ना अभियान सञ्चालन गर्ने,
ख) विद्यालय उमेरका बालबालिकाहरू विद्यालय बाहिर रहेको/नरहेको यथार्थ विवरण निरन्तर सङ्कलन गरी शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने व्यवस्था मिलाउने,
ग) अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा कार्यान्वयनका लागि आवश्यक कानुनी व्यवस्था तथा कार्यविधि तर्जुमा गर्ने,
घ) अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षाका लागि आवश्यक आर्थिक तथा अन्य स्रोतको सुनिश्चितता गर्ने,
ङ) विद्यालय नक्साङ्कन गर्ने तथा विद्यालयहरूको पुनर्वितरण र समायोजन गरी शैक्षिक पहुँच सन्तुलित बनाउने,
च) शिक्षक दरबन्दी पुनर्वितरण तथा समायोजन गरी विषयगत तथा कक्षागत शिक्षकको पर्याप्तता सुनिश्चित गर्ने,
छ) सामुदायिक विद्यालयहरूको गुणस्तर सुधार गरी प्रतिस्पर्धी, प्रभावकारी र विश्वसनीय बनाउने,
ज) शिक्षण–सिकाइ विधिमा आवश्यक परिमार्जन गरी विद्यार्थीकेन्द्रित, क्रियाकलाप आधारित तथा व्यवहारमुखी पद्धति अवलम्बन गर्ने,
झ) कक्षा ३ सम्म आधारभूत कक्षा शिक्षण प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने,
ञ) न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गराउन आवधिक रूपमा सिकाइको मूल्याङ्कन गर्ने,
ट) मूल्याङ्कनलाई शिक्षण–सिकाइ प्रक्रियाको अभिन्न अङ्गका रूपमा प्रयोगमा ल्याउने,
ठ) कक्षाकोठामा आधारित मूल्याङ्कन प्रणाली सुदृढ गर्न क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
ड) विद्यार्थीलाई आवश्यक शैक्षिक सहयोग उपलब्ध गराई सिकाइ उपलब्धिमा सुधार ल्याउने,
ढ) अन्तरसम्बन्धित विषयवस्तुलाई एकीकृत गरी सिकाइ सामग्री, विधि तथा क्रियाकलापमा सुधार गर्ने,
ण) दैनिक जीवनसँग सम्बन्धित व्यवहारिक सिपहरूलाई सिकाइ क्रियाकलापमा समावेश गर्ने,
त) शिक्षकलाई प्रधानाध्यापक तथा प्रधानाध्यापकलाई स्थानीय तहप्रति जवाफदेही बनाउने,
थ) आवश्यक शिक्षक तालिम, तयारी तथा प्रोत्साहनका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
द) शिक्षक विकास तथा सहायता प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्ने,
ध) शिक्षामा कार्यरत सबै जनशक्तिको क्षमता विकास र उत्प्रेरणा व्यवस्थापन गर्ने,
न) विद्यालय तथा शैक्षिक निकायको शासकीय र व्यवस्थापकीय पद्धतिमा सुधार गरी नतिजाप्रति जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्ने,
प) विद्यालयको कार्यसम्पादन तथा विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिको नियमित परीक्षण गरी पारदर्शिता र जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्ने,
फ) विद्यालयहरूमा खानेपानी, शौचालय तथा सरसफाइको उचित प्रबन्ध सहित न्यूनतम भौतिक सुविधा सुनिश्चित गर्ने,
ब) विद्यालयलाई बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित सिकाइ वातावरणयुक्त बनाउने,
भ) सबै विद्यालयहरूमा प्राथमिकता प्राप्त न्यूनतम सक्षमता पूरा गराउने,
म) विद्यार्थीको पोषण तथा स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
य) स्थानीय उत्पादनमा आधारित पौष्टिक तथा स्वस्थकर दिवा खाजाको प्रबन्धलाई व्यवस्थित गर्ने,
र) विद्यालयमा आधारित शैक्षिक तथा मनोसामाजिक परामर्श सेवा उपलब्ध गराउने,
ल) विद्यालय शिक्षालाई विविधता अनुकूल, समावेशी र समतामूलक बनाउन स्थानीय परिवेश अनुकूल सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने तथा भाषिक र सामाजिक – सांस्कृतिक विविधताको सम्मान गर्ने,
व) विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, संकट तथा महामारीजस्ता परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउने योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने,
श) सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग विस्तार गरी शिक्षालाई आधुनिक, सहज र प्रभावकारी बनाउने ।

३.२.५ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क) उपलब्धि

मन्थली नगरपालिकामा आधारभूत शिक्षा सबै बालबालिकाका लागि पहुँचयोग्य, समतामूलक, अनिवार्य तथा नि:शुल्क भएको हुनेछ । यसका साथै सिकाइ उपलब्धिमा वृद्धि भई शिक्षाको गुणस्तरमा सुधार भएको हुनेछ । आधारभूत विद्यालयहरूको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित भएको सुनिश्चित गरिएको हुनेछ ।

नतिजाको दृष्टिले, आधारभूत तहको खुद भर्नादर उच्च स्तरमा पुगेको हुनेछ । सबै विद्यालयले प्राथमिकता प्राप्त न्यूनतम सक्षमता पूरा गरेका हुनेछन् र आधारभूत तहको सिकाइ उपलब्धि ८५ प्रतिशत पुगेको हुनेछ, जसले विद्यार्थीहरूको समग्र सिकाइ क्षमता र गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्नेछ ।

ख) **प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य:**

आधारभूत शिक्षा			भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						स्रोत आँकलन			
क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
१	विद्यालय नक्शाङ्कन, पुनर्वितरण तथा समायोजन	विद्यालय संख्या	६३	६३	६३	०	०	६३	७५६	०	२४४	०
२	कक्षागत र विषयगत रुपमा शिक्षक दरबन्दी मिलान	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	०	
३	भर्ना अभियान कार्यक्रम सञ्चालन	विद्यालय संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	३१५	३४०	०	०	०
४	प्रति विद्यार्थी लागतका आधारमा सिकाई सामाग्री तथा डिजिटल सिकाई सामाग्री व्यवस्थापनका लागी अनुदान (१-८)	विद्यार्थी संख्या	३७३७	३७३७	३७३७	३७३७	३७३७	१८६६५	४६७१	०	०	०
५	विद्यालयको न्यूनतम भौतिक पुर्वाधार विकास	विद्यालय संख्या	५	५	५	५	५	२५	०	०	१००००	०

६	विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि परीक्षण (कक्षा ३,५ र ८)	पटक	१	१	१	१	१	५	११००	०	३५००	०
७	आधारभूत तहका शिक्षक पेशागत क्षमता विकास कार्यक्रम	जना	६७	६७	६७	६७	६७	३३५	१०००	१०००	१०००	०
८	आधारभुत विद्यालयमा सूचना प्रविधिको विस्तार	विद्यालय संख्या	१२	१२	१२	१२	०	४८	०	०	२०००	०
९	विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम र दिवा खाजाको प्रबन्ध	विद्यार्थी संख्या	२१२१	२१२१	२१२१	२१२१	२१२१	१०६०५	३८१७८	०	०	०
१०	अपाङ्गता भएका विद्यार्थीलाई सहयोग	जना	३३	३३	३३	३३	३३	१६५	१००	५०	१००	०
११	निःशुल्क पाठ्यपुस्तक व्यवस्था	जना	३७३७	३७३७	३७३७	३७३७	३७३७	१८६८५	११६९६.८१	०	०	०
१२	अपाङ्गता तथा विशेष अवस्थाका बालबालिकाहरुको लागि प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम	जना	३३	३३	३३	३३	३३	३३	१००	५०	१००	0

१३	विद्यालय व्यवस्थापन तथा सञ्चालन अनुदान	विद्यालय संख्या	४८	४८	४८	४८	४८	२४०	१३८००	०	३६७५	0
१४	शैक्षिक व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको प्रयोगका लागि इन्टरनेटको व्यवस्था	विद्यालय संख्या	४८	४८	४८	४८	४८	४८	३६००	०	०	०
१५	अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन	विद्यालय संख्या	४८	४८	४८	४८	४८	०	०	०	९००	०
१६	विद्यार्थीहरुको लागि अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन	पटक	३७३७	३७३७	३७३७	३७३७	३७३७	१८६८५	०	०	१०००	०
१७	उत्कृष्ट शिक्षकलाई पुरस्कारको व्यवस्था	जना	२८	२८	२८	२८	२८	१४०	०	०	२५०	०
१८	आधारभुत तहका शिक्षक दरबन्दी /राहत अनुदान शिक्षकका लागि तलब भत्ता अनुदान	जना	३३५	३३५	३३५	३३५	३३५	१६७५	१११४५००	०	०	०
१९	आधारभुत तहमा शिक्षण सिकाइ अनुदानमा कार्यरत शिक्षकको तलब व्यवस्थापन	जना	३	३	३	३	३	१५	६९२०	०	०	०

२०	विद्यालय कर्मचारीको पारिश्रमिक व्यवस्थापन (कक्षा १ – ८)	जना	४८	४८	४८	४८	४८	२४०	३१२००	०	२४९६०	०
२१	स्थानीय तहबाट नपुग शिक्षक व्यवस्थापन	जना	९	९	९	९	९	२७	०	०	१७५५०	
२२.	दलित, छात्रा, सिमान्तकृत तथा अपाङ्ग विद्यार्थीको लागि छात्रवृत्ति	जना	१३१०	१३१०	१३१०	१३१०	१३१०	६५५०	२६९५	०	०	०
२३.	विपन्न लक्षित छात्रवृत्ति	जना	५०	१५०	२००	२००	२००	८००	२४०००	०	०	०
२४.	आर्थिक रूपमा विपन्नका लागि ड्रेस तथा स्टेशनरी सहयोग	जना	१५५	१५५	१५५	१५५	१५५	७७५	०	०	०	५३४९
२५.	स्यानीटरी प्याड व्यवस्थापनका लागि अनुदान	जना	८००	८००	८००	८००	८००	४०००	५३६०	०	०	०
२६.	विद्यालयलाई विद्यालय सुधार योजना निर्माण तथा अद्यावधिक,	विद्यालय संख्या	४८	४८	४८	४८	४८	२४०	४२०००	०	०	०

	अभिभावक शिक्षा एवम् अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालनका लागि एकमुष्ठ अनुदान											
२७.	अनिवार्य तथा नि:शुल्क शिक्षा कार्यान्वयनका लागि विद्यालयलाई अनुदान	विद्यालय संख्या	४८	४८	४८	४८	४८	२४०	१२५०	०	१००००	०
	जम्मा								१२५७४१३	११००	७५२७९	५३४९

३.३ माध्यमिक शिक्षा

३.३.१ परिचय

नेपालको वर्तमान संविधानले माध्यमिक तहको शिक्षा निःशुल्क प्राप्त गर्ने हक स्थापित गरेको छ भने अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन, २०७५ ले पनि प्रत्येक नागरिकलाई माध्यमिक शिक्षा प्रदान गर्ने दायित्व राज्यको हुने उल्लेख गरेको छ। राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ ले गुणस्तरीय माध्यमिक शिक्षामा सबैको निःशुल्क पहुँच सुनिश्चित गर्दै यसबाट सिर्जनशीलता, रचनात्मकता,अध्ययनशीलता,सकारात्मक चिन्तन र सदाचार जस्ता गुण सहितको प्रतिस्पर्धी सीपयुक्त एवम् उत्पादनशील जनशक्ति तयार गर्ने उद्देश्य राखेको छ।

श्रमप्रति सकारात्मक भावना भएका सीपमूलक जनशक्ति उत्पादन गर्ने माध्यमिक तहको शिक्षालाई साधारण, प्राविधिक तथा व्यवसायिक र संस्कृत गरी तीन धारमा बाँडिएको छ। विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रमको कार्यान्वयन सँगै कक्षा (९–१२) मा प्राविधिक तथा व्यवसायिक धारको सुरुवात गरिएको छ। यस तहको शिक्षा प्राप्त पश्चात मानविय संशाधन सहितको नागरिक विकास तथा उच्च शिक्षाको लागि तयारीको आधार पनि हो। नेपालको शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ अनुसारको पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन वि.स. २०७७ वाट प्रारम्भ भएको हो।

विज्ञान प्रविधि तथा नवप्रवर्तन नीति, २०७६ ले विद्यालय तहदेखि नै परम्परागत मौलिक ज्ञान, प्रविधि तथा सीपका बारेमा अध्ययन अध्यापन गरी वैज्ञानिक चिन्तन तथा सिर्जनशीलता अभिवृद्धि गर्ने रणनीति लिएको छ।

३.३.२ वर्तमान अवस्था

मन्थली नगरपालिकाका सामुदायिक विद्यालयहरूमा माध्यमिक शिक्षा प्रवाहको विश्लेषण गर्दा, हाल विद्यार्थी संख्या १८८१ जना , शिक्षक दरबन्दी ६५ जना र शिक्षक–विद्यार्थी अनुपात १:२८ रहेको देखिन्छ। विद्यार्थीमध्ये दलित २९४ जना, जनजाति ८४६ जना र अपाङ्गता भएका बालबालिका १२ जना रहेका छन्।

संस्थागत विद्यालयहरूमा विद्यार्थी संख्या १५७ रहेको छ। दलित ५ जना , जनजाति ७० जना लाई लक्षित गरी भर्ना र सिकाइ अवसर प्रदान गर्ने चुनौतीहरू विद्यमान छन्। विद्यालय पूर्वाधार जस्तै कक्षा कोठा, शौचालय, खानेपानी, खेलमैदान र सूचना तथा सञ्चार प्रविधि सामुदायिक विद्यालयको तुलनामा ३ वटा संस्थागत विद्यालयमा पर्याप्त छैन। यस्ता कमजोरीहरूको सुधार, शिक्षक उपलब्धता सुनिश्चित गर्नु र समग्र सिकाइ वातावरण सुदृढ पार्नु आवश्यक छ।

तालिका ३

माध्यमिक शिक्षासँग सम्बन्धित विवरण

जम्मा विद्यालय संख्या		जम्मा विद्यार्थी			दलित विद्यार्थी			अपाङ्गता भएका विद्यार्थी		
प्रकार	संख्या	छात्र	छात्रा	जम्मा	छात्र	छात्रा	जम्मा	छात्र	छात्रा	जम्मा
सामुदायिक	१७	८१४	१०६७	१८८१	११६	१७८	२९४	४	८	१२
संस्थागत	३	८०	७७	१५७	१	५	६	०	०	०
जम्मा	२०	८९४	११४४	२०३८	११७	१८३	३००	४	८	१२

नेपालको संघीय संरचना र शैक्षिक नीति अनुसार कक्षा ९–१२ को माध्यमिक शिक्षालाई सक्षम, कर्मठ, नैतिकवान र पौरखी मानवस्रोत उत्पादन गर्ने आधारका रूपमा परिभाषित गरेको छ। मन्थली नगरपालिकाको साक्षरता दर उच्च भए पनि माध्यमिक तहमा पहुँच र गुणस्तर सुधारको आवश्यकता रहेको छ। विषयगत शिक्षकको

अभाव, विज्ञान तथा कम्प्युटर प्रयोगशालाको कमी र इन्टरनेट सुविधा अपर्याप्त रहेको थियो भने अब सबै विद्यालयमा इन्टरनेट सेवा पुगेको छ। सबै माध्यमिक विद्यालय ९-१२ लाई माध्यमिक तहको संरचनामा चलाउनु पर्ने आवश्यकता रहेको छ।

३.३.३ उद्देश्य

क) माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच तथा सहभागिता सुनिश्चित गर्नु,

ख) माध्यमिक शिक्षाको गुणस्तर र सान्दर्भिकतामा सुधार गर्नु,

ग) विद्यालयहरूको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, समावेशी, समतामुलक र सुरक्षित बनाउनु।

३.३.४ रणनीतिहरू

क) विद्यालयहरूको नक्साङ्कन तथा संरचनागत सुधार गरी पूर्ण माध्यमिक संरचनामा रूपान्तरण गर्ने,

ख) सबै बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्न विद्यालयहरूको पुनर्वितरण, समायोजन गरि आवश्यकता अनुसार आवसीय विद्यालय स्थापना गर्ने,

ग) निःशुल्क माध्यमिक शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने,

घ) माध्यमिक तहमा खुद भर्नादर र टिकाउ दर वृद्धि गर्ने,

ङ) विपन्न तथा लक्षित समूहका लागि छात्रवृत्ति र विशेष अनुदानको व्यवस्था गर्ने,

च) विद्यार्थी प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

छ) वैकल्पिक शिक्षाका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

ज) सबै विद्यालयमा न्यूनतम सिकाइ वातावरण सुनिश्चित गर्ने र अतिरिक्त कक्षा सञ्चालन गर्ने ,

झ) माध्यमिक तहमा दक्ष विषय शिक्षकको व्यवस्था गर्ने,

ञ) शिक्षकहरुमा सक्षमतामा विकास गर्नका लागि पेसागत विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ,

ट) शिक्षकहरूका लागि अभिप्रेरणाका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

ठ) शिक्षण–सिकाइ पद्धतिमा सुधार गर्ने,

ड) हरेक विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि विस्तार गर्ने,

ढ) स्मार्ट बोर्ड, इन्टरनेट तथा श्रव्य–दृश्य सामग्रीको प्रयोग विस्तार गर्ने,

ण) विद्यालयहरूलाई प्रकोप, सङ्कट तथा महामारीप्रति उत्थानशील बनाउने,

त) विज्ञान विषय अध्ययनका लागि आवश्यक पूर्वाधारसहितको व्यवस्था गर्ने,

थ) कक्षा ९-१२ मा प्राविधिक धारको विद्यालय स्थापना गर्ने

द) थप विद्यालयहरूमा विज्ञान संकाय विस्तारका लागि अध्ययन तथा लगानी गर्ने,

ध) व्यावसायिक, कृषि, संगीत वा आयुर्वेद जस्ता विशिष्टिकृत विद्यालय स्थापनाको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने,

न) यौन शिक्षा, आत्मरक्षा, मनोसामाजिक परामर्श, आध्यमिक शिक्षा र योग साधनाका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,पभाषा,संस्कृति, कला, साहित्य तथा जीवनोपयोगी सीप जस्ता कार्यक्रम गरी विद्यार्थीहरुको अन्तरनिहित प्रतिभामा प्रस्फुटन गराउने,

प) सदाचार, अनुशासन र समाजसेवा समेटिएको नैतिक शिक्षा कार्यक्रम लागू गर्ने,

फ) सफल व्यक्तिहरूसँग अन्तरक्रिया तथा प्रेरणादायी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

ब) सक्षम र उत्प्रेरित प्रधानाध्यापकको व्यवस्था गर्ने,

भ) आवधिक रूपमा सिकाइको मूल्याङ्कन गरी विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही प्रणाली विकास गर्ने,

म) वृत्ति मार्ग निर्देशन सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

य) विद्यालयमा विज्ञान प्रयोगशालाको स्थापना तथा विज्ञान प्रदर्शनी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

र) विद्यालय बस कार्यक्रम व्यवस्था गर्ने,

३.३.५ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क) उपलब्धि

माध्यमिक शिक्षामा सबै बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित हुने र शिक्षाको सान्दर्भिकता तथा गुणस्तरमा उल्लेखनीय सुधार आउने अपेक्षा गरिएको छ। यस अन्तर्गत सबै बालबालिकाले नि:शुल्क माध्यमिक शिक्षा प्राप्त गर्ने अवसर पाउनेछन् र खुद भर्ना तथा टिकाउ दरमा वृद्धि हुनेछ। सबै माध्यमिक विद्यालयले आधारभूत मापदण्ड पूरा गर्नेछन्, जसले गुणस्तरीय शिक्षाको प्रवाह सुनिश्चित गर्नेछ र विद्यार्थीहरूको सर्वाङ्गीण विकासमा योगदान पुऱ्याउनेछ।

ख) **प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा लक्ष्य निर्धारण**

	माध्यमिक शिक्षा	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष) प्रति इकाइ लागत रु हजार मा						स्रोत आँकलन				
क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
१	निःशुल्क माध्यमिक शिक्षाको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने कानुन, कार्यविधि, निर्देशिकाहरू तयारी	पटक	१०	१०	१०	१०	१०	५०	०	०	१०००	०
२	विद्यालय सेवा क्षेत्रको नक्साङ्कन, सेवा क्षेत्रको एकीन, सिमाङ्कन, पुनर्वितरण, समायोजन र स्थापना	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	०	०
३	आवासीय विद्यालयको स्थापना	संख्या	०	१	१	०	०	२	०	०	४०००	४०००
४	माध्यमिक शिक्षामा विज्ञान प्रविधि, इन्जिनियरिङ, कला र गणित शिक्षा (STEAM) जस्ता विषयको सिकाइलाइ अन्तर सम्बन्धित गर्दै अध्ययन लागि अवसर बढाउने,	निरन्तर	२८	२८	२८	२८	२८	१४०	०	०	७०००	०
५	प्राविधिक धारको विद्यालय स्थापना	संख्या	०	०	१	०	०	०	०	०	२५०००	२५०००
६	माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्न आवश्यकतानुसार विद्यालय बसको व्यवस्था तथा खुला तथा दुर शिक्षा लगायतका बैकल्पिक प्रवन्ध गर्ने	माध्यमिक विद्यालय	१	१	१	१	१	५	०	२५०००	२००००	०
७	विद्यालयमा न्यूनतम भौतिक पूर्वाधार विकास (भवन तथा कक्षाकोठा, फर्निचर, खानेपानी, खेलमैदान, घेरावार, शौचालय)	माध्यमिक	१०	१०	१०	१०	१०	५०	०	०	२५०००	२५०००
८	प्रविधि तथा व्यवहार कुशल सिपहरूको एकीकरण तथा विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्वन्धी शिक्षक क्षमता विकास	जना	१३	१३	१३	१३	१३	३९	०	०	९७५	९७५

९	विद्यालयमा Digital सिकाईका लागि Smart Board व्यवस्थापन र सञ्चालन	विद्यालय	१७	१७	१७	१७	१७	८५	०	०	१२७५०	०
१०	विभिन्न किसिममा अपाङ्गता भएका विद्यार्थीलाई सहयोग	विद्यार्थी	१२	१२	१२	१२	१२	६०	०	०	५००	०
११	निःशुल्क पाठ्यपुस्तक वितरण	विद्यार्थी	१८८१	१८८१	१८८१	१८८१	१८८१	९४०५	५३६५	०	०	०
१२	विपन्न लक्षित छात्रवृत्ति वितरण	विद्यार्थी	१६०	२३०	३००	४००	५००	१५९०	९५४०	०	०	०
१३	आर्थिक रूपमा विपन्नका लागि ड्रेस तथा स्टेशनरी सहयोग	विद्यार्थी	३११	३११	३११	३११	३११	१५५५	०	०	०	७६७८८.०९
१४	विद्यालय व्यवस्थापन तथा सञ्चालन अनुदान	विद्यालय	१७	१७	१७	१७	१७	८५	९२००	०	२३००	०
१५	सामुदायिक विद्यालयहरुलाई विद्यालय सुधार योजना निर्माण तथा अद्यावधिक, सामाजिक परीक्षण तथा आर्थिक लेखा परिक्षण, विद्यार्थी रिपोर्ट कार्ड, विद्यालय तथ्याङ्क व्यवस्थापन, बुलेटिन प्रकाशन, अभिभावक शिक्षा, अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन, पर्यावरण संरक्षण तथा हरित विद्यालय कार्यक्रम, विद्यार्थी प्रतिभा पहिचान , वालमैत्री विद्यालय व्यवस्थापन जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन	विद्यालय	१७	१७	१७	१७	१७	८५	२०००	०	०	०
१६	प्रति विद्यार्थी लागतका आधारमा सिकाई सामाग्री तथा डिजिटल सिकाई सामाग्री व्यवस्थापनका लागी अनुदान (९-१२)	विद्यालय	१८८१	१८८१	१८८१	१८८१	१८८१	९४०५	२११७	०	०	०
१७	उत्कृष्ट शिक्षकलाई पुरस्कार व्यवस्था गर्ने	जना	२८	२८	२८	२८	२८	२८	१४०	०	५००	०
१९	माध्यमिक तहका स्वीकृत दरबन्दीका शिक्षक, राहत अनुदान शिक्षकका लागि तलब भत्ता अनुदान (विशेष शिक्षा परिषद	जना	६५	६५	६५	६५	६५	३२५	२५००००	०	०	०

	अन्तर्गतका शिक्षक/कर्मचारी,प्राविधिक धारका प्रशिक्षकसमेत)										
२०	शिक्षण सिकाइ अनुदानमा कार्यरत शिक्षक तलव भत्ता	जना	१८	१८	१८	१८	१८	९०	५५०००	०	०	०
२१.	शिक्षकहरुको पेशागत क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने	जना	२०	३०	१५	१५	०	८०	०	०	१९५०	०
२२.	वृति मार्ग निर्देशन सम्बन्धी अभिमुखीकरण तथा तालिम सञ्चालन गर्ने	जना	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०	०	०	७५०	०
२३	विज्ञान विषय अध्यापन गर्ने विद्यालय थप गर्ने	विद्यालय संख्या	०	१	०	०	०	१	०	०	५०००	०
२४.	अतिरिक्त कक्षाको व्यवस्था गर्ने	विद्यालय संख्या	१७	१७	१७	१७	१७	८५	०	०	१०००	०
२५	अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने (प्रतिभा पहिचान, विज्ञान प्रदर्शनी, नृत्य, गायन, वक्तृत्वकला, राष्ट्रपति रनिङशिल्ड , वादविवाद, स्काउट आदि)	पटक	१	१	१	१	१	१	०	०	२५०००	०
२६.	प्रदेशबाट प्राप्त शिक्षण अनुदानमा कार्यरत शिक्षकहरुको तलब भत्ता	जना	२	२	२	२	२	१०	०	६५००	०	०
२७.	विद्यालय कर्मचारी व्यवस्थापन अनुदान माध्यमिक विद्यालय (कक्षा १-१२) (१ जना सहयोगी र १ जना लेखा कर्मचारी)	जना	३४	३४	३४	३४	३४	१७०	३८६७५	०	०	०
२८.	नमुना विद्यालयको शैक्षिक तथा व्यवस्थापकीय योजना कार्यान्वनका लागि अनुदान (कक्षा ११-१२ मा विज्ञान विषय सञ्चालनका लागि समेत)	विद्यालय संख्या	१	१	१	१	१	५	२२५००	०	०	०

२९.	शैक्षिक उपलब्धि न्यून भएका सामुदायिक विद्यालयका लागि अभिभावक सचेतनामूलक कार्यक्रम	विद्यालय संख्या	५	६	६	६	६	२९	०	०	५००	०
३०.	स्यानीटरी प्याड व्यवस्थापनका लागि अनुदान	विद्यार्थी संख्या	१०६७	१०६७	१०६७	१०६७	१०६७	५३३५	७१४९	०	०	०
३१.	नि:शुल्क शिक्षा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि अनुदान	विद्यालय	१७	१७	१७	१७	१७	८५	०	०	२०००	२०००
	जम्मा	जम्मा							४०१६८६	३१५००	१३५२२५	१३३७६३

३.४ अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ

३.४.१ परिचय

औपचारिक पद्धति भन्दा बाहिर फरक समयमा विभिन्न उमेर समुहमा दिइने शिक्षा नै अनौपचारिक शिक्षा हो। यो निरन्तर चलिरहने प्रक्रिया हो। औपचारिक शिक्षा प्रणालीको संरचना भन्दा बाहिर मानवजीवनका लागि आवश्यक ज्ञान, सीप र प्रक्रियाको प्रशोधन गर्न जीवनपर्यन्त अर्थात आजीवन सिकाइ प्रणाली नै अनौपचारिक शिक्षा हो। अनौपचारिक शिक्षा त्यस्तो शैक्षिक केन्द्र हो जहाँ सहभागीहरू आफ्ना जीवनमा आइपर्ने समस्याहरूको बारेमा छलफल र समाधानका उपायहरू खोजी गर्दै निर्णय कार्यान्वयन गर्दछन्। आफ्नो जीवनको इतिहास आफै लेख्दछन्। तसर्थ सिकाइ जीवन पद्धतिसँग जोडिएको हुन्छ। अनौपचारिक एवं आजीवन शिक्षाले समाजमा विद्यमान विभिन्न किसिमका समूहका लागि आफ्ना लक्ष्य बनाई सेवा प्रदान गर्दछन्। निरक्षरका लागि साक्षरता साक्षरका लागि साक्षरोत्तर सिकाइ अवसरका लागि स्तरवृद्धि, शिक्षासँग सीप र आम्दानी जोड्दै शिक्षित समाजको विकासका लागि अनौपचारिक एवं आजीवन शिक्षाले काम गर्दछ।

संविधानले सुनिश्चित गरेको शिक्षा पाउने हक, राष्ट्रिय शिक्षा नीतिका सिद्धान्त, दिगो विकासको लक्ष्यमा समेत नागरिकले शिक्षा पाउने हकको कार्यान्वयन गर्न औपचारिक शिक्षासँगै अनौपचारिक शिक्षा प्रणालीले समेत योगदान गर्दछ। विभिन्न सिकाइ अवस्थाको आधारमा थप सिकाइ अवसरको सिर्जना गरी आजीवन सिकाइ संस्कृतिको विकास गर्न आवश्यक छ। राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६ ले नेपाललाई पूर्ण साक्षर मुलुक तुल्याइ अनौपचारिक,वैकल्पिक, परम्परागत र खुला शिक्षाको माध्यमबाट आजीवन सिकाइ संस्कृतिको विकास गर्न, सबै प्रकारका अपाङ्गता भएका व्यक्तिको लागि गुणस्तरीय शिक्षाको पहुँच सुनिश्चित गरी जीवनपर्यन्त शिक्षाका माध्यमबाट मर्यादित जीवनयापन गर्न सक्षम र प्रतिस्पर्धी नागरिक तयार पार्ने लक्ष्य रहेको छ।

३.४.२ वर्तमान अवस्था

नगरपालिकामा १५ देखि ६० वर्ष सम्मका विद्यालयको पहुँच बाहिर रहेका व्यक्तिलाई लक्षित गरी विभिन्न वर्षमा सञ्चालन गरिएको साक्षरता कक्षाहरूबाट नगरपालिकाको १५ देखि ६० वर्ष उमेरका जनसंख्यामा कुल साक्षरता ८३ प्रतिशत भन्दा माथि पुगेको छ। नगरपालिकामा ८ वटा सिकाइ केन्द्रहरू सञ्चालनमा रहेका छन्। विभिन्न कारणले औपचारिक शिक्षाबाट वञ्चित भएका नागरिकहरूका लागि अनौपचारिक शिक्षा र वैकल्पिक सिकाइको अवसर सुनिश्चित गर्ने लक्ष्य राखेको छ। सबै उमेर समूहलाई शिक्षाको मूल प्रवाहमा जोड्दै जीवन पर्यन्त सिकाइलाई प्रोत्साहन गर्ने उद्देश्य लिएको छ। औपचारिक शिक्षाबाट बाहिर रहेका नागरिकहरूलाई समेट्ने संस्थागत संरचना सुदृढ गर्न आवश्यक देखिएको छ। केही सामुदायिक सिकाइ केन्द्र र पुस्तकालय सञ्चालनमा रहे पनि सबै वडामा प्रभावकारी पहुँच विस्तार गर्नुपर्ने अवस्था रहेको छ। गुरुकुल, गुम्बा, विहार र वेद विद्याश्रमजस्ता वैकल्पिक संस्थाहरूको समन्वय र स्रोत सुदृढीकरण आवश्यक रहेको प्रौढ साक्षरता, खुला तथा दूर शिक्षामा सहभागिता बढाउन थप सहजीकरण आवश्यक रहेको छ।

३.४.३ उद्देश्य

क) अनौपचारिक शिक्षा एवम् आजीवन सिकाइको माध्ममबाट जीवनोपयोगी, सीपमूलक र निरन्तर सिकाइका कार्यक्रम विस्तार गर्नु,

ख) सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको सबलीकरण गरी अनौपचारिक शिक्षा र निरन्तर शिक्षाका कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु,

ग) औपचारिक, अनौपचारिक तथा अरीतिक माध्यमबाट प्राप्त ज्ञान, सीपको अभिलेखीकरण गरी परीक्षण तथा प्रमाणीकरण गर्नु,

३.४.४ रणनीतिहरू

क) घरधुरी सर्वेक्षण गरी साक्षर तथा निरक्षर जनसंख्याको पहिचान र अभिलेखीकरण गर्ने,
ख) औपचारिक शिक्षाबाट वञ्चित सबै उमेर समूहलाई लक्षित गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
ग) प्रत्येक वडामा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र स्थापना, समायोजन तथा सुदृढीकरण गर्ने,
घ) सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई बहुउद्देश्यीय केन्द्रका रूपमा विकास गर्दै विद्युतीय पुस्तकालय, सूचना केन्द्र तथा अन्य सेवा विस्तार गर्ने,
ङ) "एक वडा एक पुस्तकालय" अवधारणा कार्यान्वयन गर्न नगरस्तरीय पुस्तकालय सञ्जाल निर्माण गर्ने,
च) सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग विस्तार गरी डिजिटल सिकाइ पहुँच बढाउने,
छ) प्रौढ साक्षरता, साक्षरोत्तर तथा निरन्तर शिक्षा कार्यक्रम समुदायको सहकार्यमा सञ्चालन गर्ने,
ज) संघीय, प्रदेश सरकार तथा अन्य संघसंस्थासँग समन्वय, सहकार्य र साझेदारीमा कार्यक्रम सञ्चालन तथा विस्तार गर्ने,
झ) नवसाक्षर महिला तथा पुरुषलाई आयआर्जन र सीपमूलक कार्यक्रमसँग जोडेर आत्मनिर्भर बनाउने,
ञ) खुला, वैकल्पिक, परम्परागत विद्यालय, गुरुकुल, गुम्बा, विहार र वेद विद्याश्रमसँग समन्वय र सुदृढीकरण गर्ने,
ट) सामुदायिक सिकाइ केन्द्रमार्फत सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण, अभिलेखीकरण र प्रवर्द्धन गर्ने,
ठ) सरोकारवालाको समन्वयमा साक्षरता तथा साक्षरोत्तर कक्षा सञ्चालन गर्ने,
ड) समुदायमा रहेका परम्परागत ज्ञान तथा सीपहरुको अभिलेखीकरण गरी परीक्षण तथा प्रमाणीकरण गर्ने,
ढ) अनौपचारिक तथा वैकल्पिक शिक्षा कार्यक्रमको नियमित अनुगमन, मूल्याङ्कन र अभिलेखीकरण प्रणाली सुदृढ गर्ने,
ण) सामुदायिक सिकाइ केन्द्रमार्फत आयआर्जन तथा सीपमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
त) नगरपालिका पूर्ण साक्षर तथा शिक्षित पालिका घोषणा भइसकेकोले यसको दिगोपनको लागि लक्ष्यसहित चरणबद्ध कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्ने ।

३.४.५ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क) उपलब्धिः सबै नागरिकहरूलाई साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइको अवसर प्राप्त भएको हुनेछ ।
ख) प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ			भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						स्रोत आँकलन प्रति इकाइ लागत रु हजारमा			
		लक्ष्य इकाइ	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
१	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई अनुदान	वटा	९	९	९	९	९	९	१३५००	०	४९५०	०
२	नयाँ सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको स्थापना	वटा	५	०	०	०	०	५	०	०	५००	०
३	घरधुरी सर्वेक्षणको आधारमा निरक्षर व्यक्तिको तथ्याङ्क संकलन	पटक	१	०	१	०	१	३	०	०	८००	०
४	महिला तथा प्रौढहरुलाइ साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र आजीवन सिकाइ कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	३५००	०
५	उद्यम विकास शाखाको सहकार्यमा प्रौढहरुलाइ सीप विकास तालिम र आय आर्जनका कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	५०००	०
६	परिचालकहरूको क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	५००	०
७	विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहरूको नाम नामेशी विवरण सहितको प्रोफाइल विकास	संख्या	१	१	१	१	१	५	०	०	२५०	०
	जम्मा	जम्मा							१३५००	०	१५५००	०

परिच्छेद ४
अन्तरसम्बन्धित विषय क्षेत्रहरु

४.१ पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कन

४.१.१ परिचय

नेपालमा विद्यमान संविधान, राष्ट्रिय शिक्षा नीति, शिक्षा ऐन तथा सम्बन्धित नियम - निर्देशनले पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कन प्रणालीलाई गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्ने प्रमुख माध्यमका रूपमा लिएको छ। यी कानुनी प्रावधान अनुसार पाठ्यक्रमले विद्यार्थीको सैद्धान्तिक ज्ञानसँगै व्यवहारिक, जीवनोपयोगी सीप विकास गर्न लक्षित छ भने मूल्याङ्कन प्रणालीले सिकाइ उपलब्धि, दक्षता र सिकाइ प्रक्रियामा प्रगतिको मापन गर्दै विद्यार्थीको पूर्ण मूल्याङ्कनको सुनिश्चित गर्दछ। यसले शिक्षक र विद्यालयलाई पनि जिम्मेवार बनाउँदै शिक्षा प्रणालीमा पारदर्शिता, समावेशिता र गुणस्तरीय सुधारको वातावरण सिर्जना गर्ने कार्य गर्दछ।

नेपालमा वि.सं. २०२८ को राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजनामा सर्वप्रथम विद्यालय तहमा आवश्यक जगहरूसहित पाठ्यक्रमलाई दस्तावेजीकरण गरिएको थियो भने पाठ्यक्रम विकासका लागि संस्थागत प्रबन्धका रूपमा शिक्षा मन्त्रालय अन्तर्गत पाठ्यक्रम विकास केन्द्रको स्थापना भएको थियो। पाठ्यकम विकास केन्द्रको संरचनाको निरन्तरतासँगै विद्यालय तहको पाठ्यक्रम विकास, सुधार तथा अद्यावधिक गर्ने कार्य केन्द्रद्वारा भइरहेको सन्दर्भमा विद्यालय तहको शिक्षाको मार्गदर्शक दस्तावेजका रूपमा वि.सं. २०६३ मा राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप तयार गरी सोहीअनुसार पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन गर्ने परिपाटी सुरू गरियो। यसै क्रममा वि.सं.२०७६ सालमा नयाँ पाठ्यक्रम प्रारूप तयार भई सो विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ कार्यान्वयन गर्ने क्रममा विद्यालय तहमा नयाँ पाठ्यक्रम विकास गरी वि.सं. २०७७ देखि कक्षा १ र ११ मा कार्यान्वयन सुरू गरिएको र वि.सं. २०८० सम्ममा विद्यालय तहका सबै कक्षाहरू अर्थात् कक्षा १ देखि १२ सम्म यो पाठ्यक्रम कार्यान्वयन गरिएको छ। राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ ले आधारभूत तह (कक्षा १ देखि ८ सम्म) मा स्थानीय पाठ्यक्रमको व्यवस्था गरेको छ।

४.१.२ वर्तमान अवस्था

मन्थली नगरपालिकामा हाल पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कन प्रणालीलाई गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्ने माध्यमका रूपमा विकास गर्ने प्रयास भइरहेको छ। विद्यालयहरूमा स्थानीय आवश्यकता, भाषा, कला, संस्कृति, र सीप समेटिएको स्थानीय पाठ्यक्रम हाल पूर्ण रूपमा लागू भएको छ। यसलाई थप सुधार गर्न नगरपालिकाको स्थानीय पाठ्यक्रमको परिमार्जन तथा सन्दर्भ सामग्री समेत निर्माण गरिएको छ, जसले विद्यार्थीको जीवनोपयोगी सीप, नैतिक शिक्षा, अनुशासन र समाजसेवा जस्ता विषयवस्तुसँग जोडिएको छ।

मूल्याङ्कन र परीक्षा प्रणालीमा परम्परागत, केवल सैद्धान्तिक मूल्याङ्कनमा निर्भर अभ्यासलाई सुधार गर्दै वैज्ञानिक, व्यवस्थित र नतिजामुखी बनाउने प्रयास भइरहेको छ। आधारभूत र माध्यमिक तहका प्रत्येक कक्षा र विषयका लागि सिकाइ उपलब्धि मापन गर्ने सूचकहरू विकास गर्ने रणनीति लिइएको छ। शिक्षकको कार्यसम्पादनलाई विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि र परीक्षाको परिणामसँग जोड्ने, अपाङ्गता भएका बालबालिकाका लागि विशेष मूल्याङ्कन गर्ने तथा प्रयोगात्मक अभ्यास र इन्टर्नसिपसमेत मूल्याङ्कनमा समावेश गर्ने व्यवस्था विकास भइरहेको छ।

नगरपालिकाले मूल्याङ्कन र अनुगमनलाई चुस्त बनाउन स्थानीय संयन्त्र निर्माण गर्ने र भविष्यमा माध्यमिक तहसम्मको परीक्षा स्थानीय तहबाट सञ्चालन गर्न पूर्वाधार र जनशक्ति तयार गर्ने लक्ष्य राखेको छ। यसरी मन्थली नगरपालिकाले पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कन प्रणालीलाई स्थानीय परिवेश अनुकूल, समावेशी, गुणस्तरीय र नतिजामुखी बनाउन अग्रसर रहेको देखिन्छ।

४.१.३ उद्देश्य

क) विद्यालय तहको पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तकको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु,

ख) स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्नु,

ग) पाठ्यक्रमले तोके बमोजिम विद्यार्थीको सिकाइको मूल्याङ्कन गर्नु,

४.१.४ रणनीतिहरू

क) राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ र तदनुसारका पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन गर्ने,

ख) विकास गरिएका पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीलाई सम्बन्धित शिक्षक तथा सरोकारवालाहरूलाई प्रबोधिकरण गर्ने,

ग) पाठ्यक्रम कार्यान्वयनका लागि अत्यावश्यक संरचनागत तथा पेसागत सक्षमता अभिवृद्धि गर्ने,

घ) विपद्, महामारी तथा सङ्कटको अवस्थामा वैकल्पिक विधिबाट शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने,

ङ) शिक्षकका लागि शिक्षक निर्देशिका, स्रोत सामग्री, विद्यार्थीका लागि सिकाइ सामग्री तथा स्वाध्यायन सन्दर्भ सामग्रीहरू उपलब्ध हुने व्यवस्था गर्ने,

च) शिक्षकको पेसागत सक्षमता विकास गर्ने,

छ) सहभागितामूलक, अन्तरक्रियात्मक, खोजमूलक एवम् समस्या समाधान केन्द्रित शिक्षण विधिको प्रयोगलाई संस्थागत गर्ने,

ज) अन्तर विद्यालयमा आधारित असल अभ्यास पद्धतिको विकास गर्ने,

झ) सहपाठी सिकाइ समूह गठन गरी न्यून सिकाइ क्षमता भएका बालबालिकालाई सहजीकरण गर्ने,

ञ) शिक्षण सिकाइमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग बढाउने,

ट) स्थानीय तथा मातृभाषाको पाठ्यक्रम र पाठ्य सामग्रीको विकास तथा प्रयोगलाई व्यवस्थित गर्ने,

ठ) विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिलाई शिक्षकको वृत्ति विकाससँग आबद्ध गरी पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने वातावरण सिर्जना गर्ने,

ड) स्थानीय पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तकको विकास एवम् कार्यान्वयन गर्ने,

ढ) स्थानीय पाठ्यक्रम कार्यान्वयनको लागि शिक्षकको क्षमता विकास गर्ने ।

४.१.५ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क) उपलब्धिः

पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट दैनिक जीवनका लागि आवश्यक आधारभूत सक्षमता सहित सिर्जनशील, सकारात्मक सोच भएको, निरन्तर सिकाइप्रति प्रतिबद्ध र रोजगारउन्मुख नागरिक तयार भएको हुनेछ ।

ख) प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा लक्ष्य निर्धारण

			भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						स्रोत आँकलन			
क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन												
१	विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूपको अभिमुखिकरण र प्रबोधिकरण	पटक	१	१	१	१	१	१	५००	०	०	०
२	विद्यार्थीको आवधिक मूल्याङ्कन	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	०	०
३	स्थानीय पढाइ सामग्री र अन्य शैक्षणिक सामग्री निर्माण तथा प्रयोग	विद्यालय	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	१०००	०
४	शिक्षण कार्यमा उपयोगी सामग्री जस्तै : पाठ्यक्रम, विद्यार्थी कार्य सञ्चयिका, ELDS शिक्षक निर्देशिका लगायत सन्दर्भ सामाग्रीको उपलब्धता	विद्यालय संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	२०००	०
५	स्थानीय पाठ्यक्रम विकास र कार्यान्वयन	पटक	१	०	०	०	०	०	०	०	१३००	०
६	पाठ्यक्रम कार्यान्वयनसम्बन्धी शिक्षक क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	५००	०	५००	१०००
७	सिकाइ उपलब्धि मापन तथा विश्लेषण प्रणाली सुदृढीकरण परीक्षा नतिजा विश्लेषण गरी सुधारात्मक कार्ययोजना कार्यान्वयन	विद्यालय संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	३१५	०	०	५००	०
८	निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन (CAS) प्रभावकारी कार्यान्वयन	विद्यालय	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	०	०
९	समावेशी तथा बहुभाषिक मूल्याङ्कनका साधन विकास र प्रयोग	विद्यालय	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	०	०

१०	प्रविधिमा आधारित (डिजिटल) मूल्याङ्कन प्रणालीको प्रवर्द्धन	विद्यालय	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	२००	
११	कक्षा अवलोकन, अन्तर विद्यालयमा आधारित असल अभ्यास पद्धतिको विकास तथा पृष्ठपोषण प्रणालीमा सुदृढीकरण	विद्यालय	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	०	०
१२	पाठ्यपुस्तक,सहायक शिक्षण सामग्री र शिक्षक डायरीको प्रभावकारी उपयोग सुनिश्चित	विद्यालय	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	४०००	०
१३	विषयगत शिक्षक सञ्जाल तथा पेशागत सिकाइ समुदाय गठन	समूहगत विषय	१४	१४	१४	१४	१४	७०	०	०	२५०	०
	जम्मा							०	१०००	०	९७५०	१०००

४.२ शिक्षक व्यवस्थापन र विकास

४.२.१ परिचय

शिक्षाको गुणस्तर सुधारमा शिक्षक व्यवस्थापन र विकासको भूमिका निर्णायक हुन्छ । गुणस्तरीय शिक्षाका लागि शिक्षक योग्य, पेसागत रूपमा दक्ष, प्रेरित, समर्पित र विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही हुनु आवश्यक छ । शिक्षकको विषयगत ज्ञान, शिक्षण सिकाइमा दक्षता र नमुना व्यवहारले विद्यार्थीको सिकाइमा सकारात्मक प्रभाव पार्दछ । यसका लागि शिक्षकको पेसागत विकास सुनिश्चित गर्दै विद्यालयमा प्रभावकारी शिक्षक व्यवस्थापन गर्न आवश्यक छ । प्राथमिक तहमा शिक्षक – विद्यार्थी अनुपात विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा र माध्यमिक तहमा विषयगत मापदण्ड अनुसार शिक्षक दरबन्दी कायम गरिएको छ । शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धि, तालिम, कार्यशाला, अवलोकन भ्रमण, मेन्टरिङ तथा प्रविधिको प्रयोगमार्फत शिक्षक पेसालाई रोजाइको पेशा बनाउने प्रयास नगरपालिकाले गर्दै आएको छ । यसरी शिक्षक व्यवस्थापन र विकासले शिक्षाको गुणस्तर वृद्धि गर्ने, शिक्षकलाई जिम्मेवार बनाउने र कक्षाकोठामा विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षण–सिकाइ प्रवाह सुनिश्चित गर्ने लक्ष्य राखिएको छ ।

४.२.२ वर्तमान अवस्था

मन्थली नगरपालिकाभित्रका अधिकांश आधारभूत (६-८) र माध्यमिक विद्यालयहरूमा विषयगत शिक्षकहरूको दरबन्दी पर्याप्त नभएको देखिन्छ । विद्यार्थी संख्यासँग अनुपात मिलाएर शिक्षक दरबन्दीको पुनर्वितरण र व्यवस्थापन गर्न अहिले टड्कारो आवश्यकता छ । त्यस्तै हाल कार्यरत शिक्षकहरूका लागि नवीनतम् शिक्षण पद्धति, सूचना प्रविधि र बाल मनोविज्ञानसँग सम्बन्धित नियमित र गुणात्मक तालिमको अभाव रहेको छ । शिक्षकहरूको निरन्तर पेशागत विकासलाई अझ नतिजामुखी र नियमित बनाउन आवश्यक छ । शिक्षक नियुक्तिमा हुने विविधता तथा स्थायीत्व र विद्यालय दरबन्दी व्यवस्थापन आदिले शिक्षकको मनोबल कमजोर भइ शैक्षिक गुणस्तरमा ह्रास ल्याइरहेको र शिक्षक व्यवस्थापनलाई जटिल बनाएको देखिन्छ । शिक्षकहरूको कार्यसम्पादनलाई विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिसँग वैज्ञानिक रूपमा जोड्ने संयन्त्रको कमी भएको छ, जसले शिक्षकलाई थप जिम्मेवार, उत्तरदायी र नतिजामुखी बन्न आवश्यक छ । नगरपालिकामा शिक्षकहरुको पेसागत दक्षता विकासको लागि पुर्ण रुपमा तालिमको व्यवस्था गर्न सकिएको छैन भने प्रधानाध्यापकहरूको छनोट प्रक्रियामा पुनरावलोकन गर्न आवश्यक छ । यी चुनौतीहरूको समाधानका लागि नगरपालिकाले शिक्षक दरबन्दी मिलान, कार्यसम्पादनमा आधारित पुरस्कार तथा प्रोत्साहन, र नियमित पुनर्ताजगी तालिमको माध्यमबाट दीर्घकालीन रणनीतिहरु अवलम्बन गर्दै आएको छ ।

४.२.३ उद्देश्य

क) विषयगत र कक्षागत रूपमा शिक्षक दरबन्दी व्यवस्थापन गर्नु,
ख) विद्यालय सुपरिवेक्षण, शिक्षक तालिम, शिक्षकको पेशागत विकास, शिक्षक सक्षमतालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु,
ग) शिक्षकलाई निरन्तर पेशागत विकासका अवसरहरूको सुनिश्चितता गर्नु ।

४.२.४ रणनीतिहरू

क) विद्यार्थी संख्यासँग अनुपात मिलाएर तहगत र विषयगत रुपमा शिक्षक दरबन्दी मिलान र आवश्यकता अनुसार पुनर्वितरण गर्ने,
ख) रिक्त शिक्षक दरबन्दीमा शिक्षक व्यवस्थापन गर्ने गराउने,
ग) दक्ष र तालिमप्राप्त शिक्षकको व्यवस्थापन गर्ने र नियुक्ति प्रक्रिया पारदर्शी बनाउने,
घ) शिक्षकहरूको नियमित पेशागत विकासका लागि तालिम, कार्यशाला, सेमिनार, अध्ययन अवलोकन भ्रमण र मेन्टरिङको व्यवस्था गर्ने,

ङ) शिक्षकलाई ICT उपकरण, स्मार्ट बोर्ड र डिजिटल शिक्षण विधि प्रयोगमा प्रशिक्षित गर्ने,

च) शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणालीमार्फत विषयगत शिक्षक सञ्जाल, विज्ञ समूह, शिक्षक सिकाइ समूह, स्रोत शिक्षक र अनुभवी शिक्षकबाट सहजीकरण तथा मेन्टरिङ गर्ने,

छ) शिक्षकहरूको कार्यसम्पादनलाई विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि र मूल्याङ्कनसँग जोडेर वैज्ञानिक मूल्याङ्कन प्रणाली लागू गर्ने,

ज) उत्कृष्ट कार्यसम्पादन गर्ने शिक्षकलाई पुरस्कार प्रोत्साहन कार्यक्रममार्फत प्रेरित गर्ने,

झ) शिक्षकको उपस्थिति, नियमितता र कार्यसम्पादनमा सुधार गर्ने,

ञ) प्रधानाध्यापकलाई नेतृत्व, विद्यालय व्यवस्थापन, लेखा तथा संशाधन व्यवस्थापन तालिम प्रदान गर्ने,

ट) शिक्षक तथा प्रधानाध्यापकको पेशागत विकासलाई विद्यार्थीको सिकाइ सुधारसँग जोड्दै नतिजाप्रति जवाफदेही हुने पद्धति विकास गर्ने,

ठ) नियुक्ति र पदस्थापन प्रक्रियामा पारदर्शीता कायम गर्दै योग्यता र अनुभवमा आधारित बनाउने,

ड) प्रधानाध्यापकको छनौट प्रक्रियाका आधारहरु आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्दै थप व्यवस्थित गर्ने,

ढ) नव प्रवेशी शिक्षकहरूका लागि अभिमुखीकरण तथा शिक्षक मेन्टरिङ कार्यक्रम मार्फत जिम्मेवार र उत्तरदायी बनाउने,

ण) शिक्षकले कक्षाकोठामा व्यतित गर्ने क्रियाशिल समय सुनिश्चित गर्न शिक्षक तथा प्रधानाध्यापकलाई जिम्मेवार बनाउने,

त) शिक्षक व्यवस्थापन र विकासको प्रभावकारितालाई समय-समयमा अनुगमन गरी आवश्यक पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने।

४.२.५ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क) **उपलब्धिः** तहगत, कक्षागत र विषयगत रूपमा शिक्षक दरबन्दी व्यवस्थापन गरी विद्यालय सुपरिवेक्षण, शिक्षक पेशागत विकास तालिम, शिक्षक सक्षमता प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन भएको हुनेछ र शिक्षकलाई निरन्तर पेशागत विकासका अवसरहरूको सुनिश्चितता भएको हुनेछ।

ख) प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा लक्ष्य

शिक्षक व्यवस्थापन र विकास			भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष) प्रति इकाइ लागत रु ००० मा						स्रोत आँकलन				
प्रमुख क्रियाकलाप		लक्ष्य इकाइ	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य	
१	असल अभ्यासको अवलोकन भ्रमण	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	२०००	०	०
२	कार्य सम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन तथा सुविधा	जना	२८	२८	२८	२८	२८	२८	०	०	१४०	०	०
३	सबै शिक्षक/कर्मचारीको स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम	जना	६२७	६२७	६२७	६२७	६२७	३१३५	०	०	२१९४	२१९४	०
४	शिक्षक पेसागत सहयोग कार्यविधिका आधारमा सिकाइका लागि शिक्षकको इ- संजाल निर्माण	वटा	१४	१४	१४	१४	१४	१४	०	०	५००	०	०
५	शिक्षकलाइ परामर्श कार्य गर्न, अध्ययन अनुसन्धान, अनुगमन, सुपिरवेक्षणको लागि विज्ञ समुह परिचालन	पटक	१०	१०	१०	१०	१०	५०	०	०	५००	०	०
६	शिक्षक मेन्टरिङ कार्यक्रम सञ्चालन	विद्यालय	६३	६३	६३	६३	६३	६३	५०००	०	०	०	०
७	विद्यालय तथा पालिका स्तरमा प्रारम्भिक कक्षाका शिक्षकलाई पेसागत सहयोग गर्न शिक्षण सिकाइ समूह बैठक/घुम्ती बैठक सञ्चालन	पटक	१०	१०	१०	१०	१०	५०	०	०	५००	०	०
८	आवश्यकताका आधारमा शिक्षक पेसागत तालिम सञ्चालन	जना	१००	१००	१००	१००	१००	५००	०	०	२५००	२५००	०
९	शिक्षक दरवन्दी मिलान तथा पुनर्वितरण	पटक	१	१	१	१	१	१	५	०	०	०	०
१०	पालिकाले प्रअ र प्रअले शिक्षकहरूसँग करार सम्झौता मार्फत सिकाइ उपलब्धिमा सुधार	पटक	१	१	१	१	१	१	५	०	०	०	०
११	वृत्ति मार्ग निर्देशन कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	०	१५००	०
१२	एकीकृत पाठ्यक्रम सम्बन्धी तालिम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	८०४०		०	०	०

१४	शैक्षणिक सामग्री निर्माण कार्यशाला सञ्चालन	वटा	१	१	१	१	१	५	०	०	०	४०००	०
१५	एकीकृत पाठ्यक्रम सम्बन्धी पुर्नताजगी तालिमको व्यवस्था	पटक	१	१	१	१	१	५	१०००	०	०	०	०
१६	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि (ICT) सम्बन्धी तालिम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१८९०	०	०	०	०
१७	शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली विकास र कार्यान्वयन	सबै विद्यालय	६३	६३	६३	६३	६३	३१५	०	०	१९५०	०	०
१८	विद्यालयमा स्काउट, रेडक्रस तथा राष्ट्रिय सेवा दल (NCC) सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	२	२	२	२	२	१०	०	०	५०००	०	०
१९	सामुदायिक विद्यालयमा कार्यविधि अनुसार छनोट भएका प्रधानाध्यापक तथा सहायक प्र.अ. लाई प्रोत्साहन भत्ता व्यवस्थापन	सबै	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	९५००	०	०
		जम्मा							१५९४०	०	२४७८४	१०१९४	०

४.३ समता र समावेशीकरण

४.३.१ परिचय

शिक्षा क्षेत्रमा समता र समावेशीकरण विशेष रूपमा महत्वपूर्ण छन् । समावेशी शिक्षा प्रणालीले सबै बालबालिकालाई गुणस्तरीय शिक्षा प्राप्त गर्ने अवसर प्रदान गर्दछ । विद्यालयले विद्यार्थीहरूको विविध आवश्यकता अनुसार पाठ्यक्रम, शिक्षण विधि, मूल्याङ्कन र भौतिक वातावरण अनुकूल बनाउँछ । यसले विशेष आवश्यकता भएका, बृहत यौनिकता र लैङ्गीक अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका, भाषिक वा सांस्कृतिक रूपमा फरक पृष्ठभूमिका तथा वञ्चित समुदायका बालबालिकालाई शिक्षा प्रणालीमा समावेश गर्न मद्दत गर्दछ ।
समता र समावेशीकरणको प्रभावकारी कार्यान्वयनले सामाजिक न्याय, समान अवसर, मानव अधिकारको संरक्षण र दिगो विकासलाई प्रवर्द्धन गर्दछ । यसले समाजमा रहेका विभेद र असमानता कम गर्दै सबै नागरिकलाई समान रूपमा सम्मानजनक र सक्रिय जीवन जिउने अवसर प्रदान गर्दछ । त्यसैले समता र समावेशीकरणलाई नीति, योजना र कार्यक्रमहरूको मुख्य आधारका रूपमा ग्रहण गर्नु आवश्यक हुन्छ ।

४.३.२ वर्तमान अवस्था

मन्थली नगरपालिकाले शिक्षा तथा सामाजिक सेवामा समता र समावेशीकरणलाई प्राथमिकता दिँदै विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आएको छ । नगरपालिकामा हाल ६८ वटा सामुदायिक विद्यालय र ६ वटा संस्थागत विद्यालय रहेका छन् जसमा ८५१४ जना विद्यार्थी अध्ययनरत छन् । तीमध्ये छात्राको संख्या ५० प्रतिशत रहेको छ भने दलित, जनजाति तथा अन्य सीमान्तकृत समुदायका विद्यार्थीहरूको संख्या १७ प्रतिशत रहेको छ ।

नगरपालिकाले आर्थिक रूपले विपन्न तथा सीमान्तकृत समुदायका विद्यार्थीहरूका लागि छात्रवृत्ति कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएको छ । हालसम्म १३९६ जना विद्यार्थीले छात्रवृत्ति सुविधा प्राप्त गरेका छन् । त्यसैगरी अपाङ्गता भएका विद्यार्थीहरूको संख्या ३३ जना रहेको छ । यद्यपि केही विद्यालयहरूमा शिक्षक दरबन्दी, स्रोतसाधन तथा पूर्वाधारको असमानता देखिन्छ । विशेष गरी दुर्गम बस्तीका बालबालिकाको नियमित उपस्थिति, सिकाइ उपलब्धि तथा डिजिटल स्रोतमा पहुँच अझै चुनौतीपूर्ण रहेको छ ।

समग्रमा हेर्दा मन्थली नगरपालिकाले समता र समावेशीकरणलाई संस्थागत गर्न प्रयास गरे पनि सबै समुदाय र समूहसम्म सेवाको समान पहुँच सुनिश्चित गर्न यथार्थपरक तथ्यमा आधारित योजना, लक्षित कार्यक्रम तथा प्रभावकारी अनुगमन आवश्यक देखिन्छ ।

४.३.३ उदेश्य

क) शिक्षा तथा सामाजिक सेवामा सबै बालबालिका र समुदायको समान पहुँच सुनिश्चित गर्दै विशेषगरी सीमान्तकृत, अल्पसङ्ख्यक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सहभागिता सुनिश्चित गर्नु,

ख) जात, लिङ्ग, भाषा, आर्थिक अवस्था, अपाङ्गता तथा भौगोलिक अवस्थाका कारण हुने विभेदलाई न्यूनीकरण गर्दै समावेशी, सुरक्षित र समान अवसरयुक्त वातावरण निर्माण गर्नु ।

४.३.४ रणनीतिहरू

क) विद्यालयमा हुने सबै प्रकारका विभेदको अन्त्य गर्न शिक्षक, विद्यार्थी तथा अभिभावक लगायत सरोकारवालाहरूलाई सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

ख) विद्यालयका सबै शैक्षिक तथा अतिरिक्त गतिविधिहरूमा बालबालिकाको समावेशी तथा समान सहभागिता सुनिश्चित गर्ने,

ग) विद्यालयमा विशेषगरी छात्राहरूलाई हुने विभेद कम गर्न र गुनासो सुन्नका लागि 'जेन्डर फोकल पर्सन' वा गुनासो सुन्ने अधिकारीको व्यवस्था गर्ने,

घ) प्रत्येक विद्यालयमा गुनासो/सुझाव पेटिका राखी विद्यार्थी तथा सरोकारवालाहरूका गुनासो/सुझाव सङ्कलन र समाधानको व्यवस्था गर्ने,

ङ) सबै तह र प्रकारका विद्यालयहरूमा लैङ्गिक तथा अपाङ्गमैत्री भौतिक संरचनाहरू (शौचालय, –याम्प, सुरक्षित कक्षा कोठा आदि) निर्माण तथा सुधार गर्ने,

च) घरधुरी सर्वेक्षणमार्फत बालबालिका सम्बन्धी आवश्यक विवरण सङ्कलन गरी तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने र सोही आधारमा योजना तथा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

छ) साधारण विद्यालयमा भर्ना भएर अध्ययन गर्न नसक्ने विशेष प्रकृतिका बालबालिकाका लागि स्रोत कक्षा वा आवश्यक सहयोगी सेवा उपलब्ध गराउने,

ज) समावेशी र समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्न लक्षित विद्यार्थीहरूका लागि र कक्षा ११ र १२ मा अध्ययन गर्ने सबै सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयमा नियमानुसार छात्रवृत्ति तथा अन्य सहयोग कार्यक्रम उपलब्ध गराउने,

झ) विशेषगरी किशोरीहरूलाई हुने विभेद, हिंसा तथा हेपाइ न्यूनीकरण गर्न सचेतनामूलक कार्यक्रम, अनुगमन, निरीक्षण तथा आवश्यक अनुसन्धान सञ्चालन गर्ने र विभेद गर्ने व्यक्तिलाई कानुनी दायरामा ल्याउने,

४.३.५ *उपलब्धी, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य*

क) उपलब्धि: समाजमा पछाडि परेका र आर्थिक तथा सामाजिक रुपले कमजोर अपाङ्गता भएका र सहारा विहीन बालबालिकाहरूको विद्यालयमा समतामूलक पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित भएको हुनेछ ।

ख) प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

समता र समावेशीकरण		भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)								स्रोत आँकलन प्रति इकाइ लागत रु हजारमा			
क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप			२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
१	शिक्षाको मूल प्रबाह बाहिर रहेका र नरहेका सवै बालबालिकाहरूको तथ्याङ्क सङ्कलन र विश्लेषण	पटक		१	१	१	१	१	५	०	०	५००	०
२	अपाङ्गमैत्री संरचना निर्माण, अपाङ्गमैत्री भौतिक संरचना (-याम्प, रेलिङ, अपाङ्गमैत्री शौचालय) निर्माण गर्ने	विद्यालय	संख्या	५	५	५	५	५	२५	५० ००	५० ००	५०००	५०००
३	लक्षित बर्गको लागि छात्रबृत्ति वितरण	सङ्ख्या	संख्या	१५३	१५३	१५३	१५३	१५३	७६५	५७ ६०	०	०	०
४	सबै प्रकारका विभेदको अन्त्यका लागि सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन	सङ्ख्या	विद्यालय	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	२५०	०
५	जेन्डर फोकल शिक्षक र गुनासो सुन्ने अधिकारीको ब्यबस्था	विद्यालय	संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	०
६	बालिका तथा समावेशी शिक्षा सञ्जालको गठन र परिचालन	वटा	विद्यालय	६३	६३	६३	६३	६३	६३	२५ ०	०	०	०
७	विद्यार्थीहरुको अपाङ्गताको पहिचान	विद्यालय	संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	६३	२२ ५०	०	०	०
८	स्रोत कक्षाको व्यवस्थापन	विद्यालय	संख्या	२	३	३	३	३	३	०	०	१५००	०
९	लैङ्गिक, वृहत यौनिकता तथा समावेशी शिक्षा नीति निर्माण र कार्यान्वयन गर्ने	विद्यालय	संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	५००	०
१०	अपाङ्गता भएका बालबालिकाका लागि आवश्यक सहायक सामग्री (Assistive Devices) उपलब्ध गराउने	संख्या	विद्यार्थी संख्या	२०	३३	३३	३३	३३	३३	२५ ००	०	०	०
११	छात्रवृत्ति तथा प्रोत्साहन कार्यक्रमलाई लक्षित वर्ग (दलित, जनजाति, अल्पसंख्यक, सीमान्तकृत) मा केन्द्रित गर्ने	संख्या	विद्यार्थी संख्या	६५९	६५९	६५९	६५९	६५९	६५९	०	०	०	५००
१३	किशोरीमैत्री विद्यालय कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने (महिनावारी व्यवस्थापन, सुरक्षित कक्षाकोठा)	विद्यालय	विद्यालय संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	१५००

१४	लैङ्गिक हिंसा तथा दुर्व्यवहार विरुद्ध सचेतना तथा उजुरी संयन्त्र स्थापना गर्ने	विद्यालय	संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	१००
१५	शिक्षक तथा कर्मचारीलाई GESI सम्बन्धी अभिमुखीकरण तथा तालिम प्रदान गर्ने	संख्या	शिक्षक संख्या	१००	१००	१००	१००	१००	५००	०	०	२५०	०
१६	बहुभाषिक तथा मातृभाषामा प्रारम्भिक कक्षा शिक्षण व्यवस्था गर्ने	विद्यालय	संख्या	१	५	१४	१४	१४	१४	०	०	२३४०	०
१७	विद्यालय व्यवस्थापन समितिमा महिलाहरू तथा सीमान्तकृत समुदायको प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गर्ने	संख्या	संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	२५०
१८	समावेशी पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक विकास गर्ने (रूढीवादी धारणा न्यूनीकरण)	विद्यालय	संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	०
१९	विद्यालयमा Child Protection Mechanism स्थापना र कार्यान्वयन गर्ने	विद्यालय	संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	०
२०	नियमित GESI अडिट तथा सामाजिक परीक्षण (Social Audit) सञ्चालन गर्ने	विद्यालय	संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	०
२१	विद्यालय बाहिर रहेका तथा जोखिममा रहेका बालबालिकाको पहिचान र पुनःभर्ना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	विद्यार्थी	संख्या अनुसार							५००	०	०	०
२२	सुरक्षित यातायात तथा छात्रावास सुविधा सुनिश्चित गर्ने (विशेष गरी छात्रा र अपाङ्गता भएका विद्यार्थीका लागि)	विद्यालय	संख्या	१४	१४	१४	१४	१४	७०	०	०	५०००	०
२३	स्थानीय तहमा GESI सम्पर्क व्यक्ति वा डेस्क स्थापना गरी समन्वय प्रणाली विकास गर्ने	विद्यालय	संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	०
	जम्मा									१६२६०	५०००	१३३४०	७३५०

४.४ विद्यालय दिवाखाजा, स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाई कार्यक्रम

४.४.१ परिचय

विद्यालय दिवाखाजा, स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाई कार्यक्रम विद्यालय उमेरका बालबालिकाको समग्र विकास, नियमित उपस्थिति र सिकाइ उपलब्धि सुधार गर्न सञ्चालन गरिने महत्वपूर्ण कार्यक्रम हो । यस कार्यक्रमअन्तर्गत विद्यालयमा अध्ययनरत बालबालिकालाई पोषणयुक्त दिवाखाजा उपलब्ध गराउने, स्वास्थ्य तथा पोषणसम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि गर्ने, व्यक्तिगत तथा वातावरणीय सरसफाईका व्यवहारहरू प्रवर्द्धन गर्ने तथा विद्यालयमा सुरक्षित र स्वच्छ वातावरण निर्माण गर्ने कार्यहरू गरिन्छन् । यसले बालबालिकाको स्वास्थ्य अवस्था सुधार गर्न, कुपोषण न्यूनीकरण गर्न तथा विद्यालयमा नियमित उपस्थिति र सक्रिय सहभागिता बढाउन महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउँछ साथै विद्यालय, अभिभावक र समुदायको सहकार्यमा स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाईसम्बन्धी सकारात्मक व्यवहार विकास गर्न पनि यस कार्यक्रमले सहयोग गर्दछ ।

४.४.२ बर्तमान अवस्था

मन्थली नगरपालिकाले बालबालिकाको स्वास्थ्य, पोषण र समग्र विकास सुनिश्चित गर्न विद्यालय स्तरमा विविध कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आएको छ । सामुदायिक विद्यालयहरूमा बालविकासदेखि कक्षा ५ सम्मको दिवाखाजा नेपाल सरकारको व्यवस्थापनमा रहेको छ । यस कार्यक्रमबाट विशेषगरी आर्थिक अवस्था कमजोर परिवारका विद्यार्थीहरू लाभान्वित भएका छन् । हाल कक्षा ६ देखि कक्षा १२ सम्मका बालबालिकाको लागि दिवा खाजा कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको छैन ।

सबै माध्यमिक तथा आधारभूत विद्यालयमा छात्र र छात्राका लागि अलग-अलग शौचालय निर्माण भइसकेको छ । संस्थागत विद्यालयमा प्रर्याप्त शौचालयको व्यवस्था छैन । कक्षा ६ – १२ सम्म अध्ययनरत छात्राहरूका लागि महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन सुनिश्चित गर्न निःशुल्क सेनिटरी प्याड वितरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको छ । प्राथमिक उपचारका लागि प्राथमिक उपचार सामाग्रीको बाकस राखिएको छ । बालिकाहरूका लागि आइरन चक्की, जुकाको औषधी आदि वितरण गरी स्वास्थ्य सुधारमा सहयोग पुऱ्याइएको छ ।

यी कार्यक्रमहरूले बालबालिकाको स्वास्थ्य सुधार, कुपोषण न्यूनीकरण, नियमित उपस्थिति र सिकाइ उपलब्धिमा सकारात्मक प्रभाव पुऱ्याउँदै समता र समावेशीकरणलाई प्रवर्द्धन गर्न महत्वपूर्ण भूमिका खेलेका छन् ।

४.४.३ उद्देश्यहरु

क) बालबालिकाहरुलाई स्वस्थ एवं पोषणयुक्त पौष्टिक खाना प्राप्तिको सुनिश्चितता गर्नु,

ख) विद्यालयमा अध्ययन गर्ने बालबालिकाहरूको स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाई तथा स्वच्छता सम्बन्धी सेवाको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्नु ।

ग) बालबालिकाको पोषण, स्वास्थ्य र सिकाइ उपलब्धिमा सुधार गर्नु,

४.४.४ रणनीतिहरू

क) सबै सामुदायिक विद्यालयमा बालविकासदेखि कक्षा ५ सम्म पोषिलो, ताजा र स्थानीय स्तरमा उत्पादित दिवाखाजा उपलब्ध गराउने ।

ख) कक्षा ६ देखि १२ सम्म नगरपालिका, विद्यालय, समूदाय तथा सहयोगी संस्थाको सहकार्यमा दिवाखाजा उपलब्ध गराउने ।

ग) विद्यालयमा भान्सा,भण्डारण, भाँडावर्तन, भान्सेको सरसफाई तथा समूहमा हात धुने सुविधाको उचित व्यवस्थापन गर्ने ।

घ) पर्याप्त पानी, साबुन, सफाइ सामाग्री, अलग–अलग शौचालय र युरिनल, किशोरीका लागि चेन्ज रुम, कक्षा र परिसर सरसफाइ सुनिश्चित गर्ने ।

ङ) प्राथमिक उपचार किट वितरण, बालबालिकाको स्वास्थ्य जाँच, जुकाको औषधि तथा सूक्ष्मपोषक तत्व वितरण नियमित गर्ने ।

च) किशोरीहरूको महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापनका लागि सेनिटरी प्याड वितरण प्रभावकारी बनाउने ।

छ) विद्यार्थी, शिक्षक र अभिभावकलाई पोषण, स्वास्थ्य, स्वच्छता र महिनावारी व्यवस्थापन सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

ज) अपाङ्गता भएका, वञ्चित र आर्थिक रूपमा कमजोर विद्यार्थीहरूलाई लक्षित गरी कार्यक्रम सुनिश्चित गर्ने ।

झ) शिक्षक र कर्मचारीलाई तालिम दिई क्षमता विकास गर्ने ।

ञ) अभिभावक र समुदायलाई अनुगमन, सुधार र मूल्याङ्कनमा सक्रिय सहभागी बनाउने ।

ट) स्वास्थ्य, पोषण, सरसफाइ र किशोरी स्वच्छता कार्यक्रमलाई स्वास्थ्य र कृषि क्षेत्रसँग समन्वय गरी संयुक्त कार्ययोजना निर्माण र कार्यान्वयन गर्ने ।

ठ) कार्यक्रमको अनुगमन, मूल्याङ्कन र पुनरावलोकन गर्दै प्रभावकारिता सुनिश्चित गर्ने ।

४.४.५ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क) उपलब्धिः विद्यालयमा अध्ययन गर्ने सबै बालबालिकाको स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्थामा सुधार, मनोसामाजिक कुशलतामा अभिवृद्धि तथा सिकाइमा सुधार सहित सुरक्षित तथा रमाइलो सिकाइ वातावरणमा समतामूलक पहुँच तथा सहभागिता भएको हुनेछ ।

ख) प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा लक्ष्य

विद्यालय दिवाखाजा, स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाई कार्यक्रम			भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						स्रोत आँकलन प्रति इकाइ लागत रु हजारमा			
क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
१	बाँकी कक्षाहरुमा दिवा खाजा सञ्चालन तथा भान्सा व्यवस्थापन	विद्यालय संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	३२०००	३०९४५
२	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता	विद्यालय संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	६३	२००	२००	२००	२००
३	स्वास्थ्य, परामर्श तथा सचेतना	विद्यालय संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	०
४	क्षमता विकास र समावेशीकरण	शिक्षक/ कर्मचारी	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	०
५	समन्वय, अनुगमन र मूल्याङ्कन	विद्यालय	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	०
	जम्मा								२००	२००	३४०००	३११४५

४.५ आपतकालीन अवस्थामा शिक्षा

४.५.१ परिचय

आपतकालीन अवस्था, जस्तै प्राकृतिक प्रकोप, महामारी, द्वन्द्व वा अन्य संकटका बेला बालबालिकाको शिक्षा निरन्तरता सुनिश्चित गर्नु अत्यन्त महत्वपूर्ण हुन्छ। यस क्रममा विद्यालय भवन क्षतिग्रस्त भए पनि वैकल्पिक कक्षा, अनलाइन वा सामुदायिक आधारमा सिकाइको व्यवस्था गरिनु पर्दछ। शैक्षणिक सामग्री, शिक्षक प्रशिक्षण र विद्यार्थीहरूको पहुँचमा ध्यान दिँदै सबै बालबालिकाले समान अवसर पाउनु पर्दछ। आपतकालीन शिक्षाले बालबालिकाको सिकाइ निरन्तरता सुनिश्चित मात्र नभई उनीहरूको मानसिक स्वास्थ्य तथा सामाजिक सुरक्षामा पनि प्रवर्द्धन गर्दछ। यसले दीर्घकालीन विकास र समावेशी समाज निर्माणमा योगदान पुऱ्याउँछ।

४.५.२ वर्तमान अवस्था

मन्थली नगरपालिकामा आपतकालीन अवस्थामा बालबालिकाको शिक्षा निरन्तरता सुनिश्चित गर्न विभिन्न तयारी र कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुँदै आएका छन्। प्राकृतिक प्रकोप वा स्वास्थ्य संकट जस्ता अवस्थाको बेला विद्यालय भवन क्षतिग्रस्त भए पनि वैकल्पिक कक्षा, सामुदायिक केन्द्र वा घरमा आधारित सिकाइको व्यवस्था गरिन्छ। स्थानीय सरकार, शिक्षक र विद्यालय व्यवस्थापन समितिको सहकार्यमा संकटमा रहेका बालबालिकाका लागि आवश्यक शैक्षिक सामग्री वितरण, अनलाइन वा टेलिफोन माध्यम मार्फत सिकाइको सुविधा उपलब्ध गराउने व्यवस्था छ। शिक्षकहरूलाई आपतकालीन शिक्षासम्बन्धी तालिम दिइरहेको र अभिभावक तथा समुदायलाई बालबालिकाको सिकाइ निरन्तरतामा सहकार्य गर्न अभिमुखीकरण गरिएको छ। यद्यपि केही दुर्गम क्षेत्रका बालबालिकाले अनलाइन पहुँच, उपकरण र स्रोत अभावका कारण प्रभावकारी सिकाइमा चुनौती भोगिरहेका छन्। नगरपालिकाले आपतकालीन शिक्षामा पहुँच, सामग्री वितरण र समावेशीता सुनिश्चित गर्न थप योजना र स्रोत व्यवस्थापन गर्दै आएको छ।

४.५.३ उद्देश्य

क) प्राकृतिक प्रकोप, महामारी वा अन्य संकटका बेला पनि सबै बालबालिकाले समान रूपमा निरन्तर शिक्षा प्राप्त गर्न पहुँच र अवसर सुनिश्चित गर्नु,

ख) आपतकालीन अवस्थामा बालबालिकाको सुरक्षा, मानसिक स्वास्थ्य र समावेशी सिकाइ प्रवर्द्धन गर्दै दीर्घकालीन विकासमा योगदान पुऱ्याउनु।

४.५.४ रणनीति

क) संघीय सरकारले बनाएको विपद्/आपतकालीन कार्यविधि स्थानीय स्तरमा लागू गर्ने संयन्त्र विकास गर्ने,

ख) स्थानीय सरकार र विज्ञहरूसँग अन्तरक्रिया गरी तहगत वैकल्पिक सिकाइ पाठ योजना तयार गर्ने,

ग) स्थानीय रेडियो, टेलिभिजन र अन्य सञ्चार माध्यमसँग समन्वय गर्ने,

घ) विपद् प्रतिरोधी विद्यालय पूर्वाधार निर्माणमा जोड दिने,

ङ) नगरपालिका स्तरमा विपद् व्यवस्थापन समिति गठन गर्ने, जसमा विद्यालय शिक्षा उपसमिति पनि रहने,

च) प्रत्येक विद्यालयमा आपतकालीन प्रतिकार्य योजना तयार गर्ने,

छ) महामारी वा संकटका समयमा वैकल्पिक शिक्षण–सिकाइ उपाय तयार गर्ने,

ज) स्थानीय तह र विद्यालयका कर्मचारी/शिक्षकहरूको आपतकालीन क्षमता विकास गर्ने,

झ) विद्यालय सुधार योजनामा विपद् व्यवस्थापन समावेश गरी कार्यान्वयन गर्ने,

ञ) हरित विद्यालय, जलवायु परिवर्तन र दिगो विकाससम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

ट) संकट/आपतकालिन अवस्थामा बालबालिकाको शिक्षा पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्दै सिकाइ निरन्तरता कायम गर्ने,

ठ) Covid-19, भुकम्प, बाढीपहिरो जस्ता संकटले पार्ने छोटो र लामो अवधि प्रभाव पहिचान गरी वैकल्पिक समाधान गर्ने,

ड) विपद् पूर्व - तयारी, प्रतिकार्य र ड्रिल अभ्यासलाई विद्यालयको वार्षिक योजनामा समावेश गर्ने,

ढ) शिक्षक र विद्यार्थीलाई विपद्, जलवायु परिवर्तन र आपतकालीन तयारी सम्बन्धि ज्ञान र व्यवहारिक तालिम दिने,

ण) अभिभावक र समुदायलाई आपतकालीन शिक्षामा सक्रिय सहभागी बनाउने,

त) संकट तथा आपतकालिन अवस्था व्यवस्थापनका लागि नियमित अनुगमन, मूल्याङ्कन र सुधार गर्ने।

४.५.५ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क) उपलब्धीः आपतकालीन अवस्थामा बालबालिकाको सुरक्षा, मानसिक स्वास्थ्य र समावेशी सिकाइ प्रवर्द्धन गर्दै दीर्घकालीन विकासमा योगदान पुगेको हुनेछ।

ख) प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

	आपतकालीन अवस्थामा शिक्षा		**भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)**						**स्रोत आँकलन (प्रति इकाइ लागत रु. हजारमा)**			
क्र. स.	**प्रमुख क्रियाकलाप**	**लक्ष्य इकाइ**	**२०८३**	**२०८४**	**२०८५**	**२०८६**	**२०८७**	**जम्मा**	**संघ**	**प्रदेश**	**स्थानीय तह**	**अन्य**
१	वि.व्य.स.पदाधिकारी शिक्षक तथा बिद्यार्थीको क्षमता विकास गर्ने	विद्यालय संख्या	७४	७४	७४	७४	७४	७४	०	०	०	०
२	विपद योजना तयार गरी कार्यान्वियन गर्ने	विद्यालय संख्या	७४	७४	७४	७४	७४	७४	०	०	०	०
३	जोखिम नक्साङ्कन गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	०	५००
४	विद्यालयमा विपद् तथा आपतकालीन कोषको स्थापना गर्ने	विद्यालय संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	१५२०	१५१०
५	प्राथमिक स्वास्थ्य सामग्रीको व्यवस्थापन गर्ने	विद्यालय संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	६३०	६३०
६	विद्यालयमा सुचना प्रविधिको विस्तार गर्ने	विद्यालय संख्या	१०	१०	१०	१०	१०	५०	०	०	०	०
७	वैकल्पिक विधिको प्रयोग गरी सिकाइलाई निरन्तरता दिने क्षमता विकास गर्ने	शिक्षक	१०	१४	१४	१४	१४	६६	०	०	५००	०
८	हरित विद्यालय निर्माण, सरसफाई तथा सुन्दरीकरण गर्ने	विद्यालय संख्या	१२	१२	१३	१२	१२	६३	0	०	६००	०
९	निरन्तर तथा सुरक्षित सिकाइका लागि शिक्षक विद्यार्थी सम्मिलित समिति गठन गरी परिचालन गर्ने	विद्यालय	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	०
१०	शिक्षक तथा विद्यार्थीको लागि Simulation and Drill को अभ्यास गराउने	विद्यालय	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	१००	०
	जम्मा								०	०	३३५०	२६४०

४.६ **विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास**

४.६.१ परिचय

विद्यालयमा बालबालिकाले सुरक्षित र गुणस्तरीय शिक्षा प्राप्त गर्न भौतिक पूर्वाधार अत्यन्त महत्वपूर्ण हुन्छ। **शिक्षा नियमावली, २०५९** अनुसार, प्रारम्भिक बालविकास तथा आधारभूत तहका प्रारम्भिक कक्षामा प्रति विद्यार्थी ०.७५ वर्गमिटर र उच्च आधारभूत तथा माध्यमिक तहमा प्रति विद्यार्थी १.०० वर्गमिटर क्षेत्रफल तोकिएको छ। यसले प्रत्येक विद्यार्थीले पर्याप्त स्थानमा पठनपाठन गर्न सक्ने वातावरण सुनिश्चित गर्दछ। विद्यालयका आधारभूत भौतिक पूर्वाधारमा सुरक्षित विद्यालय भवन, पढ्नका लागि कक्षाकोठा, खेलकुदका लागि खेलमैदान, स्वच्छ पिउनेपानी, शौचालय, सफाइ र पुस्तकालय/बुक कर्नर जस्ता सुविधा समावेश हुन्छन्। **राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६** ले विद्यालयलाई बालमैत्री, सुरक्षित, हरित र विपद् जोखिममुक्त बनाउन भवन, कक्षाकोठा, फर्निचर, प्रयोगशाला, शौचालय, स्वच्छ पिउनेपानी र पुस्तकालय जस्ता सम्पूर्ण पूर्वाधार विकास गर्ने नीतिगत व्यवस्थापन गरेको छ। यी पूर्वाधारले मात्र शिक्षाको पहुँच सुनिश्चित नगरी बालबालिकाको सिकाइ अनुभव, स्वास्थ्य र समग्र विकासमा पनि योगदान पुर्‍याउँछ।

४.६.२ वर्तमान अवस्था

मन्थली नगरपालिकामा बालबालिकाको सुरक्षित र गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्न विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकासमा लगातार प्रयास भइरहेका छन्। नगरपालिकाभित्र रहेका सामुदायिक विद्यालयमा कक्षाकोठा, खेलमैदान, पिउनेपानी , शौचालय, फर्निचर, पुस्तकालय/बुक कर्नर लगायतका आधारभूत संरचना उपलब्ध छन्। प्रारम्भिक बालविकास तथा आधारभूत तहका कक्षामा प्रति विद्यार्थी ०.७५ वर्ग मिटर र उच्च आधारभूत तथा माध्यमिक तहमा प्रति विद्यार्थी १.०० वर्ग मिटर क्षेत्रफल सुनिश्चित गरिएको छ।

नगरपालिकाले विद्यालय भवन र अन्य पूर्वाधारलाई सुरक्षित, बालमैत्री तथा हरित विद्यालयको रूपमा विकास गर्ने नीति अनुसार काम गर्दै आएको छ। केही विद्यालयमा भवन विस्तार, खेलमैदान सुधार र शौचालय/स्वच्छता सुविधा सुधार गर्न आवश्यक देखिन्छ। यद्यपि सबै विद्यालयमा विपद् प्रतिरोधी पूर्वाधार निर्माण, पर्याप्त खेल क्षेत्र र पुस्तकालय सुविधा सुनिश्चित गर्न थप प्रयास जारी छ।

समग्रमा नगरपालिकाले विद्यालय भौतिक पूर्वाधारको विकासमा ठोस कदम चाल्दै आएको भएता पनि विद्यालयहरूको भौतिक वातावरण सुधार, समावेशी पहुँच र विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा अझै योजना र स्रोतको आवश्यकता देखिन्छ।

४.६.३ उद्देश्य

क) सबै विद्यालयमा बालबालिकाको सिकाइ, स्वास्थ्य र खेलकुदका लागि पर्याप्त, सुरक्षित र समावेशी भौतिक पूर्वाधार सुनिश्चित गर्नु,

ख) विद्यालय भवन र अन्य पूर्वाधारलाई बालमैत्री, हरित र विपद् जोखिममुक्त बनाउँदै दीर्घकालीन टिकाउ विकास प्रवर्द्धन गर्नु।

४.६.४ रणनीतिहरू

क) विद्यालयको तह र विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा पूर्वाधार विकासका मापदण्ड तयार गर्ने,

ख) पूर्वाधार निर्माण र स्तरोन्नतिका लागि संघसंस्था, सरोकारवालासँग लागत साझेदारी गर्ने,

ग) कक्षाकोठा, शिक्षक/प्रधानाध्यापक कक्ष, प्रशासनिक कक्ष, पानी, शौचालय, भान्सा/खाजा घर लगायत पूर्वाधार समावेश गरेर डिजाईन गर्ने,

घ) प्रकोपको सिकार भएका विद्यालय भवनलाई तुरून्त वैकल्पिक व्यवस्था सहित स्तरोन्नति गर्ने,

ङ) पूर्वाधार निर्माणसँगै विद्यालय व्यवस्थापन र संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने,

च) विद्यालय भौतिक पूर्वाधारका लागि सूचक तयार गरी अनुगमन गर्ने,

छ) आंशिक क्षति भएका विद्यालय संरचनाको मर्मत सम्भार नियमित गर्ने,

ज) विद्यालय भवन र पूर्वाधारलाई विपद् जोखिममुक्त, सुरक्षित र हरित बनाउने,

झ) विद्यालयलाई बालमैत्री, छात्रामैत्री, अपाङ्गतामैत्री र हिंसा रहित सुरक्षित सिकाइ केन्द्रको रूपमा विकास गर्ने,

ञ) खेल मैदान, पुस्तकालय/बुक कर्नर र अन्य सिकाइ स्रोत सुनिश्चित गर्ने,

ट) विद्यार्थीहरूको पहुँच र समावेशीता सुनिश्चित गर्दै सबै पूर्वाधार डिजाइन गर्ने,

ठ) अनुगमन, मूल्याङ्कन र सुधार मार्फत पूर्वाधारको टिकाउपन र प्रभावकारिता सुनिश्चित गर्ने,

४.६.५ उपलब्धि, नतिजा तथा प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क) उपलब्धिः सबै विद्यार्थीहरूलाई सुरक्षित र उपयुक्त भौतिक वातावरणमा अध्ययन गर्ने अवसर प्राप्त भएको हुनेछ ।

ख) प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा लक्ष्य

	विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास		भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						स्रोत आँकलन प्रति इकाइ लागत रु हजारमा			
क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
१	विद्यालय भवन निर्माण तथा मर्मतमा भूकम्प प्रतिरोधी (Earthquake Resilient) मापदण्ड अनिवार्य कार्यान्वयन गर्ने	विद्यालय संख्या	७४	७४	७४	७४	७४	०	०	०	०	०
२	बाढी, पहिरो तथा डुबान जोखिम क्षेत्रको नक्साङ्कन गरी जोखिम न्यूनीकरण योजना तयार गर्ने	विद्यालय संख्या/पटक	७४	७४	७४	७४	७४	०	०	०	०	०
३	विद्यालय परिसरमा वर्षात पानी निकास (Drainage System) सुधार तथा व्यवस्थापन गर्ने	विद्यालय संख्या	२	३	५	७	१०	२७	०	०	१०००	११००
४	वर्षा पानी सङ्कलन (Rainwater Harvesting) प्रणाली जडान गर्ने	विद्यालय संख्या	२	६	७	१०	१५	४०	४०००	०	४०००	४०००
५	हरित विद्यालय अवधारणा अनुसार वृक्षारोपण तथा हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने	विद्यालय संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	०
६	सौर्य ऊर्जा (Solar Power) जडान गरी वैकल्पिक ऊर्जा प्रयोग विस्तार गर्ने	विद्यालय संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	०
७	जलवायुमैत्री तथा अपाङ्गतामैत्री विद्यालय, कक्षाकोठा र शौचालय निर्माण स्तरोन्नति गर्ने	विद्यालय संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	०
८	सुरक्षित पिउनेपानी प्रणाली (Water Purification/Filter System) स्थापना गर्ने	विद्यालय संख्या	१२	१३	१२	१३	१२	६३	०	०	६३००	०
९	विद्यालय भवनमा तातो तथा चिसो न्यूनीकरण गर्ने प्रविधि (Insulation/Ventilation) अपनाउने	विद्यालय संख्या	७४	७४	७४	७४	७४	०	०	०	०	०
१०	विद्यालय विपद् व्यवस्थापन योजना (School Disaster Management Plan) निर्माण र नियमित अभ्यास (Mock Drill) गर्ने।	विद्यालय संख्या	७४	७४	७४	७४	७४	७४	०	०	०	०
११	अग्नि सुरक्षा उपकरण (Fire Extinguisher) जडान र प्रयोग सम्बन्धि तालिम सञ्चालन गर्ने।	विद्यालय संख्या	१२	१२	१३	१२	१३	१३	६३	०	१०००	०

१२	ठोस फोहोर व्यवस्थापन तथा पुनःप्रयोग (Waste Management & Recycling) प्रणाली लागू गर्ने।	विद्यालय संख्या	१२	१३	१२	१३	१३	६३	०	०	१००	०
१३	जलवायु परिवर्तन तथा वातावरण शिक्षा सम्बन्धि वातावरणीय क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न Eco-Club गठन गर्ने।	विद्यालय संख्या	७४	७४	७४	७४	७४	७४	०	०	०	०
१४	विद्यालय भवन तथा पूर्वाधारको नियमित प्राविधिक अनुगमन तथा मर्मत प्रणाली विकास गर्ने।	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	०	०
१५	स्थानीय तह, अभिभावक र समुदायसँग सहकार्य गरी जलवायु जोखिम न्यूनीकरण कोष स्थापना गर्ने।	विद्यालय संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	१०००	०
१६.	विद्यालयको विस्तृत भौतिक पूर्वाधार सर्वेक्षण तथा प्रतिवेदन तयारी	विद्यालय संख्या	६८	६८	६८	६८	६८	३४०	२२६८	०	०	०
	जम्मा								६३३१	०	१३४००	५१००

४.७ विद्यालय शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि

४.७.१ परिचय

विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर सुधार गरी सहरी तथा ग्रामीण, सुगम तथा दुर्गम र निजी तथा सामुदायिक विद्यालयहरूबीच देखिएको शैक्षिक गुणस्तरको दुरी घटाउन एवम् विश्व ज्ञानभण्डारमा विद्यार्थीको पहुँच विस्तार गरी उनीहरूको सिकाइको दायरा फराकिलो पार्न, विशेष गरी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा सुधार गर्न, सिकाइ सामग्रीको प्रयोगमा पहुँच बढाउन र शैक्षिक प्रशासन र व्यवस्थापनलाई सुदृढ तुल्याउन वर्तमान समयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि अपरिहार्य रहेको छ। नेपालको संविधान, २०७२ ले सूचनाको हकमा प्रत्येक नागरिकको आफ्नो वा सार्वजनिक सरोकारको कुनै पनि विषयको सुचना माग्ने र प्राप्त गर्ने हक हुनेछ भनि मौलिक हकमा उल्लेख गरेको छ। शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकास तथा प्रयोगले सबै विद्यार्थीका लागि सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको आधारभूत पहुँच पुर्याइ डिजिटल भिन्नता कम गर्ने, सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई सिकाइको माध्यमका रूपमा प्रयोग गरी सिकाइ सुधार गर्ने सबैका लागि शिक्षामा पहुँच पुऱ्याउने र शिक्षाको व्यवस्थापकीय तथा शासकीय पद्धतिलाई कुशल र प्रभावकारी बनाइ सुशासनको प्रत्याभूतिका लागि सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगलाई सहयोग पुऱ्याउनु पर्दछ। त्यसैगरी नेपालको सूचना तथा सञ्चार प्रविधि नीति, २०७२ ले सूचना तथा सञ्चारका संरचनामा पहुँच पुऱ्याउने विषयमा नीति निर्धारण गरेको छ।

सूचना तथा सञ्चार प्रविधि (ICT) विद्यालय शिक्षामा सिकाइ प्रक्रियालाई थप प्रभावकारी, सहभागी र आधुनिक बनाउन प्रयोग गरिन्छ। ICT मार्फत शिक्षकहरूले बहु-आयामिक सामग्री, अनलाइन स्रोत, डिजिटल कक्षाकोठा र शिक्षण सफ्टवेयरको प्रयोग गरी पाठ्यक्रम अनुसार सिकाइ अनुभव समृद्ध बनाउन सक्छन्। विद्यार्थीहरूलाई खोज, अनुसन्धान, प्रोजेक्ट कार्य र संवादात्मक सिकाइमा सहभागी गराउने ICT ले सिकाइलाई सक्रिय र रचनात्मक बनाउँछ। विद्यालय शिक्षामा ICT को प्रयोगले शिक्षण–सिकाइलाई विद्यार्थी केन्द्रित बनाउँछ, सूचना पहुँच सजिलो बनाउँछ, सहकार्य र सञ्चार प्रवर्द्धन गर्छ र डिजिटल सीप विकासमा सहयोग पुऱ्याउँछ। यसले मात्र ज्ञान प्राप्तिमा सहजता ल्याउने होइन, भविष्यका दक्ष र सृजनशील नागरिक तयार पार्नमा पनि महत्वपूर्ण योगदान दिन्छ।

४.७.२ वर्तमान अवस्था

मन्थली नगरपालिकामा विद्यालय शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि (ICT) को प्रयोग विस्तार हुँदै आएको छ। माध्यमिक र केही आधारभूत विद्यालयमा कम्प्युटर ल्याब, प्रोजेक्टर, स्मार्ट बोर्ड र इन्टरनेट सुविधा उपलब्ध छन्। शिक्षकहरूले सिकाइ प्रक्रियामा डिजिटल स्रोत, अनलाइन सामग्री र प्रस्तुति प्रविधिको प्रयोग गर्दै पाठ्यक्रम अनुसार पाठ सञ्चालन गरिरहेका छन्।

सबै माध्यमिक विद्यालयहरुमा स्मार्ट बोर्ड लगायतका सामाग्रको पर्याप्तता छैन। विद्यालयहरूमा उपकरण, इन्टरनेट र प्रशिक्षित शिक्षकको अभावले डिजिटल शिक्षामा Digital divide ले थप चुनौती देखा परेको छ तथापि नगरपालिकाले ICT पहुँच, उपकरण उपलब्धता, शिक्षक तालिम र डिजिटल पाठ्य सामग्री विकासमा उल्लेखनिय काम गर्दै आएको छ।

समग्रमा मन्थली नगरपालिकामा ICT को प्रयोगले शिक्षक र विद्यार्थी दुवैका लागि सिकाइ अनुभव समृद्ध बनाउने क्रम जारी छ तर समावेशी र पूर्ण पहुँच सुनिश्चित गर्न अझ योजना र स्रोतको आवश्यकता देखिन्छ।

४.७.३ उद्देश्य

क) सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पहुँच सुनिश्चित गरी शिक्षक र विद्यार्थीको सिकाइ अनुभव प्रभावकारी बनाउनु,

ख) ICT प्रयोगमार्फत डिजिटल क्षमता, अनुसन्धान, सहकार्य र रचनात्मक सोच विकास गर्दै गुणस्तरीय र समावेशी शिक्षा प्रवर्द्धन गर्नु।

४.७.४ रणनीतिहरू

क) सबै विद्यालयमा ICT को आधारभूत संरचना र उपकरण (कम्प्युटर, प्रोजेक्टर, स्मार्ट बोर्ड आदि) उपलब्ध गराउने,

ख) शिक्षकहरूको ICT प्रयोग क्षमता वृद्धि गर्न तालिम र कार्यशाला र ICT मर्मत संभार कोषको सञ्चालन गर्ने,

ग) कक्षा र विषय अनुसार तयार गरिएका अन्तरक्रियात्मक डिजिटल पाठ्य सामग्रीको प्रयोग बढाउने,

घ) शिक्षक सहायता, मूल्याङ्कन र पृष्ठपोषण प्रणालीमा ICT को प्रयोग गर्ने,

ङ) शैक्षिक स्रोत र सामग्रीमा इन्टरनेट सुविधा मार्फत विद्यालय र विद्यार्थीहरूको पहुँच विस्तार गर्ने,

च) विद्यालय प्रशासन, सूचना व्यवस्थापन र शिक्षासम्बन्धी सेवा प्रवाहमा ICT प्रयोग विस्तार गर्ने,

छ) सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरूमा ICT स्थापना गर्ने,

ज) दुर्गम क्षेत्रका विद्यालयमा ICT पहुँच सुनिश्चित गर्न मोबाइल/साझा उपकरण वा अनलाइन सामाग्रीको व्यवस्था गर्ने,

झ) ICT मार्फत विद्यार्थी केन्द्रित, अनुसन्धान र परियोजना आधारित सिकाइ प्रवर्द्धन गर्ने,

ञ) ICT सम्बन्धी अनुगमन, मूल्याङ्कन र सुधार कार्य योजनामा समावेश गरी प्रभावकारिता सुनिश्चित गर्ने।

४.७.५ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क) उपलब्धिः विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विस्तार भई सिकाइलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय र सान्दर्भिक बनाउन सहयोग पुग्नुका साथै विद्यालय शिक्षाको व्यवस्थापनमा सुधार आई सुशासन प्रबर्द्धन हुनेछ।

ख) प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा लक्ष्य

			भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						स्रोत आँकलन प्रति इकाइ लागत रु हजारमा			
क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
१	विद्यालयमा ICT संरचना विस्तार र मर्मत सम्भार	वटा	१७	१७	१७	१७	१७	८५	१२५००	५०००	१२५००	१२५००
२	प्रत्येक विद्यालयमा Internet Connectivity को व्यवस्था	वटा	६३	६३	६३	६३	६३	६३	५६००	०	०	०
३	विद्यालयमा अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको उपलब्धता	वटा	१२	१३	१२	१३	१३	६३	०	०	३१००	०
४	IEMIS व्यवस्थापन तालिम	शिक्षक संख्या	६३	६३	६३	६३	६३	६३	६३०	०	५००	०
५	विद्यालमा इ – हाजिरी व्यवस्थापन क्लाउड व्यवस्थापन	पटक	१७	१२	१२	१२	१०	६३	०	०	१५००	०
६	माध्यमिक विद्यालयका अनिवार्य विषयहरूको भर्चुअल कक्षा सञ्चालन	वटा	४	५	५	३	०	१७	०	०	१०००	१०००
७	शिक्षकहरुमा ICT सम्बन्धि क्षमता विकास, प्रविधि मैत्री सिकाइका लागि कम्प्युटर र इन्टरनेट आदि प्रयोगका लागि तालिमको ब्यवस्था	विद्यालय	६३	६३	६३	६३	६३	६३	१८९०	०	०	०
	जम्मा								२०६२०	५०००	१८६००	१३५००

परिच्छेद ५

विद्यालय सुशासन तथा व्यवस्थापन

शिक्षा जस्तो महत्त्वपूर्ण सार्वजनिक सेवालाई सबल, चुस्त, सेवाउन्मुख तथा परिणाममुखी बनाउनका लागि सुशासन र व्यवस्थापनको भूमिका ज्यादै महत्त्वपूर्ण रहन्छ । सामान्यतया सुशासन तथा व्यवस्थापनले उत्तरदायित्त्व, पारदर्शिता, जिम्मेवारी बोध वा जवाफदेहीता, विधिको शासन, समता तथा समावेशिता र व्यापक सहभागिता सुनिश्चित गरी योजनाका उद्देश्यहरू प्राप्तिमा सहयोग पुऱ्याउन तयार गरिएका संरचना तथा प्रकियाहरू जनाउँदछ । सुशासनको प्रत्याभूतिका लागि सहभागिता तथा सहमतिमा निर्णय तथा कार्यान्वयन गर्न, निश्चित दृष्टिकोण वा उद्देश्यमा आधारित भई कार्य गर्न, कार्यसम्पादनमा प्राथमिकता दिई उत्तरदायित्त्व वहन गर्न, कार्यसम्पादनमा प्रभावकारिता तथा कार्यकुशलता कायम गर्न, विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही बन्न र पारदर्शिता तथा विधिको सर्वोच्चता कायम गर्न सहयोग पुग्ने गरी संरचना तथा कार्य प्रक्रियाहरू व्यवस्थित गरिनु पर्दछ । शिक्षामा तीनै तहका सरकार, विद्यालय तथा समुदाय, गैरसरकारी निकाय तथा विकास साझेदारहरूको भूमिका रहने भएकाले आ-आफ्नो भूमिकाअनुसार सुशासन कायम गर्न यी सबैको योगदान आवश्यक हुन्छ । नेपालको संविधानमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहका सरकारका एकल र साझा अधिकारका सूचीसहित शिक्षाको शासकीय प्रबन्ध तथा व्यवस्थापन हुने व्यवस्था छ । विद्यालय शिक्षाको यस योजनाको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक संस्थागत संरचनासहित क्षमता विकास, योजना कार्यान्वयनको जिम्मेवारी सहितको व्यवस्थापकीय प्रबन्ध र उपयुक्त अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली स्थापित गर्नु आवश्यक हुन्छ ।

यस परिच्छेदमा सुशासन तथा व्यवस्थापन अन्तर्गत संस्थागत क्षमता विकास, स्थानीय शिक्षा योजनाको कार्यान्वयनको प्रबन्ध र अनुमगन तथा मूल्यांकन जस्ता क्षेत्रहरु समावेश गरिएको छ ।

५.१ संस्थागत क्षमता विकास

५.१.१ परिचय

नेपालको शिक्षा क्षेत्रको वर्तमान संस्थागत संरचना संघीय स्वरूपमा तीनै तहमा प्रवाह गर्ने शैक्षिक सेवालाई निरन्तर गर्न तत्कालीन समस्या समाधानका लागी कर्मचारीको व्यवस्थापन र संगठनात्मक स्वरूपमा केही परिवर्तन गरी व्यवस्थापन गरिएको छ । बदलिदो परिवेशअनुसार शासकीय संरचना, प्रकिया र क्षमता सुधार गरिएमा मात्र शैक्षिक गतिविधि प्रभावकारी भई सुशासन कायम हुने भएकाले संघीय संरचनाअनुसार तीन तहको सरकारका अधिकार तथा दायित्व, शिक्षामा भएको सङ्ख्यात्मक विस्तार, ज्ञान, विज्ञान, प्रविधि र सञ्चारमा भएको विकास, सामाजिक चेतनामा आएको परिवर्तन लगायतका पक्षहरूलाई समेत विचार गरेर संस्थागत संरचना र क्षमता विकास गरी सुशासन प्रवर्धन गर्नु आवश्यक देखिएको छ ।

योजना कार्यान्वयनका लागि नगर कार्यपालिका, नगरसभा, नगर शिक्षा समिति, वडा शिक्षा समिति, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक सङ्घ, विद्यालय मुख्य संयन्त्रका रुपमा रहेका छन् । शिक्षा योजनामा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमहरूको सफल कार्यान्वयनका लागि सरोकारवालको क्षमता विकास हुन जरुरी हुन्छ । त्यसका लागि सहभागितामूलक योजना निर्माण, सुझाव सङ्कलन र प्रबोधिकरण मार्फत कार्यान्वयन संयन्त्रको क्षमता विकास गरिनेछ । योजनामा उल्लेखित नीति तथा कार्यक्रमको स्पष्टता विना सफल कार्यान्वयन हुन सक्दैन । त्यसका लागि सरोकारवाला संयन्त्रको क्षमता विकास हुनुमा यसको औचित्य ठहर्छ ।

नेपालको संविधानमा संघ , प्रदेश र स्थानीय तहका एकल र साझा अधिकारको व्यवस्था गरिएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ ज मा स्थानीय तहका २३ वटा अधिकारहरूको व्यवस्था गरेको छ । विभिन्न ऐन र कानुनमार्फत स्थानीय तहका अधिकारहरूलाई स्पष्ट पारेको छ ।

नेपालमा शिक्षा क्षेत्रको वर्तमान संस्थागत संरचनातर्फ दृष्टिगोचर गर्दा संघमा शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय रहेको छ । सो अन्तर्गत शिक्षा तथा मानवस्रोत विकास केन्द्र, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र र शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र रहेका छन् । त्यसैगरी स्वायत्त निकायका रूपमा

राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड र शिक्षक सेवा आयोग पनि क्रियाशील छन् । साविकमा शैक्षिक जनशक्ति विकास अन्तर्गतका रहेका २९ शैक्षिक तालिम केन्द्रमध्ये ७ वटा केन्द्र प्रदेश मातहतमा हस्तान्तरण भई प्रदेश शिक्षा तालिम केन्द्रका रूपमा क्रियाशील रहेका छन् ।
स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ कार्यान्वयनमा आएपछि त्यस ऐन बमोजिम तोकिएका २३ वटा कार्य बाहेक अन्य कार्यका लागि जिल्ला तहमा शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइ राखिएको छ । प्रत्येक स्थानीय तहमा शिक्षा, युवा तथा खेलकुद महाशाखा / शाखाको व्यवस्था गरिएको छ ।

५.१.२ वर्तमान अवस्था

यस नगरपालिकामा रहेका शाखाहरूमध्ये शिक्षा, युवा तथा खेलकुदसम्बन्धी काम शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाले गर्दै आएको छ । शिक्षाको कार्यक्रम हेर्ने अलग्गै लेखाको कर्मचारी व्यवस्था नहुँदा शिक्षा क्षेत्रको आर्थिक श्रेस्ताको अभिलेखीकरण अपेक्षाकृत रुपमा व्यवस्थित बन्न सकेको छैन ।
सबै विद्यालयहरूमा विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापनमा सहयोग गर्नका लागि विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक सङ्घको कार्यकारी समिति रहेका छन् । सबै विद्यालयहरूमा विद्यालय सहयोगी र माध्यमिक तह सञ्चालन भएका सामुदायिक विद्यालयमा एक जना विद्यालय सहायक कर्मचारीको व्यवस्थापन गरिएको छ । प्रायजसो विद्यालयहरूमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठक नियमित बसेको देखिन्छ भने शिक्षक अभिभावक सङ्घको बैठक अपेक्षाकृत रुपमा बस्न सकेको पाइदैन । सबै विद्यालयहरूले सामाजिक परीक्षण र अन्तिम लेखा परिक्षण गर्ने गर्दछन् ।
विद्यालयमा नागरिक बडापत्र राख्ने, गुनासो सुनुवाइ संयन्त्रको विकास, विविधता व्यवस्थापन, अभिभावक भेला र छलफलजस्ता पक्षमा विद्यालयहरूले उपलब्धिपूर्ण तरिकाले काम गरेका छन् । यसमा योजनाका प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा, आधारभूत शिक्षा र माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गरी गुणास्तरमा सुधार, अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइका अवसरहरूको विस्तार र समता तथा समावेशिताको प्रवर्धनसहित जवाफदेही शैक्षिक सुशासन कायम गर्ने उद्देश्यले आवश्यक संस्थागत संरचना र प्रक्रिया स्थापित गर्न खोजिएको छ । त्यसका लागि आवश्यक पर्ने क्षमता विकासको आवश्यकता पनि पहिचान गरिएको छ । शिक्षा विकासका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनका लागि विद्यमान पद्धतिको समीक्षा गरी यस शिक्षा क्षेत्र योजनाको प्रभावकारी र कुशल कार्यान्वयनका लागि संस्थागत संरचना, क्षमता र प्रक्रियामा देखिएका चुनौतीहरू पहिचान गरिरएको छ । पहिचान गरिएका चुनौतीहरू सामना गरी सुशासन प्रवर्धन गर्नका लागि आवश्यक संरचना, क्षमता र प्रक्रियाको विकास तथा परिवर्तनको प्रस्ताव पनि गरिएको छ ।

५.१.३ उद्देश्य

क) स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र अनुसार संस्थागत संरचना निर्माण गर्नु,
ख) तीनै तहका सरकारबीचको अन्तरसम्बन्धलाई सुदृढ बनाउनु,
ग) स्थानीय तहमा आवश्यक पर्ने जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्नु,
घ) जनशक्तिहरुको संस्थागत क्षमता विकास गर्नु ।

५.१.४ रणनीतिहरू

क) स्थानीय तहमा शिक्षा व्यवस्थापन प्रभावकारी बनाउन आवश्यक नीति तर्जुमा गर्ने,
ख) संस्थागत संरचनाअनुसार आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने,
ग) कार्यरत शिक्षक, कर्मचारी र प्रधानाध्यापकको क्षमता विकास गर्ने,
घ) शिक्षक पेशागत सहयोग प्रणाली स्थापना गरी उनीहरूको व्यावसायिक विकास सुनिश्चित गर्ने,
ङ) प्रधानाध्यापकलाई थप जिम्मेवार बनाई नेतृत्व र क्षमता विकास गर्ने,

च) विद्यालय कार्यक्रम प्रभावकारी ढंगले सञ्चालन गर्न आवश्यक स्रोत र साधनको व्यवस्था गर्ने,

छ) विद्यालय प्रशासन र व्यवस्थापन संरचना सुधार गर्ने,

ज) शिक्षक, प्रधानाध्यापक र कर्मचारीको पेशागत क्षमता विकासका लागि तालिम सञ्चालन गर्ने,

झ) विद्यालय, शिक्षक र विद्यार्थीको कार्यसम्पादन नियमित अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने,

ञ) मानव, वित्तीय र भौतिक स्रोतको प्रभावकारी व्यवस्थापन सुनिश्चित गर्ने,

ट) स्थानीय सरकार, समुदाय र सरोकारवालासँग सहकार्य र समन्वय बढाउने,

ठ) ICT र डिजिटल प्रणालीमार्फत प्रशासन र शिक्षण–सिकाइ प्रक्रियालाई सुदृढ गर्ने,

ड) विद्यालय सुधार योजना, बजेट र नीति निर्माणमा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने,

ढ) विपद् र आपतकालीन अवस्थामा विद्यालय व्यवस्थापन र शिक्षकहरूको तयारी क्षमता विकास गर्ने ।

५.१.५ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क) उपलब्धिः शिक्षाका सबै निकाय तथा विद्यालयमा सुशासन प्रबर्द्धन भई बालबालिकाको सिकाइ प्रति उत्तरदायी प्रणालीको विकास हुनेछ ।

ख) प्रमुख क्रियाकलापहरू तथा लक्ष्य

	संस्थागत क्षमता विकास		भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						स्रोत आँकलन प्रति इकाइ लागत रु हजारमा			
क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
१	विद्यालय सुधार योजना तयारी तथा अध्यावधिक गर्ने	पटक सबै विद्यालय	१	१	१	१	१	५	६३००	०	०	०
२	शैक्षिक कार्यपात्रो निर्माण गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	०	०
३	विद्यालयको विकास तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना बनाउने	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	०	०
४	योग्यता, क्षमता र वरिष्ठताको आधारमा प्रधानाध्यापक नियुक्ति गर्ने	निरन्तर	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	०	०
५	विद्यालय सञ्चालन तथा व्यस्थापन विनियम तयारी गर्ने	विद्यालय	७४	७४	७४	७४	७४	७४	०	०	०	०
६	वार्षिक कार्य सम्पादनको स्वमूल्याङ्कन गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	५०	०
७	अभिभावक भेला गर्ने	पटक	२	२	२	२	२	१०	०	०	०	०
८	विद्यालयको लेखा तथा सामाजिक परिक्षण गर्ने	पटक	२	२	२	२	२	१०	४७२५	०	०	०
९	विपद् व्यवस्थापन योजना निर्माण गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	०	०
१०	विद्यालयका गतिविधिहरू सार्वजनिक गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	०	०
११	प्रधानाध्यापक र कर्मचारीलाइ प्रोत्साहन उपलव्ध गराउने	प्रतिशत	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	६३०	०
१२	शिक्षा योजनाको निर्माण, प्रवोधिकरण र परिमार्जन	पटक	१	१	१	१	१	५	४५०	०	५००	०

१३	वित्तिय पारदर्शिता र जवाफदेहिता कायम गर्न अभिभावक तथा अन्य सङ्घसस्था सँग समन्वय र साझेदारी गर्ने	विद्यालय	७४	७४	७४	७४	७४	७४	०	०	०	०
१४	विद्यालयमा गठन हुने विभिन्न समितिका पदाधिकारीको क्षमता विकास र अभिभावक अभिमुखिकरण	विद्यालय	६३	६३	६३	६३	६३	६३	०	०	१२६०	०
१५	विद्यार्थी तथा अभिभावकहरूको गुनासो सुनुवाइको व्यवस्था	विद्यालय	७४	७४	७४	७४	७४	७४	०	०	०	०
१६	सामाजिक परीक्षण र लेखापरिक्षण प्रतिवेदनलाई सार्वजनिक	विद्यालय	७४	७४	७४	७४	७४	७४	०	०	०	०
१७	विद्यालयहरूमा सेवा वडापत्रको व्यवस्था	विद्यालय	७४	७४	७४	७४	७४	७४	०	०	०	०
१८	आवश्यक कानुनी प्रवन्ध तथा मापदण्ड विकास	सङ्ख्या	५	०	०	०	०	५	०	०	१००	०
१९	विद्यालयको कार्यसम्पादन मुल्याङकन	विद्यालय	७४	७४	७४	७४	७४	७४	०	०	०	०
२०	प्रधानाध्यापकलाई कार्यसम्पादन करार गरी नतिजाप्रति जिम्मेवार बनाउने	विद्यालय	७४	७४	७४	७४	७४	७४	०	०	०	०
२१	सरोकारवाला पदाधिकारीहरुको क्षमता विकास	सङ्ख्या	१२६	१२६	१२६	१२६	१२६	१२६	०	०	०	०
२२	प्रधानाध्यापकलाई प्रोत्साहन भत्ता	जना	६३	६३	६३	६३	६३	६३	१५००	०	५७००	०
२३	विद्यालय कर्मचारीको प्रोत्साहन	जना	१४	१४	१४	१४	१४	१४	०	०	१००	०
२४	प्रधानाध्यापक तथा विद्यालय कर्मचारीको क्षमता विकास	सङ्ख्या	३४	३४	३४	३४	३४	३४	०	०	३४०	०
२५	शिक्षा शाखाका कर्मचारीको क्षमता विकास	जना	३	३	३	३	३	३	०	०	२००	०

२६	वार्षिक कार्यक्रम र बजेट तर्जुमा	पटक	१	१	१	१	१	१	०	०	२५०	०
२७	कार्यमूलक तथा प्रवर्तनात्मक अनुसन्धान	शिक्षक	१२	१२	१२	१२	१२	६०	०	०	१५००	०
	जम्मा								१२९७५	०	१०६३०	०

५.२ स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध

५.२.१ परिचय

संघीय शासन प्रणाली कार्यान्वयनसँगै शिक्षाको व्यवस्थापन, सञ्चालन र विकासको महत्वपूर्ण जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई प्रदान गरिएको छ। यस सन्दर्भमा स्थानीय तहले आफ्नो क्षेत्रभित्रको शैक्षिक आवश्यकता, प्राथमिकता र स्रोत साधनलाई ध्यानमा राखी **शिक्षा योजना** तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था गरिएको छ।

स्थानीय शिक्षा योजना भनेको स्थानीय तहको शिक्षा क्षेत्रलाई व्यवस्थित, गुणस्तरीय र समावेशी बनाउने उद्देश्यले तय गरिएको रणनीतिक र कार्यान्वयनमुखी योजना हो। यसले विद्यालय शिक्षा, प्रारम्भिक बालविकास, वैकल्पिक शिक्षा, साक्षरता, समावेशी शिक्षा, शिक्षक व्यवस्थापन, भौतिक पूर्वाधार, सिकाइ उपलब्धि सुधार लगायतका विषयलाई समेट्छ।

स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध अन्तर्गत योजना निर्माण, स्रोत व्यवस्थापन, कार्यान्वयन, समन्वय, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका स्पष्ट प्रक्रिया र संरचनाहरू तय गरिन्छ। यस प्रक्रियामा स्थानीय सरकार, विद्यालय, शिक्षक, अभिभावक, समुदाय तथा सम्बन्धित सरोकारवालाको सक्रिय सहभागिता सुनिश्चित गरिन्छ।

५.२.२ वर्तमान अवस्थाः

नगरपालिकाले स्थानीय सरकारको अधिकार क्षेत्रअनुसार शिक्षा क्षेत्रको व्यवस्थित विकासका लागि स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध गरेको छ। नगरपालिकाले शिक्षा शाखामार्फत विद्यालय शिक्षा, प्रारम्भिक बालविकास, समावेशी तथा वैकल्पिक शिक्षा कार्यक्रमहरूको समन्वय र व्यवस्थापन गरेको छ। योजना कार्यान्वयन अन्तर्गत नगरपालिकाले विद्यालयहरूको तथ्याङ्क सङ्कलन तथा विश्लेषण गर्ने, विद्यालय सुधार योजना कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने, शिक्षक दरबन्दी व्यवस्थापन तथा आवश्यकता अनुसार पुनर्वितरण गर्ने, रिक्त पदमा शिक्षक नियुक्ति प्रक्रियामा सहजीकरण गर्ने तथा शिक्षकहरूको पेशागत क्षमता विकासका लागि तालिम, कार्यशाला, क्लस्टर बैठक, वृत्ति मार्गनिर्देशन, शिक्षक मेन्टरिङ जस्ता कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दै आएको छ। सिकाइ उपलब्धि सुधार, समान पहुँचका लागि समतामूलक व्यवस्थापन सुनिश्चिता, विद्यालय पूर्वाधार विकास, शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि तथा नियमित अनुगमन र मूल्याङ्कन प्रणालीलाई सुदृढ बनाउने कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिएको छ।

यसका अतिरिक्त नगरपालिकाले सरोकारवालासँग समन्वय गरी स्थानीय आवश्यकता र प्राथमिकताका आधारमा शिक्षा योजना कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाउने तथा आवश्यक जनशक्ति, स्रोत व्यवस्थापन र तथ्याङ्कमा आधारित निर्णय प्रक्रियालाई सुदृढ बनाउने प्रयास गरेको छ। जनशक्ति व्यवस्थापन, कानुन कार्यविधि, बजेटको सुनिश्चितता, तीन तहका सरकार बीचको समन्वय र सहकार्य, वार्षिक रणनीतिक योजना र कार्यान्वयन योजना, अनुगमन योजना, कार्यक्रम कार्यान्वयन पुस्तिका तयारी गरी विभिन्न सरोकारवालाहरुलाई कार्यक्रमहरुको बारेमा प्रबोधिकरण जस्ता कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गरिएको छ।

५.२.३ उद्देश्यहरुः

क) शिक्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनिश्चितता गर्नु।

५.२.४ रणनीतिहरू

क) संघीय तथा प्रदेश तहबाट वित्तीय हस्तान्तरणमार्फत प्राप्त सशर्त अनुदान तथा अन्य अनुदान र आफ्नै स्रोतको बजेटसमेत संलग्न गरी वार्षिक शिक्षा बजेट तथा कार्यक्रम तयार गर्ने।

ख) कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यकतानुसार कानुन, कार्यविधि तथा निर्देशिका विकास गर्ने।

ग) कार्यक्रम कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन तथा सहजीकरण गरी विद्यालयमा कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन हुने सुनिश्चितताका साथै समस्या समाधानका लागि आवश्यक नीति निर्देशन तथा समन्वय गर्ने।

घ) एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापनमार्फत नियमित रूपमा कार्यक्रम कार्यान्वयन तथा त्यसका नतिजाहरूको विवरण तयार गर्ने, त्यसको समीक्षा गरी थप सुधारमा प्रयोग गर्ने ।

ङ) विद्यालयमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघ गठन गर्ने र विद्यालयलाई विद्यालय सुधार योजना विकास र कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने ।

च) विद्यालय सुधार योजना (SIP) निर्माण तथा अध्यावधिक गर्न लगाउने ।

छ) विद्यालय व्यवस्थापनलाई सशक्तिकृत र सुदृढ गरी निर्धारित कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि प्रधानाध्यापकलाई जिम्मेवारी प्रदान गरी उत्तरदायी बनाउने ।

ज) वित्तीय व्यवस्थापन, खरिद प्रक्रिया, शिक्षक व्यवस्थापन तथा शिक्षकको कक्षा कोठामा समय तथा कार्यको सुनिश्चिततासम्बन्धी आवश्यक मापदण्ड तयार गरी लागु गर्ने ।

झ) अभिभावक तथा सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया तथा सहकार्य गर्न अभिभावक भेला तथा बैठकहरू आयोजना गर्ने र सामाजिक परीक्षणलाई प्रभावकारी बनाउने ।

ञ) सामुदायिक सिकाइ केन्द्र मार्फत सबै उमेर समूहका सिकारुहरूका लागि साक्षरता, साक्षरोत्तर, निरन्तर शिक्षा, बैकल्पिक शिक्षा तथा आय आर्जन र सिप विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आजीवन सिकाइ केन्द्रका रूपमा समेत कार्य गर्ने ।

५.२.५ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क) उपलब्धिः शिक्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनिश्चितता भएको हुनेछ ।

ख) प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य निर्धारण

	स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध		भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						स्रोत आँकलन प्रति इकाइ लागत रु हजारमा			
क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
१	शिक्षा योजना कार्यान्वयनका लागि स्पष्ट संस्थागत संरचना तथा जिम्मेवारी निर्धारण	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	१००	०
२	वार्षिक कार्यक्रम कार्यान्वयन योजना (APIP) तथा बजेटसँग शिक्षा योजना आवद्धीकरण	पटक	२	२	२	२	२	१०	०	०	१००	०
३	कार्यान्वयन मार्गदर्शन (Guidelines) तयार गरी सबै सरोकारवालालाई अभिमुखीकरण	पटक	२	२	२	२	२	१०	०	०	२००	०
४	आवश्यक मानव स्रोत, प्राविधिक सहयोग तथा साधन–स्रोत व्यवस्थापन	पटक	२	२	२	२	२	१०	०	०	२००	०
५	अन्तर–निकाय समन्वय तथा साझेदारी संयन्त्र सुदृढीकरण	आवश्कयतानुसार							०	०	१००	०
६	नियमित अनुगमन, सुपरिवेक्षण तथा प्रगति प्रतिवेदन प्रणाली स्थापना	पटक	२	२	२	२	२	१०	०	०	१०००	०
७	सूचकमा आधारित प्रगति मापन तथा तथ्य व्यवस्थापन (EMIS) सुदृढीकरण	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	०	०
८	पारदर्शिता, सामाजिक लेखापरीक्षण तथा सार्वजनिक सुनुवाइ सञ्चालन	पटक	४	४	४	४	४	२०	०	०	०	०
९	जोखिम व्यवस्थापन तथा समस्या समाधान संयन्त्र विकास	पटक	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१०	आवधिक समीक्षा, सिकाइ आदान–प्रदान तथा आवश्यक परिमार्जन व्यवस्था	पटक	२	२	२	२	२	१०	०	०	२००	०
११	शिक्षा योजना कार्यान्वयनका लागि स्पष्ट संस्थागत संरचना तथा जिम्मेवारी निर्धारण	आवश्यकतानुसार	०	०	०	०	०	०	०	०	५००	०
	जम्मा								०	०	२४००	०

५.३ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

५.३.१ परिचय

स्थानीय तहले शिक्षा कार्यक्रम कार्यन्वयन वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रम अनुरुप कार्यान्वयन गर्नेछ । स्थानीय तह र विद्यालयको आधारभूत तहमा संचालन हुने कार्यक्रमहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा जोड दिइएको छ । प्रत्येक विद्यालयले र स्थानीय तहले बजेटमा तोकिएको जिम्मेवारी अनुसार कार्यक्रम संचालन गर्नेछन । कार्यक्रम संचालनको लागि आवश्यक समन्वय शिक्षा शाखाले गर्नेछ ।

कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयन भए नभएको अनुगमन मूल्यांकन गर्न पालिका तहमा नगर शिक्षा समितिका अध्यक्षको संयोजनमा अनुगमन समिति र विद्यालय तहमा वि.व्य.स. र प्र.अ.को नेतृत्वमा कार्यक्रमहरुको प्रभावकारी कार्यन्वयनको अनुगमन गरिनेछ । विद्यालय अनगुमनका क्रममा नगरपालिकाले समग्र पक्षको (शैक्षिक, प्रशासनिक, भौतिक) नियमित अनगुमन, सुपरिवेक्षण निरीक्षण गरिनेछ । अनगुमन पश्चात सरोकारवालाहरुसँग समीक्षा बैठक गरी अनुकरणीय पक्षको प्रचार प्रसार र सुधारात्मक पक्षका लागि कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ । कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि नीतिगत रुपमा पालिका र विद्यालय स्तरमा कार्यक्रम अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति गठन गरी सक्रिय बनाइनेछ ।

५.३.२ वर्तमान अवस्था

स्थानीय तहमा शैक्षिक क्षेत्राधिकार अनुसारका कार्यहरुमा अनुगमन, नियमन र मूल्यांकन गर्ने कार्य गरिरहेको छ । खासगरी शिक्षा,युवा तथा खेलकुद शाखाबाट अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गर्ने गरिएको र जनप्रतिनीधिहरुबाट पनि समय समयमा अनुगमन गरिएको छ । विद्यालयमा वि.व्य.स. र प्र.अ.को नेतृत्वमा अनुगमन गर्ने गरिएको छ । प्रभावकारी अनुगमन र मूल्यांकनको स्थायी प्रणाली निर्माण र परिचलनमा समस्या छ । सफलता, सिकाइ र असल अभ्यासहरुको दस्तावेजिकरण र आदानप्रदानको पनि खाँचो रहेको छ ।

ऐन, नियमअनुसार कार्य भए नभएको लेखाजोखा गर्ने, लक्ष्य तथा उद्देश्यका आधारमा प्रगति मापन गर्ने र क्षेत्रगत उद्देश्य तथा लक्ष्यमा भएको रणनीति तथा नीतिगत प्रवाहको मूल्याङकन गर्ने कार्यहरू नियमित रूपमा भैरहेका छन् । सबै तहको सेवा व्यवस्थापन तथा सेवा प्रवाहका लागि वित्तीय व्यवस्थापकीय र प्राविधिक पक्षको अनुगमन लेखाजोखा तथा मूल्याङकन गरिएको छ ।

५.३.३ उद्देश्य

क) अनुगमन तथा मूल्यांकनको लागि संयन्त्रको निर्माण गर्नु,

ख) अनुमगन तथा मूल्यांकन प्रणालीलाई नतिजामा आधारित बनाउनु,

ग) योजना कार्यान्वयनको क्रममा आएका समस्या तथा चुनौतीहरुलाई सम्बोधन गरी अपेक्षित उपलब्धी हासिल गर्नु ।

५.३.४ रणनीतिहरू

क) नगर शिक्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सरोकारवालाहरुलाई भेला गराई सूचना तथा प्रविधिको माध्यमबाट समेत प्रचारप्रसार गर्ने ।

ख) प्रभावकारी अनुगमनको लागि संयन्त्र निर्माण गर्ने,

ग) शैक्षिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन मार्गदर्शन निर्माण र प्रयोग गर्ने,

घ) कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र प्रतिवेदनको लागि एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली सञ्चालनमा ल्याउने,

ङ) नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली अवलम्बन गर्ने,

च) विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण तथा विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणलाई थप व्यवस्थित र नियमित गर्ने,

छ) कक्षाकोठाको सिकाइको अनुगमन, सुपरिवेक्षण तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावपूर्ण बनाउन कार्यस्थलमा आधारित अनुगमन, मूल्याङ्कन, सुपरिवेक्षण एवम् प्रतिवेदन प्रणाली प्रबन्ध गर्ने,

ज) योजना अन्तर्गत सञ्चालित कार्यक्रम तथा परियोजना वा क्रियाकलापहरूको नियमित आवधिक, मध्यावधिक तथा अन्तिम मूल्याङ्कन प्रणाली स्थापित गर्ने।

५.३.५ **उपलब्धि, प्रमुख नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य**

क) **उपलब्धिः** प्रभावकारी अनुगमनको माध्यमबाट योजना कार्यान्वयनका चरणमा आएका समस्या तथा चुनौतीहरूलाई समयमै सम्बोधन हुन गई अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुने र योजनाको मूल्याङ्कनमा आधारित भई आवश्यकतामा आधारित योजना निर्माणका लागि पृष्ठपोषण प्राप्त हुनेछ।

ख) **प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यः**

	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन		भौतिक लक्ष्य						स्रोत आँकलन रु हजारमा			
क्र. स.	प्रमुख क्रियाकलाप	लक्ष्य इकाइ	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
१	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन (M&E) ढाँचा र सूचकहरू विकास	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	५०	०
२	वार्षिक तथा त्रैमासिक प्रगति समीक्षा बैठक सञ्चालन र प्रतिवेदन पेश	पटक	४	४	४	४	४	२०	०	०	०	०
३	स्थिति प्रतिवेदन तयारी	पटक	१	१	१	१	१	५	१७५०	०	०	०
४	विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि परीक्षण	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	०	०
५	विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	०	०
६	अनुगमन सम्बन्धि क्षमता विकास	पटक	२	२	२	२	२	१०	०	०	२००	०
७	सामाजिक लेखापरीक्षण तथा सार्वजनिक सुनुवाइ आयोजना	पटक	१	१	१	१	२	५	०	०	०	०
८	विद्यालय स्तरीय नियमित अनुगमन तथा कक्षा अवलोकन	विद्यालय सबै/पटक	१	१	१	१	१	१	१	१	१०००	०
९	सिकाइ उपलब्धि परीक्षण र नतिजा विश्लेषण	पटक	३	३	३	३	३	१५	०	०	५००	०
१०	IEMIS व्यवस्थापन प्रणाली सुदृढीकरण	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	०	०
१२	मध्यावधि तथा अन्तिम मूल्याङ्कन अध्ययन	पटक	०	०	१	०	१	५	०	०	१००	०
१३	अनुगमन प्रतिवेदनका आधारमा सुधारात्मक कार्ययोजना निर्माण तथा कार्यान्वयन	पटक	०	०	१	०	१	२	०	०	१००	

	जम्मा								१७५१	१	१९५०	०

परिच्छेद ६
लगानी र स्रोत व्यवस्थापन

६.१ परिचय

सबै नागरिकहरूलाई आधारभूत तह अनिवार्य र नि:शुल्क तथा माध्यमिक तह सम्मको शिक्षा निःशुल्क उपलव्ध गराउने संवैधानिक प्रावधान रहेको छ। आधारभूत तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा व्यवस्थापनको अधिकार स्थानीय सरकारको कार्यक्षेत्रमा राखिएको छ। आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा, प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा, खुला शिक्षा, दुर शिक्षा, विशेष शिक्षा, सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरूका अतिरिक्त औपचारिक संरचना बाहिरका ट्युसन कोचिङ सेन्टरहरूको नीति, योजना र समग्र व्यवस्थापनको जिम्मेवारी स्थानीय सरकारको मातहतमा रहने गरी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन,२०७४ ले २३ वटा अधिकारहरूको विस्तृतीकरण गरेको पाइन्छ। कार्यक्षेत्रभित्रका शैक्षिक संस्थाहरूलाई अनुदान उपलव्ध गराउने, लेखापरीक्षण र वित्तिय सुशासन कायम गर्ने दायित्व पालिकाको कार्यक्षेत्रमा रहेकोले सीमित स्रोतसाधनलाई मितव्ययी, नियमित, प्रभावकारी र पारदर्शी ढङ्गले व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ।
वित्तिय व्यवस्थापन अन्तर्गत दुईवटा पक्षहरूलाई समेटिएको छ। एकातर्फ योजना कार्यन्वयनको लागि आवश्यक पर्ने वित्तीय स्रोतको आँकलन, प्राप्ति र उपयोगलाई समेटिएको छ भने प्रदेश तथा सङ्घीय सरकारवाट प्राप्त विभिन्न प्रकारका अनुदानहरूलाई विद्यालयहरूमा पुर्याई तोकिएबमोजिम खर्च, पारदर्शिता बढाउदै समग्र पक्षमा वित्तीय अनुशासन कायम गर्नुपर्नेछ।
शिक्षा विकासका पूर्वाधारहरूको पनि पूर्वाधारका रूपमा लिइन्छ। शिक्षाको समयसापेक्ष जुन गतिमा विकास हुनुपर्ने हो त्यसो हुन सकेको छैन। समुदायको विद्यालयमा लगानी गर्नुपर्छ भन्ने सोचमा सुधार ल्याउन सकिएको छैन। संविधानमा शिक्षालाई लगानीमैत्री बनाउने र लगानी बढाउदै लैजाने नीति उल्लेख गरिएको छ।
कमजोर भौतिक पूर्वाधारलाई सुविधा सम्पन्न बनाउनु, विद्यालयहरूको आर्थिक पक्षलाई सबलीकरण गर्नु, विद्यालय शिक्षामा परिचालन हुने बजेटलाई पारदर्शी बनाउनु चुनौतिका रूपमा रहेका छन्। संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारको सूचीमा शिक्षालाई राखिनुका साथै आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षालाई स्थानीय तहको एकल अधिकारका रुपमा समेत उल्लेख गरिनुले लगानीको राम्रो अवसर प्रदान गरेको छ।

६.२ वर्तमान अवस्था

विश्वव्यापी रुपमा दिगो विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्न कुल बजेटको कम्तिमा २० प्रतिशत रकम शिक्षा क्षेत्रमा विनियोजन गर्ने विश्वव्यापी प्रतिवद्धता रहेता पनि शिक्षा क्षेत्रको बजेट क्रमश: घट्दै गइरहेको पाइन्छ। सर्शत अनुदानको रुपमा प्राप्त हुने केन्द्रिय अनुदानको ९५ प्रतिशत भन्दा बढि रकम शिक्षक तलव भत्ता, छात्रवृत्ति, भौतिक पूर्वाधार, दिवाखाजा र पाठ्यपुस्तक जस्ता शीर्षकहरूमा खर्च हुने गरेको छ। गुणस्तर अभिवृद्धि र क्षमता विकासका लागि स्थानीय सरकारका कार्यक्रमहरू केन्द्रित रहेका छन्। विद्यार्थी सङ्ख्याका आधारमा एकाई लागत विश्लेषण गर्दा अभिभावकको प्रत्यक्ष लागनीका अतिरिक्त पालिका क्षेत्रमा अध्ययनरत विद्यार्थीको प्रतिविद्यार्थी लागत ४९,१०२ रुपैया रहेको छ। ***(स्रोत : आर्थिक वर्ष २०८१।०८२ को बजेट खर्च विश्लेषण, मनपा)***
पञ्चवर्षीय नगर शिक्षा योजना कार्यान्वयनको वित्तीय व्यवस्थापनका मुख्य स्रोत संघीय, प्रदेश र स्थानीय सरकार रहनेछन्। अभिभावक र समुदायको भूमिका परिपूरकको रुपमा रहनेछ। शिक्षा क्षेत्रमा कार्य गर्ने सङ्घसंस्थाहरूलाई विज्ञताका आधारमा क्षेत्रगत रुपमा साझेदारी गर्न सकिनेछ। समग्र वित्तीय व्यवस्थापन अन्तर्गत योजना कार्यान्वयनका लागि पर्याप्त वित्तीय स्रोत जुटाउनु, शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि विद्यालयहरूलाई आवश्यक क्षेत्रमा स्रोत उपलव्ध गराउने र स्रोत साधनको प्रभावकारी व्यवस्थापन मार्फत वित्तीय सुशासन कायम गर्ने कार्यहरू प्राथमिकतामा रहेका छन। नतिजामा आधारित स्रोत विनियोजन पद्धति मार्फत विद्यालयहरूलाई नियमित अनुदानका अतिरिक्त एकमुष्ट, मागमा आधारित, कार्यसम्पादनमूलक र प्रोत्साहनमूलक अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ। श्रोतको आँकलन तपसिल बमोजिम गरिएको छ।

क्र.स.	वित्तीय श्रोतको व्यवस्थापन	कूल बजेट	जम्मा हिस्साको प्रतिशत	कैफियत
१	सङ्घीय सरकार	१७८०३९९	७२	
२	प्रदेश सरकार	४३१५०	२	
३	स्थानीय सरकार	४२९८८३	१७	
४	अभिभावक तथा समुदाय			
५	सङ्घ संस्था तथा दातृनिकाय	२१८६९१	९	
६	स्थानीय दाता तथा अन्य श्रोत परिचालन			
७	अपुग रकम			
जम्मा		२४७२१२३	१००	

६.३ उद्देश्य

क) योजना अवधिका लागि शिक्षा क्षेत्रमा आवश्यक स्रोतको प्रक्षेपण गर्नु,

ख) पहिचान गरिएका कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यक वित्तीय स्रोत पहिचान गर्नु,

ग) उपलब्ध स्रोतको आधारमा कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण गरी कार्यक्रमगत बजेट निर्धारण गर्नु,

घ) खर्चको प्रक्रिया र दायित्व स्पष्ट गर्नु ।

६.४ रणनीतिहरू

क) संघीय र प्रदेश सरकारको लगानीको अनुपातमा स्थानीय सरकारले आफ्नो स्रोतबाट लगानी गरिने,

ख) आफ्नो तह भित्रको लक्षित शैक्षिक पहुँच, सहभागिता एवम् गुणस्तर सुनिश्चित गर्न लगानीको व्यवस्था गरिने,

ग) स्रोतको उपयोग गर्न विद्यालयलाई जवाफदेही बनाइने,

घ) वार्षिक रूपमा कुल बजेटको करिब २० प्रतिशत बजेट शिक्षा क्षेत्रका कार्यक्रमका लागि व्यवस्था गरिने,

ङ) शिक्षामा निजी तथा गैर सरकारी क्षेत्रको लगानीलाई प्रोत्साहन तथा प्रबर्द्धन गरिने,

च) मापदण्डका आधारमा खर्च र प्रतिवेदन पद्धति अवलम्बन गरिने,

छ) वित्तीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार ल्याई वित्तीय कार्यकुशलता, पारदर्शिता, जिम्मेवारी र उत्तरदायित्वलाई सबल बनाइने ।

६.५ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धि

क) शिक्षामा स्रोतको दिगो व्यवस्थापन भई शैक्षिक पहुँच, समता, गुणस्तर र क्षमता विकासमा उल्लेख्य प्रगति भएको हुने,

ख) वित्तीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार भई वित्तीय कार्यकुशलता, पारदर्शिता, जिम्मेवारी र उत्तरदायित्व सुदृढ हुने ।

६.६ विद्यालय शिक्षा क्षेत्रगत उपक्षेत्र र अन्तरसम्वन्धित विषय क्षेत्र अन्तर्गतका क्रियाकलापहरुको बजेट विवरण

क्रस	शिक्षाका उप-क्षेत्रहरू	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष) प्रति इकाइ लागत (रु हजारमा)					श्रोत आँकलन				
		२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७	२०८७/८८	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य संघ संस्था	जम्मा
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा	२२६२०	२२६२०	२२६२०	२२६२०	२२६२०	३२७२३	३५०	७३७७५	६२५०	११३०९८
२	आधारभतू शिक्षा	२६७८२८	२६७८२८	२६७८२८	२६७८२८	२६७८२८	१२५७४१३	११००	७५२७९	५३४९	१३३९१४१
३	माध्यमिक शिक्षा	१४०४३५	१४०४३५	१४०४३५	१४०४३५	१४०४३५	४०१६८६	३१५००	१३५२२५	१३३७६३	७०२१७४
४	अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ	५८००	५८००	५८००	५८००	५८००	१३५००	०	१५५००	०	२९०००

५	पाठ्यक्रम तथा मूल्याङ्कन	२३५०	२३५०	२३५०	२३५०	२३५०	१०००	०	९७५०	१०००	११७५०
६	शिक्षक व्यवस्थापन र विकास	१०१८४	१०१८४	१०१८४	१०१८४	१०१८४	१५९४०	०	२४७८४	१०१९४	५०९१८
७	समता र समावेशीकरण	८३९०	८३९०	८३९०	८३९०	८३९०	१६२६०	५०००	१३३४०	७३५०	४१९५०
८	विद्यालय दिवाखाजा, स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाई कार्यक्रम	१३१०९	१३१०९	१३१०९	१३१०९	१३१०९	२००	२००	३४०००	३११४५	६५५४५
९	शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि	११५४४	११५४४	११५४४	११५४४	११५४४	२०६२०	५०००	१८६००	१३५००	५७७२०
१०	विद्यालय भौतिक पूर्बाधार विकास	४९६६	४९६६	४९६६	४९६६	४९६६	६३३१	०	१३४००	५१००	२४८३१
११	आपतकालीन तथा संकटपुर्ण अवस्थामा शिक्षा	११९८	११९८	११९८	११९८	११९८	०	०	३३५०	२६४०	५९९०
१२	संस्थात क्षमता विकास	४७२१	४७२१	४७२१	४७२१	४७२१	१२९७५	०	१०६३०	०	२३६०५
१३	शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध	४८०	४८०	४८०	४८०	४८०	०	०	०	२४००	२४००
१४	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	७४०	७४०	७४०	७४०	७४०	१७५१	०	१९५०	०	३७०१
१४	योजना कार्यान्वयन अनुगमन तथा मूल्यङकन समन्वय र सहजीकरण	६०	६०	६०	६०	६०	०	०	३००	०	३००
	जम्मा	०	०	०	०	०	१७८०३९९	४३१५०	४२९८८३	२१८६९१	२४७२१२३

परिच्छेद ७

कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, समन्वय र सहजीकरण

७.१ परिचय

यस पालिकाले शिक्षा कार्यक्रम कार्यन्वयन वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रम अनुरुप कार्यान्वन गर्नेछ । स्थानीय तह र विद्यालयको आधारभूत तहमा संचालन हुने कार्यक्रमहरुको प्रभावकारी कार्यन्वयनमा जोड दिइएको छ । प्रत्येक विद्यालयले र पालिकाले बजेटमा तोकिएको जिम्मेवारी अनुसार कार्यक्रम संचालन गर्नेछन् । कार्यक्रम संचालनको लागि बजेट र आवश्यक प्रवन्ध पालिकाको शिक्षा शाखाले गर्नेछ । कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयन भए नभएको अनुगमन मूल्यांकन गर्न पालिका तहमा नगर प्रमुखको संयोजनमा अनुगमन समिति र विद्यालय तहमा वि.व्य.स. र प्र.अ.को नेतृत्वमा कार्यक्रमहरुको प्रभावकारी कार्यन्वयनको अनुगमन गरिनेछ । विद्यालय अनुगमनका क्रममा नगरपालिकाले समग्र पक्षको (शैक्षिक, प्रशासनिक, र भौतिक) नियमित अनुगमन, सुपरिवेक्षण, निरीक्षण गर्नेछन् । अनुगमन पश्चात् सरोकारवालाहरुसँग समीक्षा बैठक गरी अनुकरणीय पक्षको प्रचार प्रसार र सुधारात्मक पक्षका लागि कार्ययोजना बनाई कार्यान्वन गरिनेछ । कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि नीतिगत रुपमा पालिका र विद्यालय स्तरमा कार्यक्रम अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति बनाई सक्रिय बनाइनेछ ।

७.२ वर्तमान अवस्था

स्थानीय तहमा शैक्षिक क्षेत्राधिकार अनुसारका कार्यहरुमा अनुगमन, नियमन र मूल्याङ्कन गर्ने कार्य गरिरहेको छ । खासगरी नगरपालिकाको शिक्षा,युवा तथा खेलकुद शाखाबाट अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गर्ने गरिएको र जनप्रतिनीधिहरुबाट पनि समय समयमा अनुगमन गरिएको छ । विद्यालयमा वि.व्य.स. र प्र.अ.को नेतृत्वमा अनुगमन गर्ने गरेको छ । अनुगमन मूल्यांकनका संरचना वा निकायहरु खडा भएतापनि सक्रिय बनाउन बाँकी नै छ । प्रभावकारी अनुगमन र मूल्यांकनको स्थायी प्रणाली निर्माण र परिचालनमा समस्या छ । सफलता, सिकाइ र असल अभ्यासहरुको दस्तावेजिकरण र आदानप्रदानको पनि खाँचो रहेको छ ।

ऐन,नियमअनुसार कार्य भए नभएको लेखाजोखा गर्ने, लक्ष्य तथा उद्देश्यका आधारमा प्रगति मापन गर्ने र क्षेत्रगत उद्देश्य तथा लक्ष्यमा भएको रणनीति तथा नीतिगत प्रवाहको मूल्याङ्कन गर्ने कार्यहरू नियमित रूपमा भइरहेका छन् । सबै तहको सेवा व्यवस्थापन तथा सेवा प्रवाहका लागि वित्तीय व्यवस्थापकीय र प्राविधिक पक्षको अनुगमन लेखाजोखा तथा मूल्याङकन गरिने छ । संघ शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय र शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रले अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका कार्यको समन्वय र सञ्चालन गर्नेछन् । नगरपालिकाको नगर शिक्षा योजना सरोकारवालाहरूलाई जानकारी गराइ सो कार्यान्वयन भए नभएको सम्बन्धित निकायबाट अनुगमन गरिनेछ । अनुगमन प्रकृया तपसिल बमोजिम हुनेछ ।

क्र.स.	अनुगमन गर्ने निकाय	अनुगमन प्रकृया	जिम्मेवारी	अनुगमन समय	अनुगमन सूचक
१	वडा शिक्षा समिति	अलवोकन, निरीक्षण, सुपरिवेक्षण, पृष्ठपोषण, अनुगमन मूल्याङ्कन प्रतिवेदन	संयोजक	मासिक	आगन्तुक पुस्तिका, विद्यालय अनुगमन फाराम, कक्षाकोठा अनुगमन फाराम, प्रतिवेदन, तथ्याङ्क , अन्तर संवाद, भिडियो,
२	नगर शिक्षा समिति		संयोजक	मासिक	
३	वडा कार्यालय		अध्यक्ष तथा पदाधिकारी	मासिक	
४	पालिका		अध्यक्ष तथा पदाधिकारी	त्रैमासिक	
५	शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइ		इकाइ प्रमुख	वार्षिक	
६	जिल्ला समन्वय समिति		्र तथा पदाधिकारी	वार्षिक	

७	शिक्षा शाखा			मासिक	फोटो, डकुमेन्ट्री आदि
८	विद्यालय सुपरिवेक्षक			मासिक	
९	शिक्षा तथा मानव श्रोत विकास केन्द्र			वार्षिक	
१०	प्रदेश शिक्षा विकास निर्देशनालय			वार्षिक	
११	नागरिक समाज तथा गैर सरकारी सङ्घसंस्था			मासिक	

७.३ उद्देश्य

क) बार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तयारी र कार्यान्वयन गर्नु,

ख) एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली मार्फत नियमित रूपमा कार्यक्रम कार्यान्वयनका नतिजाहरूको विवरण तयार, समीक्षा र सुधार गर्नु,

ग) नतिजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली अवलम्बन गर्नु

७.४ रणनीतिहरू

क) एकीकृत शैक्षिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन मार्गदर्शन निर्माण र उपयोग गर्ने,

ख) अनुगमन, मूल्याङ्कन र प्रतिवेदन कार्यलाई छिटो, छरितो, व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन प्रविधिको प्रयोग गर्ने,

ग) शैक्षिक सूचना व्यस्थापन प्रणालीलाई थप सुदृढीकरण गर्ने,

घ) राष्ट्रिय सूचकको अतिरिक्त आवश्यकता अनुसार स्थानीय सूचकहरूलाई समेत सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने,

ङ) योजनाका आगत (Input), प्रक्रिया (Process), परिणाम (Output), उपलब्धि (Outcome) र प्रभाव (Impact) समेतको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि संरचना र जनशक्तिको प्रबन्ध गर्ने,

च) प्रमाणमा आधारित अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन प्रणालीको विकास गर्ने,

छ) अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट प्राप्त पृष्ठपोषणलाई उपयोग गर्ने,

ज) कुल बजेटको निश्चित हिस्सा अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा छुट्याई नतिजा मूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको अवलम्बन गर्ने,

झ) सहभागिता मूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको कार्यान्वयन गर्ने,

ञ) कक्षाकोठाको सिकाइको अनुगमन, सुपरिवेक्षण तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावपूर्ण बनाउन कार्यस्थलमा आधारित अनुगमन, मूल्याङ्कन, सुपरिवेक्षण एवं प्रतिवेदन प्रणालीको प्रबन्ध गर्ने,

ट) प्रोत्साहन, पुरस्कार र दण्ड प्रणालीको विकास गर्ने ।

७.५ उपलब्धि, प्रमुख नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

अ) उपलब्धिः प्रभावकारी अनुगमनको माध्यमबाट योजना कार्यान्वयनका चरणमा आएका समस्या तथा चुनौतीहरू समयमै सम्बोधन भई अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुने र योजनाको मूल्याङ्कन भई आवश्यकतामा आधारित योजना निर्माणका लागि पृष्ठपोषण प्राप्त हुने ।

इ) प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्यः

क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						स्रोत आँकलन			
			२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	संघ	प्रदेश	स्थानीय	अन्य
१	अनुगमन पद्धति विकास तथा कार्यान्वयन	पटक	१					१	०	०	०	०
२	अनुगमन प्रणालीका लागि सूचक तयारी र अध्यावधिक	पटक	१		१			२	०	०	०	०
३	अनुगमन	पटक	३	३	३	३	३	१५	०	०	२००	०
४	चौमासिक तथा वार्षिक समीक्षा तथा प्रतिवेदन	पटक	३	३	३	३	३	१५	०	०	५०	०
५	स्थिति प्रतिवेदन तयारी	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	०	०
६	विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि परीक्षण	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	०	०
७	विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	०	०
८	अनुगमन सम्बन्धि क्षमता विकास	पटक	३	३	३	३	३	१५	०	०	००	०
९	सामाजिक परीक्षणलाई प्रभावकारी र नियमित बनाउने	पटक	१	१	१	१	१	५	०	०	०	०
१०	विद्यालयको लेखा परीक्षण	विद्यालय	७४	७४	७४	७४	७४	७४	०	०	०	०
११	अध्ययन तथा अनुसन्धान	पटक	२	२	२	२	२	१०	०	०	०	०
	जम्मा								०	०	३००	०

अनुसूचीहरु

आज मिति २०८१ साल साउन १८ गते शुक्रबारका दिन यस [illegible] नगरपालिकाका नगर प्रमुख एवं नगर शिक्षा समितिका अध्यक्ष श्री लव श्रेष्ठ ज्यूको अध्यक्षतामा शिक्षा योजना निर्माणको आवश्यकता र औचित्यबारे छलफल कार्यक्रम सम्पन्न गरियो।

उपस्थिति

नगर प्रमुख : श्री लव श्रेष्ठ

नगर उपप्रमुख श्री ईश्वरी [illegible]

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री हेमन्त कुमार बुढाथोकी

नगर प्रवक्ता : श्री गोपाल श्रेष्ठ

वडाअध्यक्ष वडा नं. १: हेमप्रसाद पौडेल

वडा नं. २: सुरेन्द्र बहादुर कार्की

" ३: [illegible]

" ४: राजन घिमिरे

" ५: रबिन कार्की

६:

७:

८: ~~[illegible] आचार्य~~

९:

१०: उप बहादुर चन्द LEVC-EGL-

११: [illegible] LEU-EGL [illegible]-

१२: मन्दिरा ढ्योपाने प्रदेश प्राविधिक सल्लाहकार (USAID/EGL)

१३: नवराज [illegible] [illegible]

१४: मोती लाल तामाङ

कार्यपालिका सदस्य हरु १५: मिन प्रसाद रिजाल (USAID-EGL)

१. [illegible]

२. गणेश ब. [illegible]

३. [illegible]

४

५

क्र.सं.	नाम / विद्यालयको नाम	पद	हस्ताक्षर
१.	खेमप्रसाद दहाल, मन्थली मा.वि.	प्र.अ.	[illegible]
२.	गगनबहादुर श्रेष्ठ, सेतीदेवी मा.वि. हालु	प्र.अ.	[illegible]
३.	देवकुमार श्रेष्ठ, श्री [illegible] मा.वि. [illegible]	प्र.अ.	[illegible]
४.	भीम कटेघाली, शिखरकट आ.वि. ...	[illegible]	[illegible]
५.	दिनेश कुमार कार्की, श्री भैरवी मा.वि. बुनागपाती	प्र.अ.	[illegible]
६.	राजेश [illegible], श्री कालिका मा.वि. [illegible]बजार	प्र.अ.	[illegible]
७.	हर्क बा. कुँवर, श्री [illegible]श्वर मा.वि. [illegible]	प्र.अ.	[illegible]
८.	राज कुमार श्रेष्ठ, नेरा.शि.सं. मन्थली नगर	प्रतिनिधि	[illegible]
९.	गणेश [illegible], सिंकेश्वर मा.वि. गौरायोक	[illegible]	[illegible]
११.	शुक्र बहादुर श्रेष्ठ (अध्यक्ष) "	"	[illegible]
१२.	राजेन्द्र कु. बस्नेत, श्री सेतीदेवी मा.वि. हालु	(अध्यक्ष)	[illegible]
१३.	उत्तम घिमिरे, श्री मनकामना मा.वि.	प्र.अ.	[illegible]
१४.	तिलक [illegible], "	अध्यक्ष	[illegible]
१५.	शिव बहादुर कार्की, सरस्वती मा.वि. [illegible]	प्र.अ.	[illegible]
१६.	मित्र प्रसाद रिमाल, USAID Early Grade Learning		[illegible]
१७	वासुदेव [illegible], [illegible] मा.वि. [illegible]		[illegible]
१८.	अर्जुन श्रेष्ठ, श्री [illegible] मा.वि. [illegible]		[illegible]
१९	प्रह्लाद [illegible] द्विवेदी, [illegible]		[illegible]
२०	[illegible], श्री मा.वि. [illegible]		[illegible]
२१.	पवनराज [illegible], श्री [illegible] मा.वि. [illegible]	प्र.अ.	[illegible]
२२	राजु कुमार श्रेष्ठ, भैरवी मा.वि.	वि.व्य.स. अध्यक्ष	[illegible]
२३	[illegible] श्रेष्ठ, नगर शिक्षा समिति	सदस्य	[illegible]
२४	रमेश [illegible], [illegible] स्कुल	प्रिन्सिपल	[illegible]
२५	[illegible] दाहाल, नगर [illegible]	[illegible]	[illegible]
२६.	सुमित्रा खड्का कार्की, श्री [illegible] आ.वि.		[illegible]
२७.	प्रकाश पुरी, श्री [illegible] मा.वि.		[illegible]
२८	नारायण प्र. [illegible], [illegible] मन्थली नपा		[illegible]
२९	प्रेम प्रसाद द्विवेदी, मन्थली मा.वि.	अ.[illegible]	[illegible]
३०	दिपक राज [illegible], [illegible] आशीर्वाद [illegible] नगर	अध्यक्ष	[illegible]
३१	दिपक कार्की	[illegible]	[illegible]

३२. शिवजी थिमिरे इ.पु.पि. [signature]
३३. दिपक कुमार खड्का मालाकोशी इ.स्कुल मध्ये [signature]
३४ मान बहादुर वि.कं. का. पै पा स: [signature]
३५. नवराज श्रेष्ठ गिट्टोबावी नीलूपानी सदस्य [signature]
३६. केशव तिमल्सिना, केन्द्र स्कुल मध्यवर्ती -१ [signature]
३७. पुष्कर भट्टराई नेकपा(एमाले) मारि प्रतिनिधि [signature]
३८. शंका प्रसाद अधिकारी - ने.का. नगर सभापति [signature]
३९ जनार्दन कार्की - अ.ने. शिक्षक संगठन. कुन्दन... [signature]

निर्णय नं. १ शिक्षा योजना निर्माण सम्बन्ध डेरहरा अनुसार निर्माण गरियो।

प्राविधिक सल्लाहकार समिति

१. सामाजिक विकास समितिको संयोजक - संयोजक
२. राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरू बाट - ५ जना सदस्य (नगरस्तरीय)
३. कार्यपालिका सदस्यहरू मध्येबाट - ४ जना
   १. होम प्रसाद पौडेल
   २. राजन थिमिरे
   ३. रवि कार्की
   ४. दीप खत्रेल
४. पेशागत संघ/संगठनका प्रतिनिधि : ६ जना सदस्य
५. प्र.अ. हरु मध्येबाट : ३ जना (माध्यमिक विद्यालय बाट)
   १. टंक प्रसाद डाँगल
   २.
   ३.
६. वि.व्य.स. अध्यक्षहरू मध्येबाट : २ जना
७. क्याम्पस प्रमुख (मध्यमी बहुमुखी क्याम्पस) - १ जना
८. शिक्षा क्षेत्र प्रमुख (राष्ट्रिय बोर्ड ...) - १ जना
९. शिक्षकहरू मध्येबाट : २ जना
१० नगर बालकल्याण मध्येबाट - १ जना

निर्णय ६.२ शिक्षा योजना निर्माणको लागि कार्यदल उद्देश्य अनुसार गठन गरियो।

संयोजक : श्री हेमन्त कुमार कुइ-ओली

प्रधानाध्यापक : गणेश डंगोल - श्री सिद्धेश्वर मा.वि. सानु-

: केदार कुँवल - श्री भुवनेश्वर आधार मा.वि. —
9840803418

: सुनिता खड्का : श्री नागकन्या मा.वि. —

: तुल बहादुर तमाङ : श्री कालिदेवि मा.वि.

: रमेश पुंजाल : श्री सिद्धिचरण ह्या ई. स्कूल

:

: म

सदस्य सचिव : चित्र बहादुर अधिकारी

सल्लाहकार सदस्य : गंगा सापकोटा, USAID प्रतिनिधि

६० औं बैठक

बिहान : ८:०० बजे

आज मिति २०८३ साल बैशाख ०४ गते शुक्रबारका दिन यस मन्थली नगरपालिका, रामेछापका नगर प्रमुख तथा नगर शिक्षा समितिका अध्यक्ष श्री लब श्रेष्ठज्यू को अध्यक्षतामा बैठक बसी देहाय अनुसारका निर्णय गरियो।

उपस्थिति:

क.स.	कर्मचारीको नाम थर	पद	समितिमा रहने पद	हस्ताक्षर
१.	श्री लब श्रेष्ठ	नगर प्रमुख	अध्यक्ष	
२.	देवर्षि सापकोटा	प्र.प्र.अधिकृत	सदस्य	
३.	श्री गोपाल श्रेष्ठ	सा.वि.स.संयोजक	सदस्य	
४.	श्री सुरेन्द्र बहादुर कार्की	वडा अध्यक्ष	सदस्य	
५.	श्री लक्ष्मण प्रसाद घिमिरे	शिक्षा प्रेमी	सदस्य	
६.	श्री शान्ता श्रेष्ठ	शिक्षा प्रेमी	सदस्य	
७.	श्री कुश प्रसाद दाहाल	प्र.अ. शि.म.अ.	सदस्य	
८.	श्री राजेन्द्र कुमार बस्नेत	वि.व्य.स. अध्यक्ष	सदस्य	
९.	श्री गणेश श्रेष्ठ	प्र.अ. सा.वि.	सदस्य	
१०.	श्री केशव प्रसाद तिमल्सिना	प्र.अ. सं.वि.	सदस्य	
११.	श्री बिष्णु बहादुर अधिकारी	शिक्षा अधिकृत सातौं	सदस्य सचिव	

विशेष आमन्त्रित :

क.स.	नाम थर	पद	विशेष आमन्त्रित	हस्ताक्षर
१.	श्री इश्वरी बस्नेत	नगर उपप्रमुख	विशेष आमन्त्रित	

अन्य आमन्त्रित:

क.स.	नाम थर	पद	आमन्त्रित	हस्ताक्षर
१.	श्री हित कुमारी पौडेल	शिक्षा शाखा प्रमुख	आमन्त्रित	
२.	श्री गोपाल बहादुर रोकाय	प्रा.स. शिक्षा पाँचौं	आमन्त्रित	

प्रस्ताव एवं निर्णयहरु

प्रस्ताव नं १: स्थानीय पाठ्यक्रम परिमार्जन कार्यदल गठन सम्बन्धमा ।

निर्णय नं १: प्रस्ताव नं १ माथि छलफल गर्दा यस नगरपालिका अन्तर्गत कार्यान्वयनमा रहेको स्थानीय पाठ्यक्रम हाम्रो मन्थली मा समय सान्दर्भिक रुपमा परिमार्जन गरी पेश गर्नको लागि तपसिल बमोजिमको कार्यदल गठन गर्ने निर्णय गरियो ।

तपसिल:

१.श्री हित कुमारी पौडेल उपशिक्षा निर्देशक मन्थली न.पा. - संयोजक

२. श्री गणेश श्रेष्ठ, शिक्षक, श्री सेती देवी मा.वि. सालु -सदस्य

३. श्री कल्पना श्रेष्ठ, शिक्षक, श्री नागकन्या मा.वि. - सदस्य

४. श्री टंकराज सुवेदी, शिक्षक, श्री मन्थली मा.वि.- सदस्य

५.श्री माधव सयपत्री, शिक्षक, श्री कर्कलादेवी इङ्लिस बोर्डिङ स्कूल - सदस्य

६. श्री प्रजापति भट्ट, शिक्षक, श्री मन्थली मा.वि.- सदस्य

७. श्री प्रलाद खत्री, शिक्षक, श्री पशुपति आ.वि. - सदस्य

८. श्री रविन्द्र कुमार घिमिरे, शिक्षक, सेती देवी मा.वि. सालु -सदस्य

९.श्री विष्णु बहादुर अधिकारी, शिक्षा अधिकृत- सदस्य सचिव

प्रस्ताव नं २: नगर शिक्षा योजनालाई पूर्णता प्रदान गर्ने सम्बन्धमा ।

निर्णय नं २: प्रस्ताव नं २ माथि छलफल गर्दा यस नगरपालिकाको शिक्षा योजना निर्माण सम्बन्धी यस अगाडि भएका कार्यहरुको अध्ययन गरी पूर्णता प्रदान गर्नको लागि तपसिल बमोजिमको उप-समिति गठन गर्ने निर्णय गरियो ।

तपसिल

१. श्री हित कुमारी पौडेल, उपशिक्षा निर्देशक, मन्थली न.पा. - संयोजक

२. श्री गोपाल श्रेष्ठ, सदस्य, नगर शिक्षा समिति -सदस्य

३. श्री लक्ष्मण कुमार घिमिरे, सदस्य, नगर शिक्षा समिति -सदस्य

४. श्री राजेन्द्र कुमार बस्नेत, सदस्य, नगर शिक्षा समिति -सदस्य

५. श्री गणेश श्रेष्ठ शिक्षक, श्री सेती देवी मा.वि. सालु -सदस्य

६. श्री सुमित्रा खड्का, शिक्षक, श्री नागकन्या मा.बि. - सदस्य

७. श्री केदार ढुङ्गेल, शिक्षक, श्री भिमेश्वर रुद्र मा.वि. - सदस्य

८. श्री केशव प्रसाद तिमल्सिना, शिक्षक, श्री कर्कलादेवी इङ्लिस बोर्डिङ स्कूल - सदस्य

९. श्री विष्णु बहादुर अधिकारी, शिक्षा अधिकृत -सदस्य सचिव

प्रस्ताव नं ३: विद्यालय छनौट सम्बन्धमा ।

निर्णय नं ३: प्रस्ताव नं ३ माथि छलफल गर्दा यस नगरपालिकालाई आ.व.२०८२/०८३ को लागि संघिय ससर्त अनुदान तर्फ मन्थली नगरपालिकालाई प्राप्त प्रति विद्यालय रु.१०००००० /- परिमाण - २ को लागि भर्चुयल शिक्षण, इ-लर्निङ, पुस्तकालय र विज्ञान प्रयोगशाला कार्यक्रमको प्रस्तावना पेश गर्ने विद्यालयहरुमध्ये तपसिलका विद्यालयहरुलाई तपसिलका कार्यक्रमहरुमा छनौट गर्ने निर्णय गरियो ।

तपसिल

क.सं	विद्यालयको नाम	ठेगाना	कार्यक्रम	कैफियत
१	श्री भिमेश्वर रुद्र मा.वि.	मन्थली-८	भर्चुयल शिक्षण, इलर्निङ तथा पुस्तकालय	
२	श्री निलकण्ठेश्वर मा.वि.	मन्थली-२	भर्चुयल शिक्षण, इलर्निङ तथा पुस्तकालय	

प्रस्ताव नं ४: दरबन्दी मिलानको प्रतिवेदन सम्बन्धमा ।

निर्णय नं ४: प्रस्ताव नं ४ माथि छलफल गर्दा यस नगरपालिकामा रहेका विद्यालयहरुमा दरबन्दी मिलान गर्नको लागि उपशिक्षा निर्देशक श्री हित कुमारी पौडेलको संयोजकत्वमा गठित कार्यदलले पेश गरेको प्रतिवेदन यस समितिमा छलफल गर्दा केही कुराहरु थपघट गर्नुपर्ने देखिएकोले पुनः दरबन्दी मिलान कार्यदलले उक्त विषयको समेत अध्ययन गरी आगामी बैठकमा पेश गर्नको लागि निर्देशन दिने निर्णय गरियो ।

प्रस्ताव नं ५: विविध सम्बन्धमा ।

निर्णय नं ५: प्रस्ताव नं ५ माथि छलफल गर्दा आजको बैठकमा छलफल गर्न छुटेका थप एजेण्डाहरुको छलफल गर्नको लागि शिक्षा शाखाबाट सूचना भए पश्चात पुनः बैठक बस्ने निर्णय सर्वसहमतिबाट पारित गरियो ।

आज मिति २०८३ साल बैशाख १० गते बिहीबारका दिन बिहान ८:०० बजे यस मन्थली नगरपालिका, रामेछापका शिक्षा शाखा प्रमुख तथा नगर शिक्षा योजना निर्माण कार्यदल उप-समितिका संयोजक श्री हित कुमारी पौडेलज्यूको अध्यक्षतामा बैठक बसी नगर शिक्षा योजना निर्माण सम्बन्धि देहाय अनुसारका निर्णय गरियो।

उपस्थितिः

क.स.	कर्मचारीको नाम थर	पद	उप-समितिमा रहने पद	हस्ताक्षर
१.	श्री हित कुमारी पौडेल	शिक्षा शाखा प्रमुख	संयोजक	
२.	श्री गोपाल श्रेष्ठ	सा.वि.स.संयोजक	सदस्य	
३.	श्री लक्ष्मण प्रसाद घिमिरे	शिक्षा प्रेमी	सदस्य	
४.	श्री राजेन्द्र कुमार बस्नेत	बुद्धिजीवी	सदस्य	
५.	श्री गणेश श्रेष्ठ	प्रधानाध्यापक	सदस्य	
६.	श्री सुमित्रा खड्का	प्रधानाध्यापक	सदस्य	
७.	श्री केदार प्रसाद ढुङ्गेल	सहायक प्र.अ.	सदस्य	
८.	श्री केशव प्रसाद तिमल्सिना	प्र.अ. सं.वि.	सदस्य	
९.	श्री बिष्णु बहादुर अधिकारी	शिक्षा अधिकृत सातौं	सदस्य सचिव	

विशेष आमन्त्रित : श्री देवर्षि सापकोटा, प्र.प्र.अ.

अन्य उपस्थिति :

क.स.	नाम थर	पद	आमन्त्रित	हस्ताक्षर
१.	श्री गोपाल बहादुर रोकाय	प्रा.स. शिक्षा पाँचौं	आमन्त्रित सदस्य	
२.	श्री अर्पण श्रेष्ठ	सूंचना प्रविधि अधिकृत	//	
३.	श्री अबिनास कार्की	कम्प्यूटर अपरेटर	//	

आज मिति २०८३ साल ज्येष्ठ २१ गते बिहीबारका दिन बिहान ८:०० बजे यस मन्थली नगरपालिका, रामेछापका शिक्षा शाखा प्रमुख तथा नगर शिक्षा योजना निर्माण कार्यदल उप-समितिका संयोजक श्री हित कुमारी पौडेल ज्यू को अध्यक्षतामा बैठक बसी नगर शिक्षा योजना निर्माण सम्बन्धी देहाय अनुसारका निर्णय गरियो।

उपस्थिति:

क्र.स.	कर्मचारीको नाम थर	पद	उप-समितिमा रहने पद	हस्ताक्षर
१.	श्री हित कुमारी पौडेल	शिक्षा शाखा प्रमुख	संयोजक	
२.	श्री गोपाल श्रेष्ठ	सा.वि.स.संयोजक	सदस्य	
३.	श्री लक्ष्मण प्रसाद घिमिरे	शिक्षा प्रेमी	सदस्य	
४.	श्री राजेन्द्र कुमार बस्नेत	बुद्धिजीवी	सदस्य	
५.	श्री गणेश श्रेष्ठ	प्रधानाध्यापक	सदस्य	
६.	श्री सुमित्रा खड्का	प्रधानाध्यापक	सदस्य	
७.	श्री केदार प्रसाद ढुङ्गेल	सहायक प्र.अ.	सदस्य	
८.	श्री केशव प्रसाद तिमल्सिना	प्र.अ. सं.वि.	सदस्य	
९.	श्री बिष्णु बहादुर अधिकारी	शिक्षा अधिकृत सातौं	सदस्य सचिव	
१०.	श्री गोपाल बहादुर रोकाय	प्रा.स. शिक्षा पाँचौं	आमन्त्रित सदस्य	

विशेष आमन्त्रित : श्री देवर्षि सापकोटा, प्र.प्र.अ.

आमन्त्रित उपस्थिति :

क्र.स.	नाम थर	पद	आमन्त्रित	हस्ताक्षर
१.	अर्पणा श्रेष्ठ	[illegible]	"	
२.	[illegible] कार्की	[illegible]	"	

आज मिति २०८३ साल ज्येष्ठ २५ गते सोमबारका दिन बिहान ८:०० बजे यस मन्थली नगरपालिका, रामेछापका शिक्षा शाखा प्रमुख तथा नगर शिक्षा योजना निर्माण कार्यदल उप-समितिका संयोजक श्री हित कुमारी पौडेल ज्यू को अध्यक्षतामा बैठक बसी नगर शिक्षा योजना निर्माण सम्बन्धी देहाय अनुसारका निर्णय गरियो।

उपस्थिति:

क.स.	कर्मचारीको नाम थर	पद	उप-समितिमा रहने पद	हस्ताक्षर
१.	श्री हित कुमारी पौडेल	शिक्षा शाखा प्रमुख	संयोजक	
२.	श्री गोपाल श्रेष्ठ	सा.वि.स.संयोजक	सदस्य	
३.	श्री लक्ष्मण प्रसाद घिमिरे	शिक्षा प्रेमी	सदस्य	
४.	श्री राजेन्द्र कुमार बस्नेत	बुद्धिजीवी	सदस्य	
५.	श्री गणेश श्रेष्ठ	प्रधानाध्यापक	सदस्य	
६.	श्री सुमित्रा खड्का	प्रधानाध्यापक	सदस्य	
७.	श्री केदार प्रसाद ढुङ्गेल	सहायक प्र.अ.	सदस्य	
८.	श्री केशव प्रसाद तिमल्सिना	प्र.अ. सं.वि.	सदस्य	
९.	श्री बिष्णु बहादुर अधिकारी	शिक्षा अधिकृत सातौं	सदस्य सचिव	
१०.	श्री गोपाल बहादुर रोकाय	प्रा.स. शिक्षा पाँचौं	आमन्त्रित सदस्य	

विशेष आमन्त्रित : देवर्षि सापकोटा, प्र.प्र.अ.

अन्य उपस्थिति :

क.स.	नाम थर	पद	आमन्त्रित	हस्ताक्षर
१.	[illegible]	[illegible]	"	
२.	[illegible]	[illegible]	"	

आज मिति २०८३ साल ज्येष्ठ ३० गते शनिबारका दिन बिहान ७:०० बजे यस मन्थली नगरपालिका, रामेछापका शिक्षा शाखा प्रमुख तथा नगर शिक्षा योजना निर्माण कार्यदल उप-समितिका संयोजक श्री हित कुमारी पौडेलज्यू को अध्यक्षतामा बैठक बसी नगर शिक्षा योजना निर्माण सम्बन्धी देहाय अनुसारका निर्णय गरियो।

उपस्थिति:

क्र.स.	कर्मचारीको नाम थर	पद	उप-समितिमा रहने पद	हस्ताक्षर
१.	श्री हित कुमारी पौडेल	शिक्षा शाखा प्रमुख	संयोजक	
२.	श्री गोपाल श्रेष्ठ	सा.वि.स.संयोजक	सदस्य	
३.	श्री लक्ष्मण प्रसाद घिमिरे	शिक्षा प्रेमी	सदस्य	
४.	श्री राजेन्द्र कुमार बस्नेत	बुद्धिजीवी	सदस्य	
५.	श्री गणेश श्रेष्ठ	प्रधानाध्यापक	सदस्य	
६.	श्री सुमित्रा खड्का	प्रधानाध्यापक	सदस्य	
७.	श्री केदार प्रसाद ढुङ्गेल	सहायक प्र.अ.	सदस्य	
८.	श्री केशव प्रसाद तिमल्सिना	प्र.अ. सं.वि.	सदस्य	
९.	श्री बिष्णु बहादुर अधिकारी	शिक्षा अधिकृत सातौं	सदस्य सचिव	
१०.	श्री गोपाल बहादुर रोकाय	प्रा.स. शिक्षा पाँचौं	आमन्त्रित सदस्य	

विशेष आमन्त्रित : श्री देवाके सापकोटा प्र.प्र.अ.

अन्य उपस्थिति :

क्र.स.	नाम थर	पद	आमन्त्रित	हस्ताक्षर
१.	अविनाश कार्की	[illegible]	″	
२.	सुवास थापा	[illegible]	″	
३.	[illegible]	″	″	

आज मिति २०८३ साल असार १ गते सोमबारका दिन बिहान ७:०० बजे यस मन्थली नगरपालिका, रामेछापका शिक्षा शाखा प्रमुख तथा नगर शिक्षा योजना निर्माण कार्यदल उप-समितिका संयोजक श्री हित कुमारी पौडेलज्यू को अध्यक्षतामा बैठक बसी नगर शिक्षा योजना निर्माण सम्बन्धी देहाय अनुसारका निर्णय गरियो।

उपस्थिति:

क्र.स.	कर्मचारीको नाम थर	पद	उप-समितिमा रहने पद	हस्ताक्षर
१.	श्री हित कुमारी पौडेल	शिक्षा शाखा प्रमुख	संयोजक	
२.	श्री गोपाल श्रेष्ठ	सा.वि.स.संयोजक	सदस्य	
३.	श्री लक्ष्मण प्रसाद घिमिरे	शिक्षा प्रेमी	सदस्य	
४.	श्री राजेन्द्र कुमार बस्नेत	बुद्धिजीवी	सदस्य	
५.	श्री गणेश श्रेष्ठ	प्रधानाध्यापक	सदस्य	
६.	श्री सुमित्रा खड्का	प्रधानाध्यापक	सदस्य	
७.	श्री केदार प्रसाद ढुङ्गेल	सहायक प्र.अ.	सदस्य	
८.	श्री केशव प्रसाद तिमल्सिना	प्र.अ. सं.वि.	सदस्य	
९.	श्री बिष्णु बहादुर अधिकारी	शिक्षा अधिकृत सातौं	सदस्य सचिव	
१०.	श्री गोपाल बहादुर रोकाय	प्रा.स. शिक्षा पाँचौं	आमन्त्रित सदस्य	

विशेष आमन्त्रित : श्री देवर्षि सापकोटा प्र.प्र.अ.

अन्य उपस्थिति :

क्र.स.	नाम थर	पद	आमन्त्रित	हस्ताक्षर
१.	अविनाश कार्की	[illegible]	"	
२.	नवीन [illegible]	मन्थली [illegible]	"	

आज मिति २०८३ साल असार ३ गते बुधबारका दिन अपरान्ह ५:३० बजे यस मन्थली नगरपालिका, रामेछापका शिक्षा शाखा प्रमुख तथा नगर शिक्षा योजना निर्माण कार्यदल उप-समितिका संयोजक श्री हित कुमारी पौडेलज्यू को अध्यक्षतामा बैठक बसी नगर शिक्षा योजना निर्माण सम्बन्धी देहाय अनुसारका निर्णय गरियो।

उपस्थिति:

क्र.स.	कर्मचारीको नाम थर	पद	उप-समितिमा रहने पद	हस्ताक्षर
१.	श्री हित कुमारी पौडेल	शिक्षा शाखा प्रमुख	संयोजक	
२.	श्री गोपाल श्रेष्ठ	सा.वि.स.संयोजक	सदस्य	
३.	श्री लक्ष्मण प्रसाद घिमिरे	शिक्षा प्रेमी	सदस्य	
४.	श्री राजेन्द्र कुमार बस्नेत	बुद्धिजीवी	सदस्य	
५.	श्री गणेश श्रेष्ठ	प्रधानाध्यापक	सदस्य	
६.	श्री सुमित्रा खड्का	प्रधानाध्यापक	सदस्य	
७.	श्री केदार प्रसाद ढुङ्गेल	सहायक प्र.अ.	सदस्य	
८.	श्री केशव प्रसाद तिमल्सिना	प्र.अ. सं.वि.	सदस्य	
९.	श्री बिष्णु बहादुर अधिकारी	शिक्षा अधिकृत सातौं	सदस्य सचिव	
१०.	श्री गोपाल बहादुर रोकाय	प्रा.स. शिक्षा पाँचौं	आमन्त्रित सदस्य	

विशेष आमन्त्रित श्री देवर्षि सापकोटा प्र.प्र.अ.

अन्य उपस्थिति :

क्र.स.	नाम थर	पद	आमन्त्रित	हस्ताक्षर
१.	अविनाश कार्की	[illegible]	"	
२.	[illegible]	मन्थली [illegible]	"	
३.	[illegible]	"	"	

आज मिति २०८३ साल असार ०४ गते बिहीबारका दिन बिहान ७:०० बजे यस मन्थली नगरपालिका, रामेछापका शिक्षा शाखा प्रमुख तथा नगर शिक्षा योजना निर्माण कार्यदल उप-समितिका संयोजक श्री हित कुमारी पौडेलज्यूको अध्यक्षतामा बैठक बसी नगर शिक्षा योजना निर्माण सम्बन्धि देहाय अनुसारका निर्णय गरियो।

उपस्थिति:

क.स.	कर्मचारीको नाम थर	पद	उप-समितिमा रहने पद	हस्ताक्षर
१.	श्री हित कुमारी पौडेल	शिक्षा शाखा प्रमुख	संयोजक	
२.	श्री गोपाल श्रेष्ठ	सा.वि.स.संयोजक	सदस्य	
३.	श्री लक्ष्मण प्रसाद घिमिरे	शिक्षा प्रेमी	सदस्य	
४.	श्री राजेन्द्र कुमार बस्नेत	बुद्धिजीवी	सदस्य	
५.	श्री गणेश श्रेष्ठ	प्रधानाध्यापक	सदस्य	
६.	श्री सुमित्रा खड्का	प्रधानाध्यापक	सदस्य	
७.	श्री केदार प्रसाद ढुङ्गेल	सहायक प्र.अ.	सदस्य	
८.	श्री केशव प्रसाद तिमल्सिना	प्र.अ. सं.वि.	सदस्य	
९.	श्री बिष्णु बहादुर अधिकारी	शिक्षा अधिकृत सातौं	सदस्य सचिव	

विशेष आमन्त्रित : श्री देवर्षि सापकोटा, प्रि.प्र.अ.

अन्य उपस्थिति :

क.स.	नाम थर	पद	आमन्त्रित	हस्ताक्षर
१.	श्री गोपाल बहादुर रोकाय	प्रा.स. शिक्षा पाँचौं	आमन्त्रित सदस्य	
२.	श्री अर्पण श्रेष्ठ	सूचना प्रविधि अधिकृत	,,	
३.	श्री अबिनास कार्की	कम्प्यूटर अपरेटर	,,	

प्रस्ताव:

१. नगर शिक्षा योजनालाई नगर शिक्षा समितिमा पेश गर्ने सम्बन्धमा।

निर्णय:

प्रस्ताव नं १ माथि छलफल गर्दा यस मन्थली नगरपालिकाको शिक्षा योजना निर्माण गर्न तथा पूर्णता दिनको लागि गठित कार्यदल/उप-समितिद्वारा तथ्याङ्क संकलन, अध्ययन, विश्लेषण, प्रस्तुतीकरण, संशोधन तथा परिमार्जन गरी तयार पारिएको नगर शिक्षा योजनालाई नगर शिक्षा समितिमा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

बैठक संख्या ५९

आज मिति २०८३ साल असार ५ गते शुक्रवार विहान ११.०० बजे मन्थली नगरपालिका नगरकार्यपालिकाको ५९ औं बैठक नगरप्रमुख श्री लव श्रेष्ठको अध्यक्षता एवं देहायका पदाधिकारीहरुको उपस्थितिमा सञ्चालन गरियो ।

उपस्थिति

	नाम थर	पद	हस्ताक्षर
१	श्री लव श्रेष्ठ	नगर प्रमुख	
२	श्री इश्वरी बस्नेत	उप प्रमुख	
३	श्री गोपाल श्रेष्ठ	प्रवक्ता एवं वडा अध्यक्ष वडा नं. ८	
४	श्री होम प्रसाद पौडेल	१ नं. वडा अध्यक्ष	
५	श्री सुरेन्द्र बहादुर कार्की	२ नं. वडा अध्यक्ष	
६	श्री कृष्ण गोपाल थापा	३ नं. वडा अध्यक्ष	
७	श्री राजन घिमिरे	४ नं. वडा अध्यक्ष	
८	श्री रविन कार्की	५ नं. वडा अध्यक्ष	
९	श्री अशोक तामाङ्ग	६ नं. वडा अध्यक्ष	
१०	श्री भुवनहरी प्रसाई	७ नं. वडा अध्यक्ष	
११	श्री गोकर्णराज आरण	९ नं. वडा अध्यक्ष	
१२	श्री गोपिलाल तामाङ्ग	१० नं. वडा अध्यक्ष	
१३	श्री भिम बहादुर थापामगर	११ नं. वडा अध्यक्ष	
१४	श्री खिलेन्द्र बहादुर खत्री	१२ नं. वडा अध्यक्ष	
१५	श्री नवराज थापा मगर	१३ नं. वडा अध्यक्ष	
१६	श्री मोतिलाल तामाङ्ग	१४ नं. वडा अध्यक्ष	
१७	श्री उद्धव रम्तेल	कार्यपालिका सदस्य	
१८	श्री गणेश बहादुर माझी	कार्यपालिका सदस्य	
१९	श्री कुमारी सार्की	कार्यपालिका सदस्य	
२०	श्री मुना सार्की	कार्यपालिका सदस्य	मुना
२१	श्री उर्मिला बुढाथोकी	कार्यपालिका सदस्य	उर्मिला
२२	श्री राधा कार्की	कार्यपालिका सदस्य	राधा
२३	श्री मान बहादुर वि.क.	कार्यपालिका सदस्य	
२४	श्री मनुका कामी	कार्यपालिका सदस्य	मनुका
२५	श्री देवर्षि सापकोटा (प्र.प्र.अ.)	सचिव	

आमन्त्रित उपस्थिती

१.	श्री [illegible]	[illegible]	

मिति २०८३ साल असार ५ गते शुक्रबार बसेको

मन्थली नगरपालिकाको कार्यपालिकाको ५९ औं बैठकका निर्णयहरु

निर्णय नं. १

कार्यपालिकाको अघिल्लो ५८ औं वैठकमा भएका निर्णय र सो सम्बन्धमा भएका कार्यप्रगतिका वारेमा समीक्षा गरियो। निर्णय कार्यान्वयनको अवस्था सन्तोषजनक रहेको पाईयो।

निर्णय नं. २

मन्थली नगरपालिकाको आगामी आ.व. २०८३/८४ को नीति तथा कार्यक्रम परिमार्जन सहित पारित गरी आगामी नगर सभामा पेश गर्ने।

निर्णय नं. ३

मन्थली नगरपालिकाको आर्थिक विधेयक २०८३ परिमार्जन सहित पारित गरी आगामी सभामा पेश गर्ने।

निर्णय नं. ४

मन्थली नगरपालिकाको कृषि एम्वुलेन्स (सञ्चालन तथा व्यवस्थापन) कार्यविधि २०८३ पारित गर्ने।

निर्णय नं. ५

मन्थली नगर क्षेत्रभित्र रहेका विद्यालयहरुबाट शैक्षिक सत्र २०८२ मा SEE र आधारभुत तह (कक्षा ८) को परीक्षामा ४ जिपिए प्राप्त गर्ने विद्यार्थी र ती विद्यार्थी अध्ययन गरेका विद्यालयलाई देहाय बमोजिमको पुरस्कार सहित सम्मान गर्ने।

(क) SEE परीक्षामा ४ जिपिए प्राप्त गर्ने विद्यार्थी प्रति विद्यार्थी नगद रु २००००।– (वीस हजार रुपैया) नगद र प्रशंसा पत्र।

(ख) आधारभुत तह (कक्षा ८) को परीक्षामा ४ जिपिए प्राप्त गर्ने प्रति विद्यार्थी नगद रु ५०००।– (पाँच हजार रुपैया) नगद र प्रशंसा पत्र।

(ग) ४ जिपिए प्राप्त विद्यार्थी अध्ययन गरेका विद्यालयलाई सम्मान पत्र।

निर्णय नं. ६

वागमती प्रदेशस्तरीय दौड प्रतियोगितामा उत्कृष्ट स्थान हासिल गर्ने मन्थली नगरपालिका वडा नं. ४ निवासी भगवती खड्कालाई नगर सभाको दिन प्रशंसा पत्र सहित सम्मान गर्ने।

निर्णय नं. ७

मन्थली नगरपालिकाको स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि गठित पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदलले तयार गरी पेश गरेको स्थानीय पाठ्यक्रम २०८३ पारित गरी कार्यान्वयनमा लैजाने।

निर्णय नं. ८

मन्थली नगरपालिकाबाट तयार भएको नगर शिक्षा योजना २०८३ पारित गर्ने ।

निर्णय नं. ९

मन्थली नगरपालिकाका सबै वडाहरुमा वडा विपद व्यवस्थापन समितिको वैठक राखी विपद प्रतिकार्यका लागि तयारी रहन वडा कार्यालयहरुलाई निर्देशन दिने ।

निर्णय नं. १०

मन्थली नगरपालिकाको मनपा ४ सालु स्वास्थ्य चौकीमा कार्यरत ज.स्वा.नि. (अधिकृत छैठौं) रमेश रसाइलीलाई European College of Innovation (ECI) मा 06/07/2026 देखि 06/07/2027 सम्म एक वर्षको Diploma in Health and Social care Management) अध्ययनका लागि स्वीकृत पत्र प्राप्त भएको भनी अध्ययन विदाका लागि निवेदन प्राप्त भएकाले निजलाई वागमती प्रदेश सरकारबाट जारी स्थानीय सेवा गठन तथा सञ्चालन ऐन २०७९ को दफा ६० बमोजिम अध्ययन अवधिभर एक वर्षका लागि असाधारण विदा उपलब्ध गराउन कार्यालयलाई निर्देशन दिने ।

निर्णय नं. ११

मन्थली नगरपालिकामा कार्यरत अस्थायी करार तथा ज्यालादारी लगायतका कर्मचारीहरुलाई नेपाल सरकारको मिति २०८२/१/१ को राजपत्र अनुसार सामाजिक सुरक्षा कोषमा आवद्ध गराई नियमित योगदान रकम जम्मा गर्नु हुन भनी महिला बालबालिका लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक र सामाजिक सुरक्षा मन्त्रानलयको च.नं ११८६ मिति २०८३/३/४ को पत्रको कार्यान्वयनको सन्दर्भमा मन्थली नगरपालिकाको कर्मचारी समायोजन प्रयोजनका लागि तत्कालीन संघीय सरकारले उपलब्ध गराएको दरबन्दी विवरण दशौ नगरसभाबाट तयार गरिएको दरबन्दी विवरण र हाल कार्यरत अस्थायी करार ज्यालादारी कर्मचारीको संख्या र कर्मचारीको प्रकार तथा प्रकृतिको विस्तृत विवरण सहित सामाजिक सुरक्षा कोष कार्यान्वयनका लागि थप राय माग गरी प्राप्त राय तथा निर्देशन बमोजिम कार्य प्रक्रिया अगाडि वढाउन कार्यालयलाई निर्देशन दिने ।

२०८३/०३/०५